31 Prints
31 pp. +

VERSCHEYDE

SCHEEPS-TOGTEN

Na

FLORIDA,

Door

PONTIUS, RIBALD, LAUDONNIERE, GOURGUES

En andere:

Gedaan in het Jaar 1562. en vervolgens.

Waar in veele zeldsame ontmoetingen zijn voor-gevallen, van sware Nederlagen, Wreedheeden, Hongers-nooden, Wraak-oeffeningen, onderlinge Verdeeldheeden, Muyteryen en wonderbaarlijke Ontkoomingen, van eenige gevlugte *Franssen*, uyt de handen der *Spanjaards.*

Als mede een nette en naauw-keurige Aanteekening, van de gelegenheyd van dit Landschap, de Gods-dienst, Zeden, Gewoontens, Levens-manier, Oorlogen, Dieren, Vogelen, Vrugten, Veld-gewassen en andere bysonderheeden.

Door de Reysigers selfs opgeteekend, en door haar aan sijn Koninglijke Majesteyt van *Vrankrijk*, KAREL de IX, persoonelijk verslag gedaan, en nu uyt die Taal alder-eerst over-geset.

Met een volkoomen Regifter *en* Konst-Printen *verrijkt.*

TE LEYDEN,

By PIETER VANDER Aa, Boekverkoper.

Met Privilegie.

De Namen der Tractaten in dese Reys begrepen, zijn de volgende:

KORTEN INHOUD VAN HET LANDSCHAP FLORIDA;

Behelſende des ſelfs eerſte Ontdekking, Oorſaak des naams, en de ongelukkige Togten van Johannes Pontius, Ferdinandes de Soto, *en eenige andere.*

Boriquena, waar geleegen.

IN *Weſt-Indiën*, niet verre van het Eyland *Hiſpaniola*, is een vrugtbaar Eyland, *Boriquena* genoemt, geleegen, welk de *Spanjaards*, tot onſe tijd, *St. Joannes de Portu divite*, noemden, dat is, het Eyland van *St. Jan van de Rijke Haven*, de eerſte, die dit Eyland heeft gevonden en beſeeten,

Eerſt door Johannes Pontius gevonden.

was *Johannes Pontius*, geboortig van *Leon:* dog als hy bekommert was, en vreeſde, dat hy uyt haat en nijd der wangunſtige, van den Admiraal en Koninglijken Land-voogd van

Sijn bekommernis.

Weſt-Indiën, *Didacus*, Soon van den wijdberoemden *Chriſtophorus Columbus*, t'eeniger tijd daar uyt-geſtooten ſou worden, heeft hy by tijds de handen en oogen der vyanden willen ontgaan, van voornemen zijnde, een nieuwe plaats en wooning te ſoeken.

Ruſt 2 ſcheepen op ſijn beurs uyt.

Tot dien eynde ruſtede hy, in het jaar 1512. op ſijn eygen beurs, 2 nieuwe Roofſcheepen uyt, de ſelve met krijgs-volk en allerley nood-druft wel verſiende; alles klaar zijnde, begaf hy ſig hier mede op Zee, en voer met de ſelve ſoo lang by de Noorderſe

Komt by de Eylanden Biminien.

Zee-ſtranden, tot dat hy ten laatſten de Eylanden *Biminiën* aantrof, en ontdekte, die naar het Noorden, niet verre van het vrugtbare Eyland *Cuba*, leggen.

Wonderlijke Bron.

Ontrent deeſe tijd was'er een algemeen geroep, van een wonderbare Bron, die van dien aart was, en de kragt had, dat die geen,

Des ſelfs kragt.

die des ſelfs water dronk, ſchoon dat hy oud en grijs was, na ſlegs een dronk daar uyt gedaan te hebben, door een byſondere werking, ſo jeugdig wierd, als een jongman van 20 jaaren. Deſe Bron heeft *Pontius* met groote moeyte ſeer naauw-keurig nagevorſcht, als hy nu een langen tijd omtrent dit Eyland geſworven hadde, om deeſe valſche en verdigte Bron op te ſoeken, wierd hy veeleer oud en ſwak, in plaats van jong te worden;

Door Pontius te vergeefs geſogt.

want hy bragt 6 geheele maanden, in het ſoeken deeſer Bron, te vergeefs door. Als hy nu lang genoeg ſonder de minſte vrugt had omgeſworven, heeft hy ten laatſten de nieuwe en onbekende Landen, van het *Weſt-Indiſche* Middel-land gevonden, noe-

Naam van Florida aan een Landſchap gegeeven.

mende de ſelve, het *Landſchap Florida*, dewijl hy ontrent den dag van de opſtanding die de *Franſſen*, *Floridum Paſcha*, noemen, aldaar eerſt is aangeland, en het op die tijd alder-eerſt heeft op-gedaan.

Het afgeleegenſte deel van dit Landſchap ſtrekt ſig ver en ſpits uyt; begrijpende in de lengte over de 100, en in de breedte, over

Groote van Florida.

de 50 *Franſſe* mijlen, de laatſte en uyterſte hoek van dit Landſchap ſtrekt ſig bykans, tot op 25 graden Noorder-breedte, daar na ſtrekt het ſig wijd en breed uyt, in ſo verre, dat het in het midden, tuſſen de *Evennagts-lijn* en het Noorden, geleegen is.

Pontius keerd wederom te rug.

Pontius dagt by hem-ſelven, uyt dit nieuw gevonden Landſchap, groote rijkdommen en ſchatten te halen, ſcheepende ſig kort daar na wederom na de Eylanden van *St. Joannes de Portu divite* over, van waar hy na *Spanjen* is gekeerd; daar gekoomen zijnde,

Doet van ſijn Scheeps-Togt verſlag aan den Koning.

deed hy aan ſijn Koninglijke Majeſteyt verſlag, van ſijn groote ſchade en gevaaren, die hy in deeſe ondernoomene Scheeps-togt uytgeſtaan hadde, wat hy verders voor nieuwe Landſchappen had ontdekt, verſoekende daarom den Koning;

Sijn verſoek.

dat het ſijn Majeſteyt mogt believen, hem, als Heerſcher en Land-voogd, van de Eylanden Biminiën *en* Florida, *aan te ſtellen.* Waar over hem veele dingen ontmoeteden, eer hy dit verkreeg,

Dat hy verkrijgt.

dog bequam het ten laatſten, op voor-biddens en voorſpraak ſijner vrienden, als mede ter erkenteniſſe van ſijne getrouwe dienſten en daden.

Keert naar Boriquena.

Dit had hy ſo dra niet verworven, of is aanſtonds naar het Eyland *Boriquena* overgeſtevend, alwaar aangeland zijnde, liet hy ſonder verſuym een Scheeps-vloot toe-takelen,

Werft eenig volk.

worf eenig krijgs-volk en deede groote onkoſten; van voorneemen zijnde, een nieuwe volk-planting, in de Eylanden *Biminiën* en *Florida*, op te rigten.

Komt voor Florida ten anker.

Hy was naauwlijks met ſijn vloot voor *Florida* ten anker gekoomen, en met ſijn volk geland, om het Timmer-gereedſchap, voorraad en levens-middelen, te ontſcheepen, om op een bequame plaats een Stad en Veſting te bouwen,

Worden van de Inwoonders overvallen.

of de Inwoonders, die deſe zeldſame Scheepen en toeruſting ſagen, als mede deeſe vreemde, gebaarde mannen, maakten een heymelijke verbintenis, en zijn hen onverhoeds overvallen, en hebben met hunne vergiftige pijlen hen ſodaanig bejegend, dat ſy ſe alle ten lande uytdreeven, en eenige der ſelver doodeden;

Pontius doodelijk gequeſt.

ſelfs *Pontius* wierd in deeſe overval door een pijl doodelijk gewond, waar door hy gedwongen was, uyt den ſtrijd te vlugten, en ſchandelijk af te trekken. Van daar ſcheepte hy naar het Eyland *Cuba* over, en is kort

Sterft.

hier na aan deeſe doodelijke wonde overleeden.

Veele Spanjaards gedood.

Niet alleen moeſt *Pontius* dit met de dood bekoopen: maar ook veele van de *Spanjaards*, die hem op deeſen Togt hadden vergeſelſchapt;

Ongemak der vergiftige Pijlen.

Florida door Pontius beroemt geworden.

ſchapt; dog die van de gequetſte het leven behielden, hebben wegens het vergift der pijlen, een tijd lang daar na, ondraagelijke ſmerten moeten uytſtaan, en zijn eyndelijk met ongelooffelijke ſmerten geſtorven; want men kon geen genees-middel, of tegen-gift tegen deeſe vergiftigde pijl-wonden vinden. Hier door is dit Landſchap *Florida* onbewoond gebleeven, en moeſt de eerſte Vinder en Bewoonder op deeſe wijſe ſijn leven laten; dog is dit Landſchap door de dood van des ſelfs Ontdekker, beroemt en befaamt geworden.

Dapperheyd van die van Florida.

Ferdinandus de Soto krijgt magt, om Florida te regeeren.

Van weegen de wreedheyd en dapperheyd der Inwoonders, is dit Landſchap een tijd lang onbeſogt gebleeven, want niemand dorſt ſijn leven aan deeſe ſtrijdbare mannen wagen, tot dat eyndelijk, veele jaren hier na, eenen *Ferdinandus de Soto*, overſte Luytenant des Konings, die weegens de buyt en roof van *Attabalibe*, Koning van *Peru*, ſeer rijk was geworden, en door deeſe rijkdom opgeſwollen, na hooger dingen heeft getragt; kreeg ten dien eynde van den Keyſer magt en vryheyd, *om dit Landſchap van nieuws aan in te neemen, en daar over te gebieden.*

Begeeft ſig derwaards.

Doet een Land-togt.

Sijn wreedheyd ontrent de Indianen.

Sijn groote gedagten van Florida.

Dit had hy ſo haaſt niet van den Keyſer verworven, of hy is met veele dappere *Spanjaards* daar heen gevaren, treffende deeſe Landen met een voorſpoedige wind aan; daar gekoomen zijnde heeft hy wat voorſigtiger, als *Johannes Pontius* gehandeld; niet beginnende aanſtonds een Stad, of Wooning aan te leggen; maar deed met ſijn krijgsvolk een Togt Lande-waard in, tot dat hy in een verren en onbekenden oord quam, alwaar hy de Inwoonders geweldig begon te plagen en te pijnigen; latende ſijne gedagten niet anders, als op goud en edel-geſteentens ſwieren; onderſoekende naarſtig na hunne goud- en ſilver-mijnen; want hy verbeelde ſig, dat dit Landſchap alſo goud-rijk moeſt weeſen, als dat van *Peru*, daarom beloofde hy hem, by ſig ſelfs, goudene bergen, en dagt hier onbekende ſchatten en rijkdommen te verkrijgen; hoopende hier door niet alleen, een groote gunſt en aanſien, by den Keyſer te verdienen, en ſijne ſchat-kameren met rijkdom te vervullen; maar ook een eeuwige lof en naam, aan ſijne nakomelingen, na te laten.

Dog valt ſeer ſlegt uyt.

Is gedwongen 't werk te laten varen.

Na dat hy deeſe elendige Inwoonders, 4 jaren agter malkander, op allerley manier, erbarmelijk had geplaagt, in de Ertz-groeven laten werken, geen nut, of voordeel bekoomen, en alle moeyte en arbeyd, te vergeefs aangewend, vond hy ſig niet alleen in ſijn hoop en verwagting bedroogen, maar heeft ſig daar en boven, uyt gierigheyd, ſelfs om het leven gebragt; want als hy ſag, dat al ſijn verwagting te loor liep, en overweegende, wat onkoſten dat hy te vergeefs had aangewend, en ten laatſten merkte, dat hy van ſijn voorneemen moeſt afſtaan, en ſijn moeyte ſtaken, is hy in een groote quelling en ſwaar-moedigheyd gevallen, en eyndelijk van droefheyd en hertſeer geſtorven; ook wierden ſijne meeſte Reys-genooten, van de Inwoonders, dood geſlagen.

Sterft van droefheyd.

Deeſe ongelukken konden andere niet afſchrikken.

Verſoek van eenige.

Waarom niet wierd toegeſtaan.

Dog werd afgeſlagen.

Alle deeſe ongelukken hebben evenwel andere niet konnen afſchrikken, maar hebben, op hoop, van groote rijkdommen te ſullen vinden, ſig derwaards heen begeeven; want in het jaar 1544. hebben eenige getragt, het Landſchap *Florida* onder de gehoorſaamheyd van *Spanjen* te brengen, onder deeſe waren de voornaamſte, *Julianus Samanus* en *Petrus Ahumada*, die by den Koning aan-hielden, *om deeſe Landen in te neemen en te beſtieren:* Maar het heeft den Keyſer *Karel* de V, die doen ter tijd in *Duytſch-land* was, of ſijn Soon *Philips*, die in het afweeſen des Vaders het rijk beſtierde, ook uyt raad en bewilliging van de Kamers van de *Indiën* niet belieft, yemand met volle magt en heerſchappy in dit Landſchap te ſenden, ofte toe te ſtaan, derwaards heen te trekken, dewijl ſy hadden ondervonden en beſpeurd, dat *Ferdinandus de Soto*, met ſijn volk, hunne vryheyd en magt hadden overtreeden, en de Inwoonders, alleen uyt gierigheyd en begeerte tot rijkdommen der goud-mijnen, onmenſchelijk en wreedelijk gepijnigt, om welke wreedheyd de Inwoonders genoodſaakt waren, ſig te ſamen te voegen; 't welk ſo dra niet was geſchied, of het volk van *Ferdinandus de Soto*, wierd elendig verſlagen.

Verſoek van eenige Dominicaner Monniken.

Hun Voorgeeven en oogmerk.

Als nu om deeſe wreedheyd en ſtraf-pleeging hunne beede en voorſlag wierd ontſeyd, deeden ſig een tijd lang daar na, eenige *Dominicaner* Monnikken in *Spanjen*, op, die voorgaven en ſeyden, *deeſe ruuwe en onbeſchaafde volkeren, veel beter met ſagte en ſoete woorden, te willen temmen en gedwee maken, als dat men hen, met wapenen en pijnigen, eerſt tot toorn verwekte.* Daar en boven verſeekerden ſy ook, *hen niet alleen, met hunne gebeeden en goede woorden, tot het* Chriſtelijke *geloof te beweegen: maar ſelfs de wetten van den Keyſer, als getrouwe onderſaten onderdanig, te ſullen maken.*

't welk by den Keyſer en de Kamer van Indien wierd in agt genoomen.

Begeeven ſig derwaards heen.

Deeſe Redenen van deeſe Monniken vonden ingang en gehoor, niet alleen by den Keyſer, maar ook by de leden van de Kamer van *Indiën*, die hen hier toe verlof gaven, en hebben op de koſten des Keyſers in het jaar 1549. Broeder *Ludovicus Cancellus de Balbaſtro*, met 4 Broeders van ſijne Order, derwaards heen geſchikt, met uyt-drukkelijk bevel, *dat ſy deeſe volkeren, met geeſtelijke woorden tot het* Chriſtelijk *geloof, en gehoorſaamheyd des Keyſers, ſouden ſoeken te brengen.*

Broeder Ludovicus komt te Florida.

Predikt voor de Indianen.

Deeſe met een voorſpoedige wind in het Landſchap *Florida* aangekoomen zijnde, is Broeder *Ludovicus*, met ſijne mede-broeders en eenige matrooſen, ſonder wapenen en geweer te Lande gegaan, (gelijk die geene moeten doen, die den vreede willen aanbieden, want als-dan moet men geen wapenen voeren) heeft aanſtonds begonnen voor deeſe *Indianen* te prediken, om hen tot het *Chriſten*-geloof te brengen en te bekeeren. Soo haaſt als de *Indianen* hen ſagen, zijn

ſe

se met gantsche hoopen na hen toe-geloopen, niet om de *Predicatie* aan te hooren, maar om de Monniken dood te slaan. Ondertussen meende Broeder *Ludovicus*, met soete en sagte woorden, deese *Indianen* en *Barbaren*, te overreeden, en te vermurwen; maar sy kreunden sig in het minste niet aan sijne woorden en vermaningen, en het was even eens, als of hy met de blinde van de kouleur, of met een doof mensch wilde praten, want sy gaven niet in 't minste, om de reedenen en onderrigting van deese Monniken; maar vielen hen met geweld op het lijf, en sloegen hem, met 2 sijner mede-broeders, voor de oogen van de andere dood.

Die naar hem toekoomen.

Slegte uytkomst.

Broeder Ludovicus dood geslagen.

De andere dit siende, durfden deese welkomst van haar niet afwagten; willende veel liever by hunne mede-broeders in het Klooster lof verdienen, als by deese *Barbaren* het *Martelaarschap* ondergaan, namen daar op straks de vlugt, en raakten hals over kop t'scheep, ligteden hunne ankers, en haalden de zeylen in top, wenden het naar *Spanjen*, en quamen met de kous op 't hoofd t'huys; toonden ook niet veel lust meer te hebben, om deese *Indianen* tot het *Christen*-geloof te bekeeren; hoewel eenige seyden; dat sy veel-eer uyt gierigheyd en begeerte, tot goud en schatten, als uyt yver tot de Gods-dienst, daar heen zijn gevaaren.

waar op de andere de vlugt namen.

Keeren weder naar Spanjen.

Na dat deese gevlooden waren, hebben de *Indianen* (gelijk sulks van een Dienaar van *Ferdinandus de Soto*, voor waarheyd verhaald is, en selfs gesien heeft, om dat hy sig een lange tijd heymelijk in de wildernissen had opgehouden) de lichamen der gesneuvelde Monniken en hunne mede-gesellen gebraden, en een vrolijke maaltijd met de doode lijken gehouden; en dewijl sy seer vet en mals waren, hebben sy des te vetter en smeeriger maaltijd gehad. Dog eer sy de quartieren der lichamen brieden, stroopten sy eerst de huyden van de selve, hebben de huyd van *Ludovicus* met stroo gevuld, en met sijn geschoore kruyn, in hun Afgodischen Tempel, ter eeuwiger gedagtenisse, ten toon gehangen.

De Inwoonders braden de lijken der verslagene.

Eerst de huyden gestroopt.

Dit is het Landschap *Florida*, waar van in deese volgende Scheeps-Togten sal gehandeld worden; dat in voorige tijden door de veel-voudige nederlagen der *Spanjaards*, boven de andere Landschappen van *West-Indiën*, is beroemt en bekent geworden: maar nu door ondergang en uytroeying der *Franssen*, door de *Spanjaards* hen aangedaan, ten onsen tijde, nog veel berugter en kenbaarder geworden.

waarom Florida is beroemt geworden.

Hier is aan te merken, dat deese dingen en geschiedenissen, die in deese Scheeps-Togten vermeld staan, van *Jacob le Moyne* en *Nicolaas Challus*, geboortig van *Dieppe*, met eygener hand in het *Frans* zijn beschreeven, en de Wereld na-gelaten, die alle deese handelingen en geschiedenissen ten meesten-deele hebben by-gewoont en gesien, de laatste is op een wonderlijke wijse, uyt het Landschap *Florida* ontkoomen, gelijk in de tweede Scheeps-Togt van *Johan Ribald* is te sien: heeft, in *Vrankrijk* gekoomen zijnde, aan den Koning *Karel* de IX, verslag gedaan van al het geene, dat sijne mede-gesellen is overgekoomen, waar uyt dan ligtelijk is te besluyten, dat sulks niet van hooren seggen, of op eenige losse gronden, aan de Wereld is mede-gedeeld, of uyt nijd, of valsse verdigtselen, beschreeven en opgeraapt: maar naar het egte hand-schrift uyt het *Frans* overgeset.

Jacob le Moyne en Nicolaas Challus beschrijvers van de volgende Scheeps-Togten.

Geloofwaardigheyd aan deese beschrijving.

EYNDE.

KORTE ONTLEEDING VAN JACOBUS LE MOYNE,

Over het Landschap *Florida*, met des selfs Inwoonders.

Berigt des Schrijvers.

Er ik de Beschrijving mijner Scheeps-Togt begin, heb ik niet ondienstig geoordeelt, een korte beschrijving van het Landschap Florida, *ter neder te stellen: als mede den Aard, en Zeden der Inwoonders aan te toonen; op dat den Leser, het geene hier in vermelt word, des te beter mag verstaan.*

America den Ouden onbekent geweest.

Het Vierde Deel der Wereld, dat men heeden ten dage America, *of* West-Indiën *noemt, is den Ouden, weegens des selfs af-geleegenheyd, onbekend geweest: ook alle Westersche Eylanden, die men* Fortunatas, *dat is* Gelukkige, *noemt: hoewel egter eenige staande houden; dat het ten tijde van Keyser* Augustus, *eenigsints bekend was; halende dit, om sulks te bewijsen, uyt de woorden van den Digter* Virgilius; *spreekende in sijn 6. Boek van* Æneas *aldus.*

. . . Jacet extra sydera tellus,
Extra anni, solisque vias, ubi Cælifer Atlas
Axem humero torquet, stellis ardentibus aptum.

Dat is:

Hier ver van daan is ook een Land,
Des Hemels-teeken onbekand,
Door welk ons anders ook dat jaar,
Als door de Son werd openbaar,
Waar in d'Atlas met groote vaard
Den Hemel drijft rond-om de aard.

Dog men kan ligtelijk gelooven; dat sy van dit

Werelds-oord, geen kennis hebben gehad, dewijl niemant toen ter tijd, ja nog 1000 jaaren daar na, van het selve in eenige Schriften heeft gewag gemaakt.

Columbus des selfs eerste ontdekker.

De eerste, die aan dese Eylanden aanquam, was eenen Christoffel Columbus, in het Jaar 1492. vijf Jaaren daar na, fond de Koning van Castiliën, eenen Americus derwaards, na wien dit Land America is genoemt, en heeft dien naam als nog tot heeden toe behouden. Deese was een ervaaren Sterre-kijker, en groot Zee-man, die ook veele Landen heeft ontdekt, welke by veele oude Land-beschrijvers onbekent zijn geweest.

Des selfs uytgestrektheyd.

Dit Land werd by sommige Brasilia genoemt: volgens het schrijven van Postellus, strekt sig het Landschap van Papagallus, van de Zuyder- tot de Noorder-As-punt, uytgenoomen de Straat Magellanes, daar het ophoud, te weeten op 52 graden Zuyder-breedte.

Op dat het den Leser wel verstaan mag, wil ik dit Landschap in drien verdeelen, waar van het Noorder-gedeelte Nieuw Vrankrijk werd genoemt.

Verrazanus van Franciscus de I, uytgesonden.

Joannes Verrazanus, geboortig uyt Florençen, uytgesonden van Koning Franciscus de I, en sijne Moeder, die het Rijk bestierde, in het Jaar 1524. heeft ontdekt, de geheele Zee-kust, van des Kreefts Sons Keer-kring (Tropicus Cancri) te weeten, ontrent den agt en twintigsten graad Noorder-breedte, tot aan den vijftigsten graad, en verder naar het Noorden sig strekkende, heeft selfs, aldaar des Konings Wapen opgerigt: so dat de Spanjaards, selfs daar na, hier aangeland zijnde, dit deel van America, Vrankrijk hebben genoemt; des selfs breedte is van 25 graden tot 54 naar het Noorden: des selfs lengte van 280 tot 330 graden.

Het Ooster-gedeelte.

Het Ooster-gedeelte word van de nieuwe Land-beschrijvers Norumbega genoemt, en strekt sig tot in de Zee-haven Gamas, waar mede het van Canada, (alwaar Roberval, en Jacob Cartier in het Jaar 1535 zijn aangeland) afgescheyden is. Ontrent dit Land, leggen veel andere Eylanden, onder deese het Landschap Labrador, dat sig tot aan Groenland uytstrekt; tegen het Westen bestaat het nog veel bekende Landschappen, als zijn Quivira, Cevola, Astatlan en Tetlichichimichi; maar het Zuyder-gedeelte, werd Florida geheeten, om dat het op Palm-Sondag is aangedaan, het Noorder-gedeelte is nog onbekend.

't Zuyder-gedeelte Florida genoemt.

Nieuw-Spanjen.

Het ander Gedeelte van America werd Nieuw-Spanjen geheeten, neemt sijn begin van des Kreefts Sons Keer-kring tot op 9 graaden Noorder-breedte, waar op Themistitlan geleegen is, het begrijpt in sig veele Landschappen, beneffens veele by-geleegene Eylanden, die men de Antillas, of Voor-Eylanden noemt, onder welke de voornaamste en beroemste zijn, het Eyland Hispaniola, Isabella, en een andere ontelbaare meenigte. Dit gantse Deel, daar in ook het boven-gemelde Eyland, en de Zee-haven van Mexico begreepen is, is lang, maar smal gelijk Italiën.

Antillas.

Hispaniola, Isabella.

Peru.

Het derde Deel van America, werd Peru genoemt, het selve is seer groot, beginnende op 10 graaden Noorder-breedte, en eyndigende op 52 graaden Zuyder-breedte, tot aan de Straat Magellanes, het heeft de gedaante van een Ey, op sijn breedste heeft het 60 graden; loopende aan sijn beyde eynden smal toe.

Des selfs gedaante.

Aan des selfs oord, onder des Steen-boks Son-keerkring heeft Villagagnon gewoont, het is Zuyd-Vrankrijk genoemt: wijl het sig naar het Zuyden strekt, gelijk Europa naar het Noorden doet.

Woonplaats van Villagagnon.

Beschrijving van Florida.

Nieuw-Vrankrijk, is soo groot als Europa, dog dat deel, dat men Florida noemt, is het best bebouwt, om dat het van de Franssen in veelderley Scheeps-Togten is aangedaan. Des selfs voor-gebergte strekt sig 100 Fransse mijlen ver in Zee: hier tegen over, leyd het Eyland Cuba, anders Isabella genoemd, 25 Fransse mijlen van daar tegen het Oosten heeft het Bahama en Lucaya: tegen het Westen, de Zee-Haven van Mexico. Het is een fraay effen Land, wordende door veele Wateren besproeyd en doorkloofd, waar door het heel vogtig is, en aan de Zee-kant sandig, alhier wassen groote en hooge Pijn-boomen, welker nooten geen korl hebben, daar worden ook Eyken, Nooten, wilde Kerssen, Moerbesie, Mastik en Kastanie-boomen gevonden, dog wat wilder, als die van Vrankrijk, men vind hier ook veel Cederen, Cypressen, Lauwerier, en Dadel-boomen, Hulst, wilde Wijngaarden, die druyven voortbrengen, smaakelijk om te eeten, ook een soort van mispelen, welks vrugt kostelijker en kragtiger is, als die van Vrankrijk; ook vind men alhier schoone pruymen, dog niet lieffelijk van smaak, brummelen, braam-boysen en een vrugt, die de Franssen, Bleues noemen, wortelen, by de Indianen, Hatle genoemd, waar van sy in diere tijd, meel maaken en brood bakken.

Des selfs Vrugten.

Der selver Gediertens.

Onder de vier-voetige gediertens, worden hier gemeenlijk Herten, Hinden, Rheen, Steen-bokken, Beeren, Luypaarden, Luchs, of Harte-Wolven, alderhande Wolven, wilde Honden, Hasen en Konijnen gevonden.

Gevogelte.

Onder de Vogelen, heeft men'er Hoenders, Kalkoenen, Hasel-hoenders, Papegayen, Duyven, Hout-duyven, Tortel-duyven, Merlen, Kraayen, Havikken, Valken, Reygers, Kraan-vogels, Oyevaars, Rot-gansen, Eenden, Zeeravens, een soort van witte, roode, swarte en asgrauwe Reygers, en seer veel Water-vogels.

Krokodillen en Slangen.

Krokodillen zijn hier in sulk een overvloed, dat sy de menschen, die hier willen swemmen, vernielen, veelderhande soorten van Slangen, en een dier, den Leeuw niet ongelijk, goud en silver, waar mede sy hun koopmanschap onder malkander drijven, is hier in een groote meenigte, want sy seggen, dat in het gebergte Apalatcy eenige erts-aderen gevonden werden, ('t welk ik geloove goud te weesen) in deesen oord wast ook de Wortel China, om de Pokken te geneesen, ook zijn hier veele Zaden en Kruyden, daar men meenigerley en over-schoone Verwen, om mede te schilderen, maken kan:

Beschrijving der Inwooners.

de Inwoonders weeten sig hier wel van te bedienen, als schilderende daar mede hun huyd van allerley kouleur, sy zijn van een bleek geele verwe, wel gemaakt van lichaam, groot en sterk van spieren, hunne schaamte bedekken

sy

ſy met een bereyd herte-vel, het grootſte gedeelte onder hen-lieden ſchilderd hun lijf over de dyen, met ſchoone en fraaye figuuren, 't welk'er nimmermeer afgaat, wanneer het eens in de huyd is ingeprikt.

Hun opſchik.

Haar hayr is ſwart; hangende hen tot op de heupen, 't welk ſy heel konſtig in een knoop t' ſamen doen vlegten, het zijn groote verraders en nijdige menſchen, maar dapper en ſtrijdbaar; voerende geen andere Wapenen, als Boog en Pijlen, de pees hunner boogen is ſeer konſtig uyt herts-darmen, of leer gemaakt, het ſpits der pijlen is met een vis-graat, of keyſteen verſien. De jonge lieden oeffenen ſig met loopen, boog-ſchieten, en bal-ſlaan, zijn groote liefhebbers van de jagt en viſſery. Hunne Koningen zijn geduurig met malkanderen in Oorlog, ſy verſchoonen geen vyand, ſoo ſe hem konnen bekoomen; de gevangene in den ſtrijd ſlaan ſe het hoofd af, op dat ſe des ſelfs huyt met het hayr moogen hebben, waar mede ſy wederom keerende een Zeege-teeken oprigten; dog ſy verſchoonen de Wijven en Kinderen, de ſelve by ſig houdende en op-voedende. Wanneer ſy uyt den ſtrijd te rug koomen, roepen ſy al hunne onderdanen t' ſamen, zijn 3 dagen met eeten en drinken luſtig vrolijk, danſſen en ſpringen van blijdſchap; hier by noodigen ſy alle oude Vrouwen van het gantſe Landſchap; verſoekende het hayr hunner vyanden in haare handen te neemen, en daar mede luſtig te danſſen, onder dit danſſen looven ſy de Son, die hen den Zeege over hunne vyanden heeft verleend.

En Wapenen.

Hoe ſe met de overwonnene in den ſtrijd handelen.

Gods-dienſt.

Sy weeten niet van God, of eenige Oeffening der Gods-dienſt, wat ſy ſien, dat houden ſy voor hun God, gelijk de Son en Maan, ſy hebben Prieſters, daar ſy ſig ſeer op verlaaten; deſe zijn groote Toovenaars, Waar-ſeggers, en Duyvel-dienaars; deſe Prieſters zijn ook hunne Genees-heeren en Heel-meeſters; dragende geduurig een ſak met kruyden en genees-middelen by ſig, om hunne lijders hier mede te geneeſen, deſe zijn gemeenlijk verhoerde boeven, noemende de wijven en dogters, kinderen van de Son, ook zijn ſy groote Sodomiten, yeder van hen heeft een wijf: maar den Koning is het geoorlooft 2, of 3 wijven te neemen, dog de eerſte is de voornaamſte, en word voor Koninginne gehouden, wiens kinderen ook de voornaamſte erfgenaamen zijn, die na de dood des Konings het Rijk erven. Deſe wijven beſorgen het huys; wanneer ſy ſwanger zijn, ſlapen de mannen niet by haar, eeten ook niet het geen ſy in haar affondering aangeraakt hebben. Dit Land heeft veel Hermaphroditen; zijnde half man, half wijf, deſe moeten alle arbeyd doen, wanneer de Indianen ten ſtrijde gaan, moeten ſy hen eeten en vrugten naa-dragen.

Prieſters,

Manier van Trouwen

Pligt hunner wijven.

Hermaphro-

Sy beſchilderen hun aangeſigt, vullen hun hayr met ſtaarten en kleyne vogel-veeren, of pluymen, op dat ſy des te verſchrikkelijker ſouden zijn. Hun eeten is brood, honing, meel van gedroogde en geroofte amandelen, of van nooten, ook hebben ſy gedroogde vis: als het een dieren tijd is, dan eeten ſy allerley onreynigheyd, koolen en zand, dat ſy onder het gemelde meel mengen. Wanneer ſy ter Oorlog uyt-trekken, gaat hun Koning voor-uyt, met een ſtaf in ſijn eene hand, en een boog in den anderen, hangende een pijl-kooker vol pijlen op ſijn rug, op die wijſe volgen alle de andere, met boog en pijlen gewapend; ſy maaken een groot Veld-geſchrey in het aan-vallen hunner vyanden: ook ſullen ſy niet ligt yets aan-vangen, ten zy ſy eenige reyſen hier over hebben beraadſlaagt, en het voorgenoomene wel overwoogen, alle morgen hebben ſy een t'ſamenkomſt.

Hun Voedſel.

Oorlogs-manier.

Sy zaayen hun koorn, dat ſy Maiz noemen, twee-maal in 't jaar, te weeten, in Maart en Juny, in de derde maand ſamelen ſy het in, de overige 6 maanden blijft het land ongebouwt. Sy planten en queeken ook aldaar de Kauwoerden, of Citrullen, en ſeer goede boonen, ſy meſten het aardrijk niet, wanneer ſy willen zaayen, verbranden ſy eerſt de ſtoppelen en het onkruyd, dat de 6 voorgaande maanden gewaſſen is, in plaats van het aardrijk om te ploegen, of te ſpitten, gebruyken ſy een houte werk-tuyg, hebbende de gedaante van een houweel, en werpen 2 korlen Maiz te gelijk in de aarde. In den Zaay-tijd, gebied de Koning een man, die alle dagen ſijne onderdanen ten veld-bouw roept, onderwijl beveelt hy; dat'er een meenigte drank bereyd werde; wanneer ſy hun koorn in-oogſten, word het in een gemeen koorn-huys gebragt, waar van dan een yeder na ſijn ſtaat werd uytgedeeld. Sy zaayen niet meer, en dat nog naauwlijks, als dat ſy in 6 maanden ſullen van doen hebben. Des Winters onthouden ſe ſig 3, of 4 maanden in de Boſſchen, in hutten, die ſy van Palm-takken hebben toe-bereyd; levende als dan van Eykelen en Vis, die ſy vangen, als mede Oeſters; ook jagen ſy Harten tot hun ſpijs, daar en boven leven ſe van Kalkoenen en andere dieren: al hun ſpijs werd op koolen gebraaden, zijnde te vooren matig gerookt; ſy zijn groote liefhebbers van het vlees der Krokodillen, dat heel blank en ſchoon is, wy ſouden daar ook van gegeeten hebben, indien het (ſoo ons dagt) niet ſoo ſeer na muſcus had gerooken, ſy hebben voor een gewoonte onder haar, dat wanneer yemant ſiek werd, in plaats van deſen ader te laten, ſuygt den Genees-heer op die plaats, daar de pijn is, ſoo lang, tot dat het bloed daar uyt-ſijpelt, hare vrouwen zijn groot en vroolijk, en van kouleur als de mannen, en ook ſoo op haar lijf beſchildert: dog waneer ſy ter wereld koomen, zijn ſy niet ſo bleek geel, maar veel witter; deeſe verwe krijgen ſy van een olye, waar mede ſy ſig beſtrijken, wegens een oorſaak, die ik niet kon te weeten koomen, en ook wegens de Son, die geduurig op haar ligchaam brand. De Vrouwen zijn ſoo raſch en veerdig, dat ſe over groote wateren konnen ſwemmen; dragende haare kinderen in den arm, ja ſelfs konnen ſy op de hoogſte boomen des lands klimmen.

Op wat wijſe hun Maiz gezaayt word.

Hun Oogſt.

Winter-leven.

Eeten graag Krokodillen.

Geneeſing der zieken

Vaardigheyd der Vrouwen.

EYNDE.

EER-

EERSTE SCHEEPS-TOGT VAN JOHAN RIBALD, NA FLORIDA,

Gedaan in het Jaar 1562.

1562

Admiraal Chastillon doet een Vloot Scheepen vervaardigen.

en Heer Admiraal van Chastillon, een deftig man, die het gemeene best meer, als syn eygen belang, ter herten ging, weetende dat des Konings, syn Meesters geneegentheyd was strekkende, tot het ontdekken van nieuwe en vreemde Landen; liet met alle neerstigheyd tot deese onderneeminge scheepen uyt-rusten, en te gelyk mannen daar toe werven; over de welke hy ten Kapiteyn Johan Ribald, een opregt en ervaaren Zee-man, verkoor, welke syn Last-brief bekoomen hebbende, stak den 28. February des jaars 1562. alleenlyk vergeselschap met 2 van des Konings scheepen in Zee; maar was wel voorsien met brave luyden, onder welkers getal ik my selfs bevond, en met so veele oude soldaaten, dat hy eenige aanmerkenswaardige saaken ende van onsterffelijke gedagtenis meynde te voltrekken. Derhalven hebbende 2 maanden gezeylt, sonder den gewoonlijken kours der Spanjaarden te houden, arriveerde hy tot Florida, en landede by een Kaap, die niet hoog geleegen was, maar allengskens rijsende, naar 't geboomte; welk hy op syn aankomst de naam van Kaap Francoys gaf, ter eere van ons Vrankrijk. Deese Kaap is omtrent 30 graden van de Linie geleegen, vaarende langs de Kust van deesen Oord Noord-waards, ontdekten wy een seer schoone en groote Rivier, welke den Heer Ribald geleegentheyd gaf, om 't anker te werpen; ten eynde hy de selve 's anderen daags 's morgens mogte gaan besigtigen; welk met 't aanbreeken van den dag gedaan zijnde, vergeselschapt met den Kapiteyn Fiquinville, en verscheyde soldaaten van syn schip, hy was so haast niet aan den Oever gekoomen, of hy wierd een meenigte van Indianen gewaar, so mannen als vrouwen, welke met voor-bedagt daar gekoomen waren, om ons met alle beleefdheyd en vriendschap te ontfangen; 't welk sy ons te kennen gaven, door de aanspraak, die ons haren Koning deede; ende door de geschenken van zeem-leere vellen, waar meede hy onsen Kapiteyn vereerde, die des anderen daags liet opregten een Pylaar van harde steen, op een kleyn Eylandje, dat in de mond van de selve Rivier was, op welke Pylaar 't wapen van Vrankrijk uyt-gehouwen was. Dit gedaan zijnde, ging den Kapiteyn wederom t' scheep, om de Kust Noord-waards over-al te ontdekken, 't welk syn voornaamste oogmerk was.

Waar mede Ribald in Zee gaat.

Komt te Florida.

Komt aan de Kaap Francoys.

Ribald gaat aan Land.

Koning des Lands komt by hem.

Pylaar opgerigt.

Na dat hy eenigen tijd gezeylt hadde, voer hy over aan d'ander zijde van de Rivier; en als doen in de tegenwoordigheyd van seeker Indiaan, die hem in deese ontdekkinge diende, beval hy, dat men God soude danken, voor de genade aan de *Fransse* Natie beweesen, van haar in deese vreemde Landen sonder eenig gevaar geleyt te hebben. Het gebed geeyndigt zijnde, de Indianen, welke seer nieuws-gierig waren, denkende, so ik geloofde, dat wy de Son aanbaden, om dat wy altoos de oogen naar den Hemel ophieven, stonden op, en quamen om onsen Kapiteyn te begroeten; beloovende hem haar Koning te laten sien, welke niet opstond, gelijk sy deeden, maar bleef op groene bladeren van Bye en Palm-boom sitten, den Kapiteyn begaf sig derwaard, ende sat by hem neder, ende hoorde hem een lange reden voeren, maar met geen groot vermaak, om dat hy syn taal, ende nog minder syne meyninge konde verstaan. Den Koning vereerde onsen Kapiteyn op syn vertrek een pluym, of waayer, van Reygers vederen, rood geverft, in een bennetje van Palm-takken, op syn Indiaans gevlogten, ende seer konstig gewerkt, met een groot vel, waar op verscheyde wilde dieren, so levendig waren geschildert, dat het niets beter geleek, als het leven selfs. Den Kapiteyn, om te toonen, dat hy niet ondankbaar was, vereerde hem mooye tinne braseletten, een hak-mes, een vergroot-glas, en eenige messen, waar over den Koning hem seer verblyd, en vergenoegt betoonde te weesen.

Ribald gebied God te daken.

Beloften van een Indiaan.

1562

Vereeringen des Konings aan Ribald,

Die wederom met andere beloont wierden.

[*Siet de figuur op de volgende blad-zijde.*]

Het meesten-deel van den dag met de Indianen door-gebragt hebbende, ging de Kapiteyn t' scheep om aan d'andere zijde van de Rivier te passeeren; waar over den Koning scheen bedroeft te zijn. Des niet tegenstaande, alsoo hy niet bequaam was, om ons op te houden, soo beval hy, dat men in alle naarstigheyd vis voor ons soude vangen, welke sy met alle spoed deeden, gaande in haar vyvers, welke van riet gemaakt zijn, als een heyning, ende sy beladeden ons met Forellen, groote Mullen, Playsen, Tarbotten, en andere wonderlyke visschen, die by ons onbekend, en gants verschillende van d'onse zijn.

Ribald gaat wederom t' scheep.

Vis van de Inwoonders aan hen gebragt,

Dit gedaan zijnde, traden wy in onsen boot, ende voeren na d'ander zijde, maar eer wy aan den Oever quamen, ware wy begroet door een groote meenige van andere Indianen, welke in 't water tot onder de armen gegaan zijnde, bragten ons veele kleyne bennetjes vol Mais, en Moerbesien beyde roode en witte. Andere boden aan, om ons aan land te dragen, alwaar geland zijnde wierden wy haren Koning gewaar, sittende op een verheeven plaats van rijsen, gemaakt onder kleyne Cederen en Bye-boomen, een weynig van de water-kant. Hy was vergeselschapt met 2 van syne soonen, die uytsteekende mooy en sterk waren, ende met een groote troup Indianen, welke alle haare boogen en pyl-kokers in een wonderlyke goede order hadden. Dese 2 soonen ontfingen onsen Kapiteyn seer gunstelyk, maar den Koning haar vader vertoonende ik weet niet wat voor een Agtbaarheyd en Grootsheyd, deede niet anders, als het hooft wat te buygen. Als doen naderde onsen Kapiteyn, om hem te begroeten, maar den Koning sonder sig te beweegen, behield sulken soort van statigheyd, dat wy dagten in ons selven, dat hy niet regt den tytel van Koning voerde; onsen Kapiteyn, weetende niet, wat te oordeelen van des selfs maniere van doen, dagt dat hy jalours was, dat wy eerst by den anderen Koning geweest waren, ofte ten minsten, dat hem niet behaagde, dat hy die Pylaar hadde opgeregt; ende also den Kapiteyn niet wist, wat dat mogte beduyden, so maakte hy hem by teekenen bekent, dat hy van verre af-geleegene Landen herwaards was gekoomen, om hem te soeken, en hem te doen verstaan de vriendschap, die hy begeerde met hem te maaken; ende om het selve te beter te bevestigen, haalde hy uyt syn valies eenige dingen van geringe waardy, als braseletten van versilvert en verguldt tin, die hy hem aanbood, ende vereerde syne sonen andere snuysteringen. Waar op begon den Koning vriendelyk met den Kapiteyn en ons te handelen.

Koomen aan de andere zijde.

Alwaar sy by den Koning koomen.

Ribald begroet den Koning.

Doet hem syn meening door teekenen bekent maaken.

1562

De Franssen begeeven hen Boswaards in.

delen. Ende na deese fraaye t' samen-spraken / hoopende eenige bysonderheeden te ontdekken / begaven wy ons in de Bosschen; alwaar veel roode en witte moerbesyen-boomen waren / en op de top van de selve een oneyndig getal van Zy-wormen. Vervolgende onsen weg / ontdekten wy een schoone en groote weg, nogtans verdeelt door verscheyde moerassen / welke ons nootsaakte / ter oorsaak van 't water / waar mede de selve omringt was / wederom naar de Rivier te keeren; en den Koning aldaar niet hebbende gevonden / soo traden wy in onsen boot / ende seylden naar ons schip alwaar gekoomen zijnde / noemden wy deese Rivier de Rivier de May, om dat wy de selve den eersten dag deeser maand hadden ontdekt.

Rivier de May genoemt.

Soeken de Kust verder t' ontdekken.

Soo ras wy tot ons schip waren gekeert / ligten wy het anker / ende haalden onse seylen op / om de Kust verders te ontdekken / langs de welke wy ontdekten een andere schoone Rivier / welke den Kapiteyn selfs meende te ondersoeken; ende hebbende de selve met den Koning en de inwoonders ondersogt / noemde hy de selve Seine, om dat se de Rivier de Seine in Vrankrijk geleek. Van dese Rivier keerden wy weder naar ons schip; alwaar wy aangekoomen zynde / haalden wy onse seylen op / om verder Noordwaards te seylen / en de verdere bysonderheeden van die Kust te ontdekken / dog hadden niet lang gesogt / of wy ontdekten een ander seer schoone Rivier / 't welk ons oorsaak gaf / om 't anker daar tegens over te werpen / en om 2 booten uyt te senden / om het selve te gaan ondersoeken; in dese Rivier vonden wy een Eyland / en op het selve een Koning / niet minder beleeft / als d'andere. Deese Rivier noemden wy de Rivier de Somme, 6 mijlen verder ontdekten wy een andere Rivier / welke ondersogt hebbende / noemden wy de Loyre, en verbolgens ontdekten wy 5 andere Rivieren, van welke de eerste wierd genaamt Charente, de tweede Garonne, de derde Gironde, de vierde Belle, en de vijfde Grande;

Rivier Seine.

Rivier Somme.

Loyre.

Charente.

Garonne.

Gironde.

Belle.

Grande.

de welke met al 't geene / dat daar in was / naauw-keurig ondersogten; soo dat wy in minder / dan den omtrek van 60 mijlen / 9 schoone Rivieren / en veele bysonderheeden uyt-gevonden hebben. Zynde nogtans daar niet mede te vreeden / seylden wy hooger Noord-waards aan / volgende de kours / die ons tot de Rivier de Jordaan, een van de schoonste van 't Noorden / brengen mogt / en kours houdende / over-viel ons een groote mist en storm, welk ons nootsaakte / de Kust te verlaaten en Zee-waards aan te setten / waar door wy het gesigt van onsen Pinas een heelen dag en nagt verlooren / tot des anderen daags 's morgens / op welken tijt het weer schoon en de Zee stil geworden zynde / ontdekten wy een Rivier, welke wy noemden Schoon-Gesigt.

1562

Mist en Storm.

Rivier Schoon Gesigt.

Naar dat wy 3 / of 4 mijlen hadden gezeylt / begonnen wy onsen Pinas weder te sien / welke regt naar ons toequam, ende op haar aankomst bragten sy den Kapiteyn aan / dat geduurende het onstuymig weer / en de mist / sy sig hadden verborgen in een groote Rivier / welke in breete en schoonheyd alle de voorgaande over-trof / waar over den Kapiteyn uytermaten verblijd was; want sijn grootste verlangen was / om een haven te komen vinden / daar hy sijn schip in soude komen bergen / om ons selven voor eenigen tijd te ververssen.

Schoone Rivier ontdekt.

Aldus derwaards kours maakende / quamen wy aan de voornoemde Rivier / welke wy / ter oorsaak van sijne schoonheyd en breetheyd, noemden Port Royal. Aldaar streeken wy onse seylen / en wierpen het anker op 10 bademen waters; want den grond is soodanig / te weeten / wanneer de Zee begint te wassen / dat de grootste scheepen van Vrankrijk, ja selfs de Galeassen van Venetien daar komen in koomen. Het anker geworpen hebbende / ging den Kapiteyn met sijne soldaten / naar den Oever / ende begaf sig selfs eerst te lande / alwaar wy het land soo vermaakelyk vonden / als 't bedenkelijk is / want 't was over-al

Die Port Royal genoemt word.

Ribald gaat te land.

1562

Schoone Boomen.

bedekt met magtige hooge Alier-boomen / en een oneyndig getal van allerhande Ceder / en Mastik-boomen / onder de selve wassende / en ruykende soo lekker / dat de sterke reuk alleenig de plaats uytter-maten aangenaam maakte.

Allerhande Vogelen.

Als wy door deese Bosschen passeerden / sagen wy niet anders / als Kalkhoensche Haanen, vliegende in 't woud ; graauwe en roode Patrysen een weynig verschillende van de onse / maar voornamentlyk in grootte ; wy hoorden ook in de Bosschen het geluyt van Herten, Beeren Luzernen / Luypaarden / en verscheyde soort van andere dieren, by ons onbekent ; alsoo wy vermaak schepten in die plaats / begaven wy ons met het net te visschen / en vongen soo grooten getal van visschen / dat het te verwonderen is ; onder andere vongen wy een seeker soort van vis / welke wy Sallicoques noemden / welke niet minder waren dan Kreeften ; soo dat met het net twee-maal uyt te werpen / wy genoeg hadden / om al 't volk van onse 2 scheepen / een geheelen dag te voeden. De mont van de Rivier was van de eene kant tot d'andere / niet minder / als 3 Fransse mylen breed / sy is verdeelt in 2 groote armen / waar van de een West-waarts loopt; en d'ander Noord-waarts / en na myn oordeel / soo geloof ik / dat den arm / die sig Noord-waarts uytstrekt / soo verre in 't Land loopt / als de Rivier de Jordaan. Den anderen arm heeft syne uyt-watering in de Zee / soo als wy van ons volk / dat agter gelaten was geweest / om sig op dese plaatse op te houden / hebben verstaan.

Wild gedierte.

Vangen veel Vis.

De Rivier Port Royal beschreeven.

Dese 2 armen zyn 2 groote mylen breed / en in de midden van de selve is een Eyland / 't welk puntig is naar d' opening van de groote Rivier / op welk Eyland een oneyndig getal is van allerley vreemde Dieren. Daar zyn kruyden groeyende / van soo een seldsame eygenschap / en in soo groote meenigte / dat het een uytneemende saak is / om de voorschreeven Dieren te behouden. Aan weder-zyde is niets anders te sien / als Palm / en andere soorten van boomen / dragende bloessems en fruyten van een seer seldsame gedaante / en goede smaak ; maar siende / dat den avond naderde / en dat de Kapiteyn naar het schip wilde weder-keeren / baden wy hem / dat hy ons wilde oelaaten, de nagt in die plaats door te brengen. De Stuurman en de Boots-gesellen seyden tegen den Kapiteyn / in ons afweesen / dat het noodig was, de scheepen vorder op in de Rivier te brengen ; om bevrijt te zijn van het gevaar van de winden, die ons mogten over-koomen ; by oorsaak dat wy los naar de mond van de Rivier waren : en om deese reeden sond den Kapiteyn om ons. Gekoomen zynde tot onse scheepen / zeylden wy 3 uuren verder op in de Rivier / en daar wierpen wy het anker.

1562

Aangenaamheyd van des selfs Eyland.

Versoek van eenige, om een nagt aldaar te blijven.

Weynig tyd daar na / Johan Ribald vergeselschapt met een goed gedeelte Soldaaten / scheepte sig selven in / nieuws-gierig om verder in den arm / die oploopt naar 't Westen / op te zeylen / en om de geleegenheyd van die plaats op te soeken. Hebbende op het minst 12 mylen gezeylt / wierden wy een troup Indianen gewaar / welke /

Ribald onderneemt de Rivier te ontdekken.

soo dra sy de Pinas hadden gesien / soodanig verschrikt waren / dat sy in de bosschen vloden / verlaatende op de plaatse een jonge Wolf / welke sy aan het spit brieden ; om welkers oorsaak de plaats wierde genaamt Wolfs Kaap. Voorts vervorderende onsen weg / vonden wy een andere arm van de Rivier / loopende Oostwaards / op de welke den Kapiteyn besloot te zeylen / en de groote Rivier te verlaaten. Een weynig daar na ontdekte Ribald verscheyde andere Indianen, soo mannen als vrouwen / half verborgen in de bosschen / welke niet weetende / dat wy die geene waren / die hare vriendschap begeerden / wierden in 't eerst ontstelt / maar kort daar na waren sy aangemoedigt / door-dien den Kapiteyn haar eenige koopmanschap en waaren toonde ; waar door sy verstonden / dat wy niet anders / als het goede / met haar voor hadden.

Wolfs Kaap.

Toen

1562

Komt by eenige Indianen aan Land.

Toen deeden sy een teeken / dat wy aan Land souden koomen / 't welk wy niet wilden weygeren. Op onse Landinge quamen verscheyde van haar, om onsen Generaal op haar wyse ma nier te begroeten. Sommige gaven hem Reenels vellen / andere kleyne benneetjens van Palm-takken gemaakt / andere presenteerden hem Paarlen / maar in geen groot getal. Daar naar gingen sy heenen, om een prieel te maaken, om ons voor de brandende hitte van de Son te bevryden; dog wilden wy aldaar niet vertoeven. Derhalven bedankte haar onsen Kapiteyn seer beleefd voor haare goede wille / en gaf aan yeder van haar een geschenk waar door hy haar voor sijn vertrek soo aangenaam wierd, dat sijn afscheyd haar gantz niet en behaagde. Want

Doed hen eenige vereeringen,

hem kennende soo mild te zyn, soo hadden sy wel willen hebben, dat hy wat langer vertoeven mogte soekende door alle middelen / om hem geleegendheyd te geeven aldaar te verblyven ende hem door teekenen te kennen geevende, dat

Kan versoek.

hy desen dag alleenlik by haar soude blijven; en dat sy des selfs aan komst aan een grooten Heere van dat Land wilden bekent maaken, dat sy Paarlen in groote overvloed, en ook Silver hadden; alle welke dingen / op den aankomst van den Koning hem souden geschonken werden: hem seggende / dat al wagtende, dat desen grooten Heer herwaarts quam, sy hem naar haare wooningen wilden brengen, en hem duysenderley vermaak geeven, met het schieten, en herten te dooden; daarom baden sy hem / om haar versoek niet af te slaan. Dog niet tegen-staande keerden wy weder naar onse scheepen / alwaar / na dat wy vernagt hadden / 's ogtens beval den Kapiteyn dat men een Pylaar van hard-steen gemaakt, als een Kolom in de *Pinas* soud brengen, waar op het wapen van *Vrankrijk* gesneeden was, om de selve in de schoonste plaats, die konde gevonden werden, te planten.

Dit gedaan zynde / scheepten wy ons selven in / en zeylden 3 mylen West waarts / ende hebbende een kleyne Rivier ontdekt zeylden wy daar soo lang op / dat wy eyndelyk vonden / dat de selve in de groote Rivier uyt-liep; en dat sy aldaar een klein Eyland maakte van 't vaste land afgesondert werwaarts wy vaarden en also de selve seer vermaakelyk en aangenaam was / wy planteden door bevel van onsen Kapiteyn den voorschreeven Pylaar aldaar, op een kleyn heuveltje welk van alle kanten konde gesien werden; welke heuvel was in 't midden van een Weyr / diep een half vadem van seer goed en soet water. In dit Eyland sagen wy 2 herten van een uyttermaten groote, in vergelykinge van de geene / die wy te voren hadden gesien; en de welke wy gemakkelyk met onse bussen souden geschooten hebben hadde den Kapiteyn ons het selve niet verbooden / om der selver schoon en grootheyd. Maar eer wy van daar vertrokken / noemden wy dese kleyne Rivier welke dit Eyland omringde de Rivier van Liborne. Daar naar begaven wy ons wederom aan boord / om een ander Eyland, niet verre van 't eerste geleegen, te gaan soeken; alwaar wy / na dat wy aan Land gekoomen waren, niets anders als Cederboomen vonden, dog de schoonste, die wy in dit Land gesien hadden. Ter deeser oorsaak noemden wy het selve Cederen-Eyland. Aldus keerden wy weder na onse Pinas, om naar ons schip te vaaren.

Eenige dagen daar na / nam Johan Ribald voor / om eens weder te keeren naar de Indianen, die langs den arm welke naar 't Westen loopt / woonen; ende met hem te neemen een goede meenigte van soldaten; want sijne meyninge was / om 2 Indianen van die plaats naar Vrankrijk, weg te voeren volgens het bevel van den Koning. Met dit voorneemen namen wy weder onsen voorigen kours om soo verre voort te vaaren / dat wy eyndelyk koomen mogten, aan de selve plaats / daar wy in 't eerst de Indianen

1562

Ribald gaat t'scheep en vertrekt.

Pylaar opgeregt.

Rivier Liborne genoemt,

Cederen-Eyland,

Ribald begeeft sig weder op een Togt.

1562

hadden gesien. Aldaar namen wy met verlof van den Koning 2 Indianen, welke / meynende / dat hen meerder / dan de anderen aangedaan wierd / agteden sy hen seer gelukkig, dat sy met ons waren. Maar deese 2 Indianen, siende / dat wy gantsch geen toestel maakten, om aan Land te gaan, maar veel eer, dat wy het midden van de Rivier vervolgden, begonden wat ongemakkelyk te worden / en wilden met geweld sig in 't water werpen; want sy zyn soo goede swemmers, dat sy in een oogenblik souden uytgeswommen / en sig in de bosschen verborgen hebben. Zijnde nogtans onderrigt van haaren aart / pasten wy op de selve seer naauw / ende sogten alle middelen / om de selve te stillen; 't welk wy in geenderley maniere konden doen / schoon wy haar aanbooden de dingen, die sy 't meeste agten; welke sy weygerden met veragtinge aan te neemen, ende gaven weder / al 't geene sy ontfangen hadden, vreesende sig daar door aan ons te verbinden; en hoopende, dat, als sy de selve aan ons souden weder-geeven / sy ook weder in haar vryheyd souden herstelt zyn geworden. Eyndelyk siende / dat al wat sy deeden / haar niet konde helpen, baden sy ons, haar die dingen te geeven welke sy weder-gegeeven hadden / welk wy op staande voet deeden; daar na vorgden sy haar te samen / en begonden met malkanderen te singen sig soo soet accordeerende, dat in haar gesang te hooren het scheen, dat sy klaagden over het afweesen van haare vrienden. Sy volharden hun gesang den geheelen nagt / sonder op te houden; geduurende een welken tyd wy genootsaakt waren, voor anker te leggen, ter oorsaak dat het ty tegen ons was.

Neemt 2 Indianen met sig.

Die uyt de Boot tragten te springen.

Hun versoek.

Beginnen te singen.

Dog 's anderen daags, vroeg in den morgen keerden wy weder tot onse scheepen. Soo haast als wy daar aan-gekoomen waren / soo tragtede een yeder dese 2 Indianen vermaak aan te doen / ende haar op 't beste te bejeegenen / om haar te doen verstaan de goede geneegentheyd / die wy hadden / om haare vrienden te blijven in het toekoomende. Wy booden hen spijs aan / om te eeten / maar sy weygerden het, ende deeden ons verstaan / dat sy gewoon waren / haar aangesigt te wassen, en te wagten, soo lang dat de Son opgegaan was / eer sy aten / welk een gebruik is van alle de Indianen van Nieuw-Vrankrijk. Niet te min waren sy ten laatsten genoodsaakt / om hun by-geloof te vergeeten ende haar naar onse manier te schikken 't welk in 't eerst wat vreemt voor haar was / alsoo wierden sy wat vrolyker / maakten geduurig duysend praatjens / dog waren seer bedroefd, dat wy de selve niet en konden verstaan. Eenige dagen daar na begosten sy soo goede genegentheyd voor my te hebben / dat / na mijn oordeel / sy eer van honger souden willen vergaan / als haar ontbyt van een ander te ontfangen. Siende haren goeden wille / sogt ik eenige Indiaanse woorden van hen te leeren / en begon haar eenige dingen te vragen; toonende dan 't geen / waar van ik de naam begeerde te weeten. Sy waren seer blyde / om het my te seggen; en weetende mijn verlangen / om hun taal te leeren / soo moedigden sy my aan / om haar alle dingen te vragen; soo dat de woorden en spreek-wijsen van de Indiaanse spraak in geschrifte neder-settende / was ik in korten tyd bequaam / om het meesten-deel van hun t' samen-spraak te verstaan. Sy deeden den geheelen dag niet anders / dan met my te spreeken van 't pleysier / dat sy souden hebben / met my wel te onthaalen / indien wy naar hunne huysen weder-keerden / en dat sy my al 't vermaak souden doen hebben / dat sy konden bedenken / soo wel in 't jaagen / als in het sien van alle haare plegtigheeden in 't vyeren van seeker feest / by haar genaamt Toya. Welk feest sy soo streng onderhouden / als wy den Sondag. Sy gaven my te verstaan / dat sy my den grootsten Heer van dat Land souden doen sien, welke sy *Chiquola* noemen, die boven haar uytmunte in hoogte, gelyk sy my seyden een goede ander-halve voet. Sy seyden tegen my / dat hy diep in het Land in een seer breede plaats woonde, met seer hooge muuren beslooten. Maar ik konde niet weeten werwaards, en soo ver als ik kon oordeelen / de plaats waar van sy spraaken / was een seer schoone stad; want sy seyden my / dat binnen de muuren, een groote meenigte van huysen stond, die seer hoog gebouwt waren, waar in een oneyndig getal van menschen was, naar malkanderen gelijkende; dat sy geen werk maakten van goud en silver, nog van paarlen, siende, dat sy daar van in meenigte hadden. Ik begon dan haar te wysen de voornaamste deelen van den Hemel om daar door te moogen ontdekken / waar dat sy woonden. Daar na strekte een van haar sijn hand uyt / en wees my / dat sy in 't Noorden woonden 't welk my deede oordeelen / dat het was by de Rivier Jordaan.

Ribald komt weder t' scheep.

Wanneer de Indianen gewoon zijn te eeten.

De Indianen krijgen genegendheyd voor den Schrijver.

Die hun Taal kundig wort.

Feest Toya.

1562

Onderlinge t' samen-spraak tussen den Schryver en de Indianen.

Nu gedenk ik / dat onder de regeeringe van den Keyser Karel de V. seekere Spanjaarden, inwoonders van St. Domingo, zynde uytgegaan om slaaven te krygen, die in haare Mynen souden werken namen met listigheyd 40 mannen van de inwoonders van 't Land langs dese Rivier / van meeninge / om de selve na haar Nieuw-Spanjen te brengen; maar sy deeden hun werk te vergeefs / want van spyt storven sy alle van honger, behalven een, die gebragt wierd aan den Keyser, welken hy eenigen tyd daar na liet doopen / ende gaf hem sijn eygen naam / noemende hem Karel van Chiquola, om dat hy soo veel sprak van desen Heer van Chiquola, wiens onderdaan hy was. Ook vertelde hy geduurig / dat *Chiquola* sijn verblijf hadde, in een groote beslootene stad. Daar en boven hebben die geene / die in de eerste reyse hadden gelaten geweest / my verseekert; dat de Indianen hem by klaar-blykelijke teekenen weesen, dat verder diep in 't Land na het Noorden een groote beslootene plaats was / waar in Chiquola woonde.

Voorval der Spanjaarden met eenige Indianen.

Een Indiaan gedoopt.

Na dat sy eenigen tijd in ons schip geweest waren / begosten sy seer bedroeft te worden / en vraagden my geduurig / wanneer dat sy souden weder keeren? ik deede haar verstaan; dat den Kapiteyn haar weder naar huys wilde senden, maar dat sy eerst moesten weder geeven, het geene haar eenige dagen te vooren gegeeven was. Dog siende, dat hy haar geen vryheyd wilde geeven, om heen te gaan; soo besloten sy onder malkanderen / om by nagt weg te loopen / en om een kleyn bootje te krygen / welke wy hadden / om met hulp van het Ty / naar huys te zeylen / en sig alsoo met de vlugt te redden. 't Welk sy ook niet in gebreeke bleeven om in 't werk te stellen / agter latende de dingen / welke den Kapiteyn haar gegeeven hadde / ende niets mede neemende / dan het geene / dat hen eygen was / daar door betoonende / dat sy niet sinneloos waren. Den Kapiteyn was niet seer bedroeft om haar vertrek / denkende / dat sy niet dan al te wel onthaald waren geweest / ende dat sy daarom haar niet souden afsonderen van de Franssen.

De Indianen ontvlugten.

Aldus den Kapiteyn Ribald kennende de schoonheyd van die Rivier, sogt hy alle middelen / om sommige van sijn volk aan te moedigen / om aldaar te woonen; wel voorsiende, dat dit van groot belang voor den Koning sijn dienst kon zijn; ende tot 't vorderen van 't gemeene welvaaren van Vrankrijk; derhalven voort-gaande met sijn voorneemen / beval hy, dat men de ankers soude ligten / en alles in ordre stellen / om weder naar de mond van de Rivier te zeylen, ten eynde / soo de wind goed wierd / sijne onderneeminge soude moogen voltrekken.

Voorneemen van Ribald.

Naar dat wy aan de mond van de voorschreeve Rivier gekoomen waren / deede hy 't anker uytwerpen / en soo bleeven wy stil den geheelen dag /

Komt weder voor de mond van de Rivier.

1562 dag / sonder yets te ontdekken. 's Anderendaags geboot hy / dat al 't volk van sijn schip op 't dek soude koomen, seggende / dat hy haar wat te seggen hadde; sy quamen alle boven / en aanstonts begon den Kapiteyn tegen hen / dese volgende reeden te spreken:

Reden-voering door Ribald aan sijn volk gedaan.

Ik denk, dat 'er niemant van U Lieden is, of hy weet, van hoe groot gevolg dese onderneeminge is, en ook hoe aangenaam het is voor onsen jongen Koning; daarom, mijne Vrienden, (begeerig zijnde van U Eere en Voordeel,) soo wil ik niet nalaten, u alle kennisse te geeven, van 't uytsteekende groot geluk, welk haar toe soude vallen, die als manhaftige en braave mannen, souden de eerste een proef willen doen van de gemakkelijkheeden, en de voordeelen, van dese onse eerste Ontdekkinge; welk sal zijn, soo ik my verseekere, de grootste geleegendheyd, die ooyt sal sig moogen aanbieden, om aan den tijtel en trap van eere te moogen geraaken, daarom ben ik van meening, om u voor de oogen te stellen, de eeuwige memorie, welke met regt verdienen die geene, die, haare Vrienden en Vaderland vergeetende, hebben de moed gehad, om een saak van soo eene aangeleegentheyd te onderneemen; welke de Koningen selfs, verstaande, dat 'er mannen waren, die verlangden na soo een grooten trap van dapperheyd, tot aanwas van haare Majesteyten, niet hebben verontwaardigt, de selve in saaken van groot gewigt te bedienen, ende haaren naam onsterffelijk te maaken; hoewel ik u niet wil overreeden, gelijk sommige doen, dat gy nooyt een goed fortuyn sult hebben, als niet bekent zijnde van de Koningen, nogte van de Vorsten, en van andere zijde afkomstig zijnde, van sulken slegt geslagt, dat geen van u familie ooyt de Wapenen hebben gehandeld, en alsoo tot grooten stand gekoomen. Want schoon ik van mijne teedere jaaren, my selve gevoegt hebbe, om die te volgen, hebbende mijn leven voor soo veel gevaaren bloot gestelt, voor den dienst van mijn Prince, evenwel heb ik nooyt daar toe konnen bereyken; (met dat ik niet en verdiende den tijtel, of graad van een gouvernement,) gelijk ik het selve aan verscheyde andere hebbe sien overkoomen, alleenlijk om dese reeden, dat sy koomen van eedele familien af; dewijl men meer agt sloeg op haar geboorte, dan op haare verdiensten.

Voorseeker, weet ik, dat soo de daaden aangesien waren, dat 'er veel meer souden weerdig bevonden werden, om dien tijtel te bekleeden, ende met regt *Edel* en *Dapper* genaamt te werden. Daarom wil ik een genoegsaam antwoord maaken, tot sulken voorstel, en soodanige dingen, als gy kunt tegen my voorwenden; leggende voor u oogen het oneyndig getal van voorbeelden, welke wy hebben van de *Romeynen*, die, aangaande het verkrijgen van lof en roem, de eerste waren, die Zege-praalden over de Wereld. Want hoe veele vinden wy 'er onder haar, welke om haare soo kloekmoedige onderneeminge, ende niet om de grootheyd van haar Geslagt hebben de eer bereykt, van den Zege? Indien wy tot haare ouders overgaan, sullen wy vinden, dat dese, van soo een slegte conditie waren, dat met haare eygene handen haare Landen bouwende, sy heel sober leefden. Gelijk de Vader van *Ælius Pertinax*, die een arm Ambagts-man was, wiens Groot-vader te gelijk een slaaf was, naar het seggen der Schrijvers, en die nogtans met een dapper gemoed aangevoert zijnde, soo was hy daar-om niet beschaamt, maar wel-eer dies te meer naar hooge dingen verlangende. Ten eersten begost hy de wapenen te leeren hanteeren, waar in hy soodanig vorderde, dat hy van stap tot stap met 'er tijd opklom tot de Keyserlijke *Roomse* Waardigheyd. Tot soo een waardigheyd geklommen zijnde, versaakte hy sijn ouders niet; maar in tegen-deel, tot geheugenisse van haar,

Die hy met deftige Voorbeelden bekragtigt.

liet hy de Graf-steede van sijn Vader dekken met een kostelijke Marmor-steen, om voor luyden van arm en slegten afkomst tot een voorbeeld te dienen, en haar een spoor te geeven, om naar hooge dingen te tragten, niet tegen-staande de slegtheyd haarer ouders. Ik wil ook niet voor-by gaan de uytsteekentheyd, en de wakkerheyd van den dapperen en vermaarden *Agathocles*, Soon van een slegte Potte-bakker, de welke den veragtelijken staat van sijnen Vader vergeetende, begaf sig soodanig in sijne jonge jaaren tot de deugd, dat door middel van de wapenen hy Koning wierd van *Siciliën*; ende niet tegenstaande dese eerlijke Tijtels weygerde hy nooyt niet te werden gereekent voor de Soon van een Potte-bakker. Maar daar en boven, om de gedagtenis van sijn afkomst onsterffelijk, ende sijn naam vermaart te maaken, soo beval hy; *dat men hem aan Tafel soude dienen van goude en silvere vaten, en de andere van aarde.* Verklarende daar door, dat de waardigheyd, daar hy mede bekleed was, niet en quam tot hem van sijne Ouders, maar alleenlijk door sijne eygene deugd. Indien ik wil spreeken van onsen tijd, sal ik alleenlijk *Rusten Bassa*, voor uwe oogen stellen, wiens voorbeeld sal strekken tot een genoegsaame baak voor alles; die man, schoon hy de Soon was van een armen Herder, begaf sig soodanig tot de deugd; van sijne jeugd af, dat in dienst van den *Ottomanisen* Keyser getreeden zijnde, scheen hy tot groote en hooge dingen gebooren te zijn; sulks dat hy opwassende met jaaren in dapperheyd, vervorderde hy soo verre sijn fortuyn, dat eyndelijk ter oorsaake van sijne uytmuntende gaven, trouwde de Dogter van den Grooten *Sultan*, sijn Prins. Hoe veel te meer behooren soo veele waardige voorbeelden u aan te setten, om u aldaar ter neder te stellen, overweegende; dat gy daar door altijd bekent sult zijn, als de eerste, die dit vreemde Land hebben bewoont. Daarom soo bid ik U alle, dat gy u selven daar van beraad, en uwe gedagten vryelijk aan my wilt openbaren; beloovende; dat ik uwe namen soo wel in den Koning sijn oor sal prenten, ende aan andere Princen, dat u faam hier naar on-uytblusselijk sal schijnen, door ons geheel *Vrankrijk*.

Naauwlijks had de Heer Ribald dese Redenvoering geeyndigt, of de meeste hoop van onse soldaten antwoorden; dat haar nooyt grooter vermaak konde overkoomen, wel gewaar worden de den aangenaamen dienst, die sy haaren Koning daar door souden doen; als mede, dat die saak soude strekken tot het aanwassen van haare eer. Derhalven baden sy den Kapiteyn / dat, eer hy vertrok, van dese plaats, hy voor haar soude beginnen een Fort te bouwen, 't welk sy naderhand hoopten te voltrekken, ende dat hy haar noodige ammunitie soude laten, tot haare bescherminge; betoonende naar het scheen / dat sy misnoegt waren / dat het soo lang draalde. Johan Ribald, soo blijde zijnde, als 't kon weesen, van sijn volk soo bereywillig te sien / besloot des anderen daags / de beste en geleegenste plaatse te soeken / om te bewoonen; daarom ging hy des morgens vroeg t' scheep / en beval / hem te volgen, de geene die van voorneemen waren, om daar te woonen, ten eynde dat de plaatse haar des te beter mogte gevallen; en hebbende de groote Rivier aan de Noord-zijde opgevaren / langs de kust van een Eyland / seer puntig afgesneeden naar de mond van de selve Rivier; naar dat hy eenigen tijd gezeylt hadde / ontdekte hy een kleyne Rivier / welke in 't Land liep / en die hy wilde niet naarlaten / om uyt te soeken: 't welk gedaan zijnde / vond hy der selver grond diep genoeg / om daar in de Galeyen / en Galjooten in een goet getal / te bergen: ende verders op den Oever vond hy een groote vlakte / waar hy aan Land ging; en siende / dat de plaats bequaam was / om daar een Fortresse op te bouwen / en ge-

Antwoord der Soldaten hier op.

Als mede hun versoek.

Ribald soekt een plaats voor een Fort.

De welke hy vind.

1562

gemakkelijk voor de geene, die sig daar begeeren neer te slaan: soo liet hy op staande voet de grootte en lengte meeten, en siende dat 'er niet meer was als 26 roeden, soo liet hy het Fort in de lengte maaken maar van 16 vademen lang en 13 breed met de Flanken naar gelegen heyd. De magt op den Kapiteyn Salles, en wy gekoomen zynde, soncen wy naar 't schip om haar kruyt, schoppen en andere gereet schappen te haalen, noodig om een Vesting te maaken.

Hard aan 't werk gestagen. En voltooyt.

Wy arbeyden soo snellijk, dat in korten tyd het Fort in staat van tegen-weer gebragt wierd. Ondertussen deede Johan Ribald mond-kost, en Oorlogs voorraat brengen tot bescherminge van de plaats; en na dat hy de selve met alle noodsaakelykheyd hadde voorsien, besloot hy sijn afscheyd van haar te neemen; maar eer hy vertrok, deede hy haar de volgende reeden: Kapiteyn Albert, ik versoek u, in tegenwoordigheyd van al dit volk, dat gy u soo wel hebt te gedraagen in u ampt, ende soo zeedig ontrent u kleyn geselschap, die ik u laat, om te gaan, en welke soo vrywillig blijven onder u gehoorsaamheyd, dat ik nooyt andere geleegentheyd mag hebben, als om u te prijsen, en aan den Koning te seggen, die getrouwe diensten, welke gy voor ons alle hebt ondernoomen te doen, aan den Koning in *Nieuw-Vrankrijk*; en gy kameraats! segge ik tegens de soldaaten, ik verweete u mede den Kapiteyn *Allert* alsoo te agten, als of ik het selve was, die hier gebleeven was, en aan hem gehoorsaamheyd te betoonen, als een goet uw soldaat schuldig is te doen, aan sijn Generaal en Kapiteyn, leevende als broeders met malkanderen, sonder tweedragt en oneenigheyd; en soo doende sal God uw onderneeming zeegenen. Sijn reeden geeyndigt hebbende, namen wy oorlof van een yegelijk van haar, en zeylden naar ons schip, geevende aan het Fort de naam van Karel-slot, en aan de Rivier die van Chenonceau.

Aenspraak van Ribald.

De Vesting Karel-slot genoemt.

Des anderen daags besloten wy te vertrekken van dese plaatse, vergenoegt zynde, dat wy onse saaken soo gelukkelijk geeyndigt hadden; niet hebbende in den tijd de geleegentheyd willen toelaten de Rivier Jordaan volkoomen te ontdekken; daarom haalden wy des morgens omtrent 10 uuren de zeylen op, en als wy gereed waren, om te vertrekken, beval den Kapiteyn Ribald, eenige schooten te schieten, om onse Fransen vaarwel te seggen, welke ook niet na-lieten, ons te beantwoorden.

Dit gedaan zynde zeylden wy Noord-waards en noemden dese Rivier Port-Royal, ter oorsaak van des selfs breete, en uytermaten schoonheyd. Naar dat wy omtrent 15 mijlen hadden gezeylt wierden wy een Rivier gewaar, waar op wy onse Pinas derwaards sonden, om de selve te ontdekken; op sijn wederkomst bragt hy ons antwoord, dat sy geen hooge vadem water in de mond van de selve hadden gevonden: 't welk gehoord hebbende, sonder yets anders te doen, vervolgden wy onsen kours, ende noemden wy dese Rivier de Lage. En alsoo wy geduurig peylden, soo vonden wy maar 5 of 6 vademen waters, alhoewel wy wel 6 goede mijlen van den Oever waren. Ten laatsten vonden wy maar 3 vademen, 't welk ons agterdogt gaf, soo dat, sonder verder te zeylen, lieten wy de zeylen vallen, ten deele, om dat het water ons ontbrak, ende ten deele, om dat de nagt naderde, gedurende welken tyd overleyde Johan Ribald in sig selven, of het niet beter soude zijn, verder te gaan, ter oorsaak van het klaar-blijkelijk gevaar, 't welk wy geduurig voor onse oogen sagen, ofte dat hy sig selfs souw vergenoegen met het geene hy alreeds hadde ontdekt, hebbende daar Franschen gelaten om het Land te bewoonen. Maar alsoo hy niet bequaam was om sig alleen daar over te oordeelen, stelde hy het selve uyt tot des anderen daags.

Rivier de Lage.

Ribald vertrekt van Florida.

Des morgens stelde hy aan het volk voor; wat best was om te doen, ten eynde met het goedvinden van een yeder sijne gedagten soude oplossen. Sommige seyden, dat, volgens haar oordeel, hy geleegentheyd had, om sig selven volkomentlijk te vergenoegen, aangesien hy niets meer konde doen; hem voor oogen stellende, dat hy meer in 6 weeken hadde gedaan, dan de *Spanjaarden* in 2 jaaren in deese Landschappen van haar *Nieuw-Spanjen*, en dat hy den Koning een groote dienst soude doen, van hem soo goede tijdinge in soo korten tijd van soo gelukkinge ontdekkinge soude brengen. Andere vertoonden hem de berooving en verlies van haar leevens-middelen, en aan de andere zij het gevaar, dat haar soude konnen over-koomen door de ondieptens, de welke sy geduurig langs den Oever vonden; 't welk heel breed uytgehaald zynde, besloten wy, de kust te verlaten, scheydende van 't Noorden, om onsen kours Oost waards te neemen, welk is de regte weg naar ons Vrankrijk, alwaar wy gelukkelijk aanquamen den twintigsten dag van July, in 't jaar 1562.

Voorstel van Ribald aan sijn volk.

Verscheyde gevoelens hier aangaande.

Weder-komst in Vrankrijk.

Maar na ons vertrek rustteden onse mannen niet maar nagt en dag arbeydende, om de Vesting te versterken; hoopende, dat als het selve gedaan was, sy eenige andere dingen souden ondernemen, om verders het Land langs de Rivier te ontdekken. 't Gebeurde op een dag, als eenige van haar uyt waren om stroopen in de wildernisse te jaagen, dat sy in 't midden een Indiaan vernamen, die op de jag was, naar wilde beesten; welke hem soo na-by haar bevindende seer verschrikt was, maar ons volk by hem koomende, quamen hem met soo veel beleefdheyd voor, dat hy by sig selven gekoomen zynde, hy haar volgde naar Karel-slot, alwaar hem een yeder sogt vermaak te doen. Den Kapiteyn Albert was over sijn aankomst seer verblyd, en na dat hy hem een hemd, en eenige andere kleynigheden gegeeven hadde, vraagde naar sijn woonplaatse. Den Indiaan antwoorde, dat hy Vassal van den Koning *Audusta* was, en dat hy verder op langs de Rivier woonde. Hy wees hem ook met sijn hand den streek van sijn woon-plaats; naar verscheyde andere reden-wisselingen, wenste den Indiaan vryheyd te hebben, om te mogen vertrekken, terwijl den avond viel, 't welk den Kapiteyn Albert hem seer gewillig toe-stond.

Verhaal van die geene, die in de Vesting bleeven.

Indiaan gevangen.

Werd weder los gelaten.

Eenige dagen daar na besloot den Kapiteyn om naar Audusta te zeylen, alwaar aangekoomen zynde, wierd hy soo beleefd gehandelt, om de beleeftheyd en de vriendelijkheyd, aan den Indiaan betoond, dat den Koning hem nergens van sprak, als dat hy wenste, sijn vriend te mogen zijn; geevende hem ondertussen te verstaan, dat hy sijn Vriend en Bond-genoot was, ende dat hy de vriendschap van 4 andere Koningen hadde genieten; welke door magt in staat was, om veel in sijn saaken te doen, ende hem, des noots zijnde, te konnen helpen.

Albert komt by den Koning Audusta.

Een van dese Koningen was genaamt Mayon, een ander Hoja, de derde Touppa, en de vierde Stalamé. Hy seyde hem daar en boven, dat sy seer blyde souden zijn, wanneer sy 't nieuws van sijne komst souden verstaan. Daarom bad hy hem, de selve te willen besoeken; 't welk den Kapiteyn gewillig toestond, soo seer verlangde hy naar haare vriendschap. Sy vertrokken den des anderen daags 's morgens vroeg, en quamen eerst by den Koning Touppa, en daar na tot d' andere Koningen uytgenoomen Stalamé. Hy wierd van een yeder van haar op 't beleefdste ontfangen; sy beweesen hem de aldergrootste vriendschap, ende vereerden hem veele kleyne geschenken. Naar dat hy eenige dagen by dese vreemde Koningen gebleven hadde, besloot hy syn afscheyd te neemen; ende weder by den Koning Audusta gekoomen zynde, gebood hy syn volk, naar de Pinas te gaan; want syn

Als mede by Touppa en andere.

voor

voorneemen was / om naar den Koning Stalamé, welke 15 mijlen van Karel-slot Noord-waards woonde / mede te gaan. Aldus vaarende op de groote Rivier / quamen sy in een groote Stroom/ welke sy volgden / tot dat sy ten laatsten quamen aan de verblijf-plaats van Stalamé, die hem bragt in sijn verblijf, alwaar hy sogt hem soo wel te onthaalen / als hy konde versinnen. Ten eersten bood hy aan den Kapiteyn Albert sijn boog en pylen aan / 't welk is een teeken / en bevestinge van vriendschap onder haar / en gaf hem een bereyd zeem-leeren huyd. Den Kapiteyn siende / dat het meesten-deel van den dag nu was gepasseert / nam sijn afscheyd van den Koning Stalamé, om weder naar Karel-slot te keeren / daar hy 's anderen daags aanquam.

Komt by den Koning Stalamé.

Waar van hy afscheyd neemt.

Ondertussen was de vriendschap tussen ons volk / en den Koning Audusta soo seer toe-genoomen / dat / om soo te spreeken / alle dingen waren gemeen / tussen hem en haar ; sulks dat desen goeden Indiaansen Koning / niet van belang deed / of hy riep van ons volk daar toe ; want als den tijd naderde / om het Feest van Toya te vyeren / welk de wonderlijkste plegtigheeden zijn/ om te verhaalen / soo sond hy Gesanten tot ons volk / om haar te versoeken / het selve om sijnent wille by te woonen ; waar toe sy besloten / om de nieuws-gierigheyd / die sy hadden / om te weeten / wat dit mogte weesen. Gingen derhalven t' scheep / ende zeylden naar de woon-plaats van den Koning / welke sig alreede op weg begeven hadde, om haar te ontfangen en verwellkoomen / en de selve naar sijne wooninge te brengen ; alwaar hy sogt hen op 't best te onthaalen / terwijl de Indianen haar bereydden / om het Feest 's anderen daags te vyeren.

Groote gemeenschap met den Koning Audusta

Versoek des Konings tot het Feest Toya.

Den Koning bragt haar om de plaats te sien / daar het Feest soude gehouden weesen / alwaar sy veele vrouwen rondom sagen / welke met alle vlijt arbeyden / om de plaats schoon en mooy te maaken. Dese plaatse was groot en in de rondte / waar van den ingang open was. 's Morgens dan vroeg alle die geene / die gekooren waren / om het Feest te vyeren / zijnde geschildert / en verciert / met kostelijke veederen van allerley koleur / begaven sig op weg / om van des Konings huys te gaan / naar de plaats van Toya, alwaar gekoomen zijnde, stelden sy haar selven in ordre : sy waren gevolgt van 3 Indianen, welke in schildering en opschik verschillende waren van de anderen. Een yder van haar had een bommetje in de hand / danssende / en singende op een treurige toon / wanneer sy begonden te treeden in 't midden van dien voorschreeven ronde plaats / zijnde gevolgt van andere / die haar / na dat sy gesongen hadden / weder antwoorden. Na dat sy hunne gesangen geeyndigt, en drie-maal omgedraayt hadden / begonden sy te loopen / als ongetoomde paarden ; midden door het dikste van de bosschen ; en dan vervolgden de Indiaanse vrouwen / het overige van den dag soo bedroeft te weenen / als het te bedenken is ; en in dese dolheyd namen sy de jonge dogters by de armen / en staken de selve soo wreedelijk met scherpe Mossel-schelpen dat'er het bloed uyt-liep / 't welk sy in de lugt wierpen / drie-maal uytroepende He Toya! He Toya! He Toya. Den Koning Audusta, hadde al ons volk in sijn wooning vergadert / terwijl het Feest wierd gevyert, en het was hem seer leet / dat hy sag lachen / om dat de Indianen seer boos zijn / als sy worden gesien in het plegen van hare plegtigheeden. Niet tegenstaande dit / vond een van onse mannen / een middel / om uyt het huys van Audusta, te raken / en verborg sig agter een groote dikke boom / soo dat hy op sijn gemak alle de plegtigheeden van het Feest konde sien. De 3 / die het Feest begonden / waren genaamt Jawas, sy zijn als 3 Priesters van de Religie der Indianen ; aan welke sy veel geloof geeven ; ter oorsaake dat sy van de familien zijn geordineert / om opsigt te hebben op de Offerhanden ; en ten deele / om dat sy soo gauwe Tovenaars zyn / dat sy / het geene verlooren is / ontdekken / en wederom doen vinden. Van de andere zyde, zyn sy niet alleen geeert / ter oorsaak van dese dingen / maar ook om dat sy geneesen allerhande siekten / by / ik weet niet door wat kunst en kennisse. Die geene / die soo door de bosschen hadden geloopen / keerden naar 2 dagen wederom / en na dat sy weder gekoomen waren / begonden sy vrolijk te danssen / in het midden van een schoone plaats / om haare goede en oude vaders vrolijk te maaken / welke om reeden van haare hooge ouderdom / en swakheyd / niet waren geroepen geweest tot het Feest. Als alle dese danssen geeyndigt waren / begonden sy te eeten met sulk een gulsigheyd / dat sy eer scheenen te vreeten / dan te eeten ; want geduurende het Feest / nog die 2 volgende dagen / hadden sy nog gegeeten / nog gedronken. Ons volk was niet vergeeten op de maaltijd ; want de Indianen sonden haar eeten in overvloed / vertoonende haar selven seer blyde te zyn / van haar tegenwoordigheyd.

Op wat wijse het selve bereyd word.

Begin des selfs.

Priesters deser Indianen beschreeven.

Onmatigheyd in het eeten.

Terwyl sy onder de Indianen bleeven / soo vond een van de onse het middel / om een jongen / met eenige bodderyen te krijgen / aan wien hy vraagde / wat de *Indianen* in de bosschen hadden gedaan ; den jongen gaf hem te verstaan by teekenen ; dat de *Jawas* een aanroepinge tot *Toya* gedaan hadden, en dat by Toverye en *Caracters* sy hem hadden doen koomen, ten eynde sy met hem souden moogen spreeken, en hem verscheyde vragen doen, welke hy uyt vreese van de *Jawas* niet en dorst uytten. Sy hebben ook nog veele andere Ceremonien, welke ik hier niet wil herhaalen / uyt vreese van den Leeser / met saaken van soo een kleyn belang lastig te vallen.

Verhaal van een jonge wegens den Toya.

Als het Feest geeyndigt was / keerden onse mannen weder naar de Vesting / alwaar / naar dat sy eenigen tijd hadden vertoeft / haare leevens-middelen begonden schaars te werden ; velk haar noodsaakte / om haaren toevlugt te neemen / tot de buuren om haar te versoeken / dat sy hen in haaren nood souden willen helpen. De Indianen gaven haar een gedeelte van al 't geene / dat sy hadden / houdende voor haar niet meer / dan het geene moest dienen om haare velden te bezaayen. Verders seyden sy haar ; dat het voor haar noodig was, om haar selven in de bosschen op te houden, om aldaar van akers en wortelen te leeven, tot dat de herfst soude gekoomen zijn; dat sy seer bedroeft waren, dat sy haar niet verder helpen konden. Sy rieden haar ook / te gaan naar het Land van den Koning *Covexis*, een man van magt, en vermaart in dit Landschap; welke sijn verblijf hield naar het Zuyden, dat hy altoos met geerst en boonen overvloedig voorsien was, en dat se by hem al een langen tijd souden konnen leeven; maar dat, eer sy in sijn Land souden koomen, sy moesten door het Land passeeren, van een Koning, genaamt *Ouade*, de broeder van *Covexis*, welke met geerst, boonen, en koorn, niet minder was voorsien, als den anderen; dat hy seer mildadig was, en soude seer blijde zijn, van haar maar eens te moogen sien.

Hongersnood in de Vesting.

Raad de Indianen dies aangaande.

Onse mannen hoorende de schoone gesteltenisse / die de Indianen haar maakten van dese 2 Koningen / besloten / om daar henen te gaan / want sy voelden al-reede de nood / de welke haar drukte / derhalven stelden sy een smeekschrift op / voor den Koning Maccon ; dat het hem mogt believen, om haar een van sijne onderdaanen te geeven, om haar derwaards te geleyden ; 't welk den Koning vry-willig toestond / weetende / dat sonder sijn gunst sy veele moeyten souden hebben / om haar onderneeminge in 't werk te stellen. Aldus / naar dat sy order gegeeven hadden voor alle dingen / noodig voor de reyse /

Versoek der Franssen hier op gedaan.

Die sig op Reys begeeven.

1562 reyſe / begaaven ſy haar op Zee en zeylden ſoo verre / dat ſy quamen in 't Land van Ouade, welke ſy langs de Rivier Belle vonden te zyn. Aldaar gekoomen zynde, vernaamen ſy een bende Indianen, die / ſoo haaſt ſy van haare komſt verwittigt hadden geweeſt, aldaar haar te gemoet gekoomen waren; ſoo ras als ſy genadert waren, toonde haar den leydsman door teekenen / dat Ouade onder de hoop was / waar op ons volk derwaards ging, om hem te groeten; en dan 2 van ſyne ſoonen, die met hem waren / zynde brave en ſterke mannen / groeteden haar beleefdelyk wederom; en hielden een vriendelyke onderhoudinge met haar. Aanſtonds begon den Koning een aanſpraak in de Indiaanſche taal te doen / waar in hy vertelde / het groot vermaak en genoegen, dat hy hadde, van haar in die plaats te ſien; beloovende / dat hy naderhand ſoo goeden vriend van haar wilde worden, dat hy haar een opregt beſchermer wilde weeſen, tegens alle diegeene, die maar betoonen ſouden, hare vyanden te zijn. Naar deſe aanſpraak bragt hy haar naar ſyn huys, waar hy ſe ſeer beleeft ſogt te onthaalen. Dit huys was behangen met tapyten, gemaakt van vederen van verſcheyde koleur tot de hoogte van een piek. Voorts was des Konings ruſt-plaats bedekt met een wit dekkleed / geborduurt met verſcheyde ſyne en ſchoone werken, en ront-om verciert met een franje van ſcharlake koleur. Sy maakten den Koning bekent door een van de Gidſen, die ſy met haar hadden gebragt / hoe dat (hebbende gehoort van ſijn groote mildheyd) ſy te Zee waren gegaan, om hem te koomen verſoeken, van haar met levens-middelen, in haren groote nood te helpen, en dat ſulks doende, hy ſe alle ſoude verbinden, om ſijne waare vrienden te blijven en ſijne getrouwe beſchermers tegen alle ſijne vyanden te zijn.

Koomen by den Koning Ouade.

Van wien ſy beleeft worden ontfangen.

's Konings Huys beſchreeven.

Dien goede Indiaan alſoo gereet / om haar vermaak te doen / als ſy / om het te verſoeken / gebood ſyne onderdanen / dat ſy onſe Pinas ſouden vullen met geerſt en boonen. Daar na dede hy 6 van ſyne Tapyten brengen / gemaakt als kleyne dekkleeden / en gaf de ſelve met veel beleefdheyd aan onſe mannen / dat ſy gemakkelyk konden ſien / dat hy een begeerte hadde / om haar vriend te worden. Tot belooninge van alle deſe giften / gaven onſe mannen hem tot een geſchenk / 2 ſnoey-meſſen en eenige andere kleynigheeden / waar mede hy ſig ſelven grootelyks vergenoegt hield.

De Koning geeft hen levens middelen en geſchenken.

Dit gedaan zijnde / namen ſy haaren afſcheyd van hem / welke tot haar adieu niet anders ſeyde / als dat ſy, indien de levens middelen haar quamen te ontbreeken, ſouden wederkeeren; en dat ſy haar aan hem mogten verſeekeren. Dat ſy nooyt eenig ding ſouden gebrek hebben, van het geene, dat in ſijn magt was. Daar na gingen ſy t' ſcheep / en zeylden naar de Veſting / 't welk van deſe plaats omtrent 25 uuren geleegen was. Maar terwyl onſe mannen veylig dagten te zyn / en buyten het gevaar / waar in ſy haar ſelven nagt en dag hadden bevonden / om levens-middelen hier en daar te vergaderen. Soo gebeurde het / als ſy in ſlaap waren / dat haare woningen met ſulk een heevigheyd in brand geraakten, dat de plaats / die voor haar gebouwt was, eer dat onſe luyden vertrokken waren / in een ommekeer verteert was; ſonder dat ſy yets konden bergen / dan alleenlyk een gering deel van haare mond-koſt; waar door onſe luyden verre zynde van hulp te konnen krygen / vonden haar ſelven tot ſulk een uytterſte gebragt / dat ſonder by-ſtand van den Almagtigen God / de eenige onderſoeker der herten, en gedagten der menſchen, die nooyt een verlaat / die geene / die hem in haare verſlaagentheyd aanroepen / ſy buyten alle hoop ſoude geweeſt hebben.

Gaan wederom t' ſcheep.

Brand in de Veſting.

Maar 's anderen daags vroeg in den morgen / quam den Koning Auduſta, en den Koning Maccon herwaards / vergeſelſchapt met een goede hoop Indianen, welke verneemende het ongeluk / waren daar ſeer bedroeft om / en lieten haare onderdaanen ſpoedig arbeyden / om een ander huys op te bouwen, betuygende / dat de Franſſen haare waarde vrienden waren / en dat ſy dit moogelyk gedaan hadden / ter oorſaak van de geſchenken / die ſy ontfangen hadden; ſeyden uyt-drukkelyk / dat de geene, die met alle magt niet ſoude helpen, ſoude geagt zijn, als een onnutte, en als een, die geen goed deel in hen hadde; 't welk de Wilden boven alle dingen vreeſen. Dit veroorſaakte / dat een yeder hem ſoodanig bevlytigde, dat in minder dan 12 uuren / ſy begonnen en voltoopt hadden het huys / 't welk by-na ſoo groot was / als het eerſte / 't welk gedaan zijnde / keerden ſy weder ſeer vergenoegt zynde / met eenige ſnoey-en hak-meſſen / welke ſy van ons volk kreegen.

1562

Groote genegentheyd der Indiaanſe Koningen.

Nieuw huys ſchielijk gebouwt.

Kort daar na begon haar Mond-koſt ſchaars te worden, derhalven na dat ſy wel beraadſlaagt hadden / ende by haar gedagt en herdagt / vonden ſy goed, dat 'er geen beter middel voor haar en was / dan weder na de Koningen Ouade en Covexis te keeren. Daarom beſlooten ſy des anderen daags / eenige van onder haar derwaards te ſenden / welke met een Indiaanſe Canoe, of ſchuytjen zeylden / omtrent 10 mylen land-waards op de Rivier. Daar na vonden ſy een ſeer ſchoone en groote Rivier met vers water / welke ſy niet na lieten te onderſoeken. Daar in vonden ſy een groote meenigte van Krokodillen / welke in groote die van den Nijl overtreffen; voorts langs den Oever groeyen groote en ſeer hooge Cypres-boomen. Na dat ſy eenigen tyd aldaar geweeſt waren / beſlooten ſy haren Reys te vervolgen / gebruykende ſoodanig het gety / dat ſonder haar in gevaar te ſtellen, van geduurige onſtuymigheyd van de Zee / ſy in het Land van Ouade quamen / van den welke ſy ſeer beleeft wierden bejegend. Sy maakten hem bekend de reden / waarom ſy weder tot hem gekoomen waren, ende ſeyden hem het ongeluk / dat haar over-gekoomen was / t' ſedert hunne laatſte Reys / hoe dat ſy niet alleenlijk haar huys-raad door den brand, maar ook alle hare levens-middelen, welke hy haar ſoo goedertierentlijk gegeeven hadde, verlooren hadden. Dat ſy daarom de de ſtoutheyd hadden genoomen, om nog eens weder tot hem te koomen, om hem te verſoeken, dat hy haar in deſe nood en uytterſte verleegendheyd wilde te hulp koomen.

Senden wederom om voorraad.

Rivier vol Krokodillen.

Koomen in 't Land van Ouade.

Hun verſoek.

Naar dat den Koning hunne ſaak verſtaan hadde / ſond hy booden tot ſijn broeder Covexis, om hem te verſoeken / dat hy hem van ſijne geerſt en boonen wilde ſenden, 't welk hy deede; en 's anderen daags 's morgens waren ſy weder-gekoomen met levens-middelen, welke den Koning beval / dat naar hare *Canoës* ſoude gebragt worden; ons Volk vindende haar ſelven meer dan vergenoegt met deſe mildheyd / wilden haren af-ſcheyd van den Koning neemen / maar dog voor dien dag wilde hy het haar niet toe-laten: maar de ſelve op-houdende / deede hy haar de beſte vergenoeging / die hy konde bedenken. 's Anderen daags 's morgens vroeg, nam hy haar met hem / om hen te wyſen de plaats / daar ſijn koorn groeyde / en ſeyde haar / dat ſy geen gebrek ſouden lijden, ſoo lang als die Geerſt duurde. Daar na gaf hy haar ſeeker getal van uyttermaten ſchoone Paarlen / en twee Steenen van ſyn Kryſtal, ende een ſeekere ſilvere Roey-ſpaan. De onſe en vergaten niet hem eenige kleynigheeden / in belooninge van deſe geſchenken / weder te geeven / ende hem te vragen na de plaats / van waar de ſilvere Roey-ſpaan en het Kryſtal quam? Hy deede haar antwoorden / dat de ſelve quamen 10 dagen reyſens van ſijne woonplaats Land-waards in, ende dat de Inwoonders

Verkrijgen andermaal levens-middelen.

Goeddadigheyd des Konings Ouade.

van

1562 Van dat Land het selve groeven uyt de voet van seekere hooge Bergen; alwaar sy van dat metaal in groote meenigte vonden. De onse zynde blyde van soo een goede tydinge te verstaan / ende te zyn gekoomen tot de kennisse van dat geene / dat sy 't meest begeerden / namen sy haar afscheyd van den Koning / ende vertrokken weder door den selven weg / door welke sy gekoomen waren.

Vertrekken van den Koning.

Siet daar! hoe onse mannen sig aldaar hebben gedragen / schoon sy veel tegenspoed hebben uytgestaan: maar het ongeluk / of om beter te seggen / het regtvaardig oordeel van God / wilde hebben / dat die geene / die door het vuur / nogte door het water niet hadden kunnen overrompelt worden / souden door haar selven om-koomen. Het is het gemeene lot van die geene, die niet konnen volharden in een selfden staat / en die haar selven liever willen verderven / dan dagelijks yets te ondersoeken / en onderneemen. Wy hebben een oneyndig getal van voorbeelden daar van in de oude Gedenk-schriften / voornamentlijk onder de Romeynen; tot welkers getal dit kleyn getal mannen / verre zijnde van haar Vaderland / en afgesonderd van hare Landslieden / ook dit voorbeeld hebben willen by-voegen. Om dit uyt te voeren / traden sy in twist en oneenigheyd onder haar / 't welk begon onder de Soldaten / door eenen / genaamt Guernache, die Tamboer was van de Fransse Bende, welke, soo my gesegt is / wreedelyk door sijn eygen Kapiteyn was gehangen / en dat om een gering mis-drijf; welke Kapiteyn dit gedaan hebbende / om alle d'andere Soldaten tot gehoorsaamheyd te dwingen / om dat sy misschien hem niet al te vrywillig gehoorsaamden / was d'oorsaak van hare muytinge / om dese reden, dat hy dikwijls sijne dreygementen in 't werk stelde. Waar op sy hem alsoo vervolgden / dat sy hem ten laatsten doodeden; de voornaamste reden / die haar daar toe bewoog / was / dat hy een ander Soldaat / genaamt la Chere, af-sette / en de selve gebannen hadde; en ook om dat hy syn belofte niet na-gekoomen hadde / want hy hadde belooft / hem levens-middelen van 8 dagen, tot 8 dagen te senden, 't welke hy niet en dede / seggende in tegen-deel / dat hy seer blijde soude zijn, als hy van sijne dood soude hooren. Hy seyde daar-en-boven / dat hy andere ook soo wilde kastijden, en gebruykte sulke schrikkelyke vloeken / dat de eerbaarheyd my belet / de selve te herhalen. De Soldaten / siende sijne rasernye van dag tot dag aan-groeyen / en vreesende van in 't selve gevaar / daar d'andere in geraakt waren / te sullen vallen / beslooten / om hem te dooden; en hebbende hare gedagten in 't werk gestelt / gingen sy om den Soldaat / die gebannen was / te soeken / en vonden hem in een kleyn Eyland / omtrent 3 myjlen van de Vesting afgeleegen / half dood van honger; en als sy weder t'huys gekoomen waren / vergaderden sy haar alle te samen / om een van haar te kiesen / tot haren Opper-hoofd; welke was Nicolaas Barre, een man waardig om te gebieden / en die soo wel sig van sijn ampt wist te quijten / dat alle moeyelykheyd en tweedragt onder haar een eynde nam / en sy vreedsaam met malkanderen leefden.

Oneenigheyd en twist onder de Franssen, over een gehangene Tambour.

Wreedheyd van den Kapiteyn.

Voorneemen der Soldaten.

Ondertussen begonden sy een kleyne Pinas te bouwen / hoopende daar mede wederom naar Vrankrijk te moogen keeren; soo sy het onderstand / dat sy hoopten / van dag tot dag niet en kreegen; en alhoewel dat'er niemant was onder haar / die eenige ervarentheyd hadde / de noodsaakelijkheyd / de meesteresse van alle kunsten en weetenschappen / leerde haar het middel / om die te bouwen: 't welk volbragt zijnde / dogten sy nergens om / als om het selve te voorsien met alle dingen / noodig / om die Reyse te onderneemen; maar haar ontbrak / 't geene sy 't meest van nooden hadden / namelijk touw-werk en zeylen: sonder welke haar onderneeminge vrugteloos moeste weesen / en alsoo sy geen middel hadden / om die te krygen, soo waren sy in een slegter staat dan van te vooren; en haast wanhoopig geworden; maar God / die de verslagene noogt verlaat / hielp haar in dese hare nood-druft. 1562

Pinas gebouwt.

Gebrek aan touw en zeylen.

Doen sy in dese verslagendheyd waren / quamen de Koningen Audusta en Maccon tot haar / vergeselschapt ten minsten met 200 Indianen; aanstonds gingen onse Franssen naar hen toe / en vertoonden haar / in wat gebrek van touwwerk sy stonden. De Koningen beloofden haar / binnen 2 dagen weder te keeren, en dat sy soo veel touw brengen souden, als sy voor hun Pinas van nooden souden moogen hebben. Ons Volk verblyd zynde / om dit nieuws en belofte / gaven haar eenige snoey-messen / en hembden; en naar dat sy vertrokken waren / sogten sy met alle vlijt Harst in de Bosschen; en om daar van te hebben / sneeden sy de Pyn-boomen rond-om / waar uyt een genoegsaame overvloed vloeyde / om het schip te kalefateren; sy vergaderden ook een seeker soort van mosch / 't welk groeyt aan de boomen van dit Land / en dienden sig daar van / om de Pinas digt te maaken; het ontbrak haar dan niets als aan zeylen / welke sy maakten van haar eygen hembden en laakens.

Komst van 2 Koningen tot de Franssen.

Aardig zeyl-werk.

Eenige dagen daar na quamen de Indiaanse Koningen weder naar de Vesting / met soo een groote meenigte van touw-werk / dat 'er genoeg was / om de Pinas toe te takelen. Onse luyden soo blijde zijnde / als men bedenken kan, gebruykten groote mildadigheyd omtrent haar; en op haar vertrek van het Land / lieten sy alle de Koopmanschappen en Waaren / die daar gebleeven waren / en gaven haar sulken vergenoegen / dat sy seer blijde vertrokken. Daar na begaven sy sig om de Brigantyn af te maaken / en arbeydden daar aan met sulken spoet / en naarstigheyd / dat het selve in korten tijd gereed / en van alles voorsien wierd; en de wind zijnde goed voor haar geworden / vonden sy goed in Zee te steeken; 't welk sy ook sonder uytstel deeden; naar dat sy alle hare dingen in ordre gestelt hadden, en eer sy vertrokken / scheepten sy haar Kanon / yser gereedschap en alle haar andere Oorlogs-tuyg in / 't welke Kapiteyn Ribald haar gelaten hadde / ende soo veel Geerst / als sy konden vergaderen, maar dronken zijnde van vreugde / dat sy naar Vrankrijk weder souden keeren / ofte wel eer / verrukt van alle voorsienigheyd en aandagt / sonder op te letten op d'onstandvastigheyd van de winden / die in een oogenblik veranderen / staken sy in Zee / en dat met soo weynig mond-kost / dat het eynde van haar onderneeminge ongelukkig en rampsalig wierd.

Touw-werk van de Indianen aangebragt.

Steeken in Zee met weynig eeten.

Want als sy het derde gedeelte van den weg gezeylt hadden / wierden sy overvallen met sulk een groote stilte / dat sy in 3 weeken / geen 25 mijlen zeylden; gedurende welken tijd sy verteerden alle haare levens-middelen / soodanig / dat een yder geen 12 granen Geerst 's daags hadde om te eeten; 't welk in veelheyd soo veel uyt-maakt / als omtrent 12 Erweten; dog duurde dit geluk nog niet lang / want hunne levens-middelen quamen hen schielyk te ontbreeken; sulks dat haar niets over-bleef / als haare schoenen en leedere kousse-banden / welke sy ook aten. Wat haar drinken aangaat / eenige van haar dronken Zee-water / andere haar eygen water / en bleeven in dit uytterste soo lang / dat 'er verscheyde sturven van honger; behalven dese overgroote hongers-nood / die hen soo gruuwelijk drukte / verlooren sy op elk oogenblik de hoop / van Vrankrijk ooyt weder te sien; want sy moesten gedurig het water uyt de Pinas uyt-hoosen; soo dat haare saaken wierden alle dagen slimmer en slimmer. Daar en boven rees 'er soo

Groote stilte.

Daar een hongers-nood uyt ontstond.

1562

een gruwſelyke ſtorm op / en de wind wierd haaren kours ſoo tegen / dat in een ommeſien / de golven het ſcheepje vol water ſloegen / en het op de zyde deede vallen ; zynde dan nu meer als oyt buyten hoop / om van dit gevaar te ontſnappen / ſorgeen ſy niet meer om het water uyt te werpen waar van ſy niets anders dagten / of ſy moeſten verſlonden werden ; en alſoo ſy altemaal bereyd waren om te ſterven / bleef elk een ſtil leggen / en gaf ſig over aan de wille van de baren ; dog een van haar een weynig moed genoomen hebbende, verklaarde haar, hoe weynig ſy nog hadden te zeylen, haar verſeekerende, ſoo de wind hield, dat ſy voor 3 dagen land ſouden ſien. Deſen man gaf haar ſulken moed / dat naar het water uyt de Pinas gehooſt te hebben / ſy 3 dagen ſonder te eeten en drinken bleeven / uytgeſonderd een weynig Zee-water.

Vervaarlyke Storm.

Voorſtel van een Man.

Als den tyd van ſyn beloſte ten eynde was / waren ſy bedroefder, dan van te vooren / ſiende / dat ſy geen Land ontdekten ; derhalven in deſe uyterſte wanhoop / deede een onder haar deſe voorſlag / dat het beter was, dat een man ſoude ſterven, dan dat ſoo veel menſchen vergaan ſouden. d'Andere ſtonden toe / dat een ſoude ſterven, om d'andere te onderhouden ; 't welk ook wierd in 't werk geſteld in de perſoon van la Chere, van welke wy al-voorens geſprooken hebben ; en ſyn vleeſch wierd gelyk verdeelt onder deſe maats ; een ding ſoo afgryſelyk om te verhaalen / dat mijn penne een afſchrik heeft / om het ſelve te ſchryven.

Beſluyt om een man te dooden.

En in 't werk geſtelt.

Naar ſoo een langen en verdrietigen Reys / beweeg God haar ſyne gewoonelyke genade / en veranderde haar droefheyd in blydſchap / vertoonende haar 't geſigt van 't Land ; waar door ſy ſoo ſeer verheugt waren / dat des ſelfs geſigt haar voor eenigen tyd maakte / als luyden buyten verſtand, waar door ſy de Pinas lieten loopen / hier en daar / ſonder eenigen regten weg / of kours te houden. Maar een kleyne Engelſſe Bark / waar in een Franſman was die in de eerſte Reyſe na Florida geweeſt was / klampte het ſelve aan boord. Deſen Franſman kende haar gemakkelijk / ſprak tot haar / die haar daar na te eeten en te drinken gaf. Aanſtonds verkreegen ſy wederom haar natuurlyken moed en deeden hem een lange beſchryving van hare Zeevaart. D' Engelſen beraadſlaagden langen tyd / wat beſt was om te doen / en beſlooten eyndelyk / de ſwakſte aan land te ſetten ; en de overige tot de Koninginne van Engeland te brengen ; welke in die tyd van meening was naar Florida te ſenden.

Sien Land.

EYNDE.

SCHEEPS-TOGT
VAN
RENATUS DE LAUDONNIERE,
NA
FLORIDA.

Met 3 Scheepen gedaan in het Jaar 1564.

Beſchreeven door *Jacob le Moyne*, die deſen Togt ſelfs heeft by-gewoont; en de Print-verbeeldingen, naar het leven, afgeteekent.

1564

SO haaſt had Karel de IX, Koning van Vrankrijk, niet van den Admiraal Chaſtillon verſtaan ; dat de agter-gelatene manſchap van Johan Ribald in Florida behoorde te hulp gekoomen te worden ; of hy beval aan geſeyde Admiraal ; ſoo veel ſcheepen te laten toeruſten, als hy oordeelde, tot dien Togt dienſtig te zijn.

Koning van Vrankrijk belaſt een Vloot uyt te ruſten.

Hier op prees den Admiraal den Koning een Edelman aan genaamt Renatus de Laudonniere ; hebbende lang aan het Hof verkeert ; zynde een man / die van veele saken groote ervarenheyd hadde dog was beter Zee-man, als Soldaat op deſe voorſpraak gaf de Koning bevel / aan *Laudonniere* 100000 guldens te tellen, om dit uyt te voeren.

Laudonniere tot Opperhooft aangeſteld.

Alſoo nu de Admiraal een deugdſaam en Godvrugtig man was / en daar over by veele vermaard heeft hy / 't geene hem van den Koning was aanbevoolen / getrouwelijk willen uyt-voeren : ſtelde daar over aan Laudonniere de hoogwigtigheyd van ſyn bedieninge voor oogen ; hem vermaanende het ſelve met alle opregtigheyd te willen bedienen, en alle ſyn manſchap ſien by een te krijgen, die van een vroom en God-vrugtig leven waren, en belijdeniſſe van de *Chriſtelijke* Godsdienſt deeden, en daar en boven goede Konſtenaars en Ambagts-lieden waren. Op dat hy nu dit te ligter mogte uytvoeren / wierd hem een Laſt-brief, met des Konings Zegel bekragtigt / ter hand geſtelt.

Vermaning van Chaſtillon aan Laudonniere.

Deſe bekoomen hebbende / vertrekte Laudonniere na Havre de Grace, en belaſte aldaar ſcheepen toe te takelen / en ook over-al (gelyk hem bevolen was) brave mannen opſoeken / daar hy ook ſoo gelukkig in was, dat ik met regt mag ſeggen, dat het alle uyt-geleſene konſtenaars waren ; ook booden ſig eenige Edelluyden hier toe vry-willig aan / uyt enkele nieuws-gierigheyd gepikkelt / om vreemde Landen te beſien die op hun eygen beurs, ſonder eenige gagie, deſen Togt beloofden by te woonen, en te helpen doen. Tot Soldaten wierden oude / ervarene krijgsluyden aangenoomen ; dat 'er niet een onder hen was, of hy was bequaam voor Bevel-hebber in een Togt te konnen verrigten. Ook liet de Heer Laudonniere van de Stad Dieppe 2 ervarene Stuurluyden ontbieden welker namen waren Michiel en Thomas le Vaſſeur ; zynde 2 gebroeders.

Laudonniere belaſt de ſcheepen toe te takelen.

Krijgs uytgeleſene manſchap.

1564 ders. Wat mijn Perſoon aangaat / ik wierd bevoolen / my by den Heer Laudonniere aan te geeven / die my als dan met grootc toegenegenheyd en eerbied ontfing ; dog dewyl ik ook wel wiſt / dat de Hovelingen gewoon zyn / veele pligt-pleegingen te doen / ſoo wilde ik weeten / waar tor ik den Koning dienſt , en den Heer *Laudonniere* genoegen konde doen.

De ſchrijver vervoegt ſig by Laudonniere.

Hier op gaf de Heer Laudonniere my te verſtaan , dat my niet meer ſou opgelegt worden , als het geene ik ſelf wilde verrigten. Alleenlijk ſou dit mijn bediening zijn ; dat ik, wanneer wy in *Indiën* quamen , de Zee-grenſen ſoude afteekenen , de geleegenheyd der Plaatſe , de diepte, en loop des waters, als mede de Zee-havens, Huyſingen der Inwoonders , en wat verders eenige aanmerkinge verdiende , ſoude opſchrijven , 't welk ik getrouwelijk / ſoo veel my moogelyk was / heb waargenoomen / gelyk ik / na dat ik uyt de wreedheeden der Spanjaards ontkoomen / en in Vrankrijk ben aangeland / voor ſijn Koninglyke Majeſteyt heb gedaan.

Des ſchrijvers Ampt.

Alles nu aan boord gebragt zÿnde / en de wind tot ons voordeel bekoomen hebbende / ligteden wy onſe Ankers / haalden de zeylen op / begroeteden de ſtad met ons geſchut en liepen op den 22. April 1564. met 3 ſcheepen in Zee ; vervolgende dus onſe kours / tot dat wy aan de gelukkige Eylanden (door het ſcheeps-volk de Canariſe Eylanden genoemt) quamen. Eyndelyk quamen wy aan een Eyland St. Dominica genaamt ; zynde eene der Antillas, alwaar wy water in namen / dog hier verlooren wy 2 mannen. 't Water aan boord zijnde / hebben wy wederom onſe reys vervolgt / tot dat wy op Donderdag ; zynde den 22. Juny , aan het Landſchap Florida (reeds Nieuw Vrankrijk genoemt / en aan Zee geleegen) zyn aangeland.

Gaan onder zeyl.

1564

Komen aan de Canariſe Eylanden.

Te Florida.

Soo haaſt wy de ankers hadden laten vallen / begaf ſig de Heer Laudonniere , vergeſelt met 25 Vuur-roers te Land , alwaar hy de Indianen , die met groote troupen aan ſtrand waren gekoomen / beleefdelyk groette / een weynig daar na vertoonde ſig den Koning Athor, die omtrent 5 mylen van daar ſijn verblijf hield / om den Heer Laudonniere te verwelkommen. Sy gaven weder-zijds geſchenken / en beweeſen malkanderen ſeer groote vriendſchap. Hier op ſeyde de Koning aan den Heer Laudonniere ; dat hy hem yets heymelijks te ſeggen had , derhalven ſijn ootmoedig verſoek was , dat hy met hem wilde gaan , 't welk hy den Koning toe-ſtond. Overmits nu deſe Koning van een meenigte ſijner onderdanen verſelt was / was de Heer Laudonniere wel op ſijn hoede.

Laudonniere begeeft ſig met 25 man te Land.

Verſoek van den Koning Athor.

Deſe Koning voerde ons volk op een Eyland / alwaar de Heer Johan Ribald , in ſijn eerſte Scheeps-Togt / een ſteenen Pylaar op een Heu-

Die een Pylaar aan Laudonniere toont.

vel had opgerigt / op welke het wapen des Konings van Vrankrijk was gehouwen. Als de Heer Laudonniere by deſe Pylaar genadert was / was hy ſeer verwondert ; overmits de Indianen de ſelve als yets Goddelyks aanbaaden / ja ſelfs de Koning kuſte deſen Pylaar / 't welk van ſijne onderdanen insgelyks wierd agtervolgt / met veel wonderlyke gebaarden / noodigden de onſe / om het ſelve desgelyks te doen. Voor deſe Pylaar hadden ſy meenigerley gaven van de vrugten des Lands / en wortelen / die ſeer ſmakelyk / om te eeten / en goed voor de geneeſing waren / nedergeſet ; ook ſtonden 'er vaten met wel-riekende Oly / als mede Boogen en Pylen / die ſy daar hadden neer-gelegt. Boven dit alles / hadden ſe deſe Pylaar met kranſſen van allerley bloemen / en takken van de fraayſte boomen om-hangen.

Eerbied aan de ſelve gedaan.

Als de onſe de blindheyd en den yver deſer elendige volkeren hadden beſchouwt / namen ſy affcheyd van den Koning en quamen weder aan boord. Deſe Koning Athor is een klock / ſchoon en ſterk Perſoon / anderhalf voet grooter / als de langſte / die in ons ſchip was / ook vertoonde hy

Laudonniere koms weder aan boord.

Beſchrijving van den Koning Athor.

1564

in sijn weesen een dapper en deftig man te zyn, hy had sig syne Moeder ter vrouwe genoomen, by de welke hy eenige Soonen en Dogters hadde geteeld, 't welke hy de onse alles verhaalde.

Rivier de May.

Als nu de Heer Laudonniere de geleegenheyd des waters van de Rivier, door den Heer Ribald in sijn eerste Togt de Rivier de May genoemt, heeft ondersogt, en bevonden, dat de selve bevaarnaar was, en ook geleegenheyd was, om een Vesting te bouwen; heeft hy alles daar toe aangesteld, om het selve uyt te voeren. Het grootste onser scheepen, genaamt Elisabeth van Honfleur, daar Jan Lucas Bevel-hebber op was, sond de Heer Laudonniere te rug naar Vrankrijk.

Een Schip te rug gesonden.

Sien veele Indianen.

Ondertussen sagen wy / dat den geheelen Oever van mannen en wyven vervult was / die aldaar vuur hadden ontstooken / waar uyt wy oordeelden / het noodig te zyn / dat wy ons voor haar beschausten / om veylig te zyn / op dat wy niet onvoorsiens overvallen wierden. Dog wy wierden haast gewaar / dat sy niet van sints waren / ons eenig leet te doen, nademaal sy ons meenigerley teekenen van vriendschap en beleefdheeden toonden / haar grootelyks verwonderende / dat onse lighamen de hunne aan weekheyd en sagtigheyd soo ongelyk waren / als mede over onse ongewoone kleeding / als wy droegen / verbaast waren / om die te sien. Sy bragten ons sulken overvloed van geschenken / dat het ongelooffelijk scheen. De koopmanschappen / die wy van dese nieuwe koopluy ontfingen / waren gemeenlijk dusdanige dingen / die by hen duur en hoog geagt wierden / voornamelijk die tot voedsel en onderhoud van 's menschen leven dienden / als gedroogd en gemalen Turks koorn, Maiz by hen genoemt / hagedissen en ander wild-gedierte / een weynig over het vyer gerookt / dat by henlieden voor een lekker-beetje gehouden word / daar en boven een menigte van wortelen / ten deele om te eeten / en ten deele om in de geneesinge te gebruyken. Maar soo haast hadden se niet vernoomen / dat wy groot werk van Goud en Edel-gesteente maakten / of sy bragten ook eenige daar van tot ons. Als dit de Heer Laudonniere gewaar wierd / verbood hy / op lyfsstraffe / dat niemant onser eenige koopmanschap van goud, silver, of edel-gesteente met de *Indianen* soude vermangelen; ten zy tot nut en wel stand van het gemeen.

1564

Die hen geschenken brengen.

Waar in dese bestaan.

Verbod in Koopmanschap.

Vesting begonnen te bouwen.

Na dat nu / gelyk gesegt is / de Plaats aan de Vloed May verkooren was / om een Vesting te bouwen / als zynde hier de plaats / waar de meeste Maiz groeyde / soo begonden wy de selve

aan de voet van een Berg. Des morgens vroeg met den dag / wierd God hier over aangeroepen / hem dankende / dat hy ons soo gelukkig in dit Landschap had gebragt: na het gebed gedaan was / scheppten wy alle een grooten moed / wy trokken het meet-snoer, om de selve drie-hoekig te bouwen / waar op aanstonds de spa in de grond raakte / en de uytgegraven aarde tot een borst-weering opgeworpen wierd / zijnde eerst met takke-bossen / of Fascinen wel voorsien.

Gesanten van Saturiova.

Ondertussen quamen eenige Koninglyke Indianen tot onsen Oversten Laudonniere, die hem te verstaan gaven / hoe aldaar een magtig Koning, *Saturiova* genoemt, niet verre van ons van daan sijn Hof hield, en welkers onderdanen sy waren; seggende / dat hy eenige duysend mannen konde te velde brengen. Dit berigt moedigde ons niet weynig aan / om de Vesting te voltooyen.

Verspieders van Saturiova uytgesonden.

Dese Koning nu (als een voorsigtig man) sond alle daag eenige van sijn volk uyt / om ons te verspieden / die op al ons doen en laten naauwkeurig agt gaven; soo haast had de Koning niet van hen verstaan / dat wy de aarde na ons rigtsnoer drie-kantig uytgroeven / of hy quam in eygener persoon sulks vesien. Dog sond 2 uuren voor sijn aankomst een Afgesant met 120 sterke mannen voor-uyt / die Boogen, Pylen, Knodsen en ander Oorlogs-tuyg droegen, gelijk de Indianen gewoon zyn met sig te voeren; sy wa-

1564

Opschik der Indianen.

ren met allerley gesmuk opgeschikt / als met Vederen / Hals-banden van uytgeleesene schulpen door de ooren hadden se eenige vis-blaasen die opgeblasen waren en seer helder / als edel-gesteentens / blonken / voornamelijk die sy met roode verwe hadden aangesteeken, scheenen gelijk robijnen / hunne Arm-banden waren uyt visch-tanden gemaakt ook waren hunne Gordels, met ronde en lang-werpige balletjes / of hoegeltjes ingevlogten / knye-banden van Paarlen rondom de knyen gebonden; eenige onder hen hadden goudene / silvere / of kopere schyven aan hunne schenkels gebonden / die onder het gaan een geluyt gaven / als of 'er kleyne klokjens aan hingen.

Tent voor den Koning opgeslagen.

Als nu dese Gesant sijn boodschap had verrigt / beval hy / dat men ergens op een heuvel een Tent van Dadel, Lauwrier, Mastik, of andere takken van wel-riekende boomen soude opslaan, om den Koning aldaar te ontfangen. Van dese heuvel kon de Koning alles / wat 'er in de Vesting verrigt wierd / sien, overmits het kryggsvolk met hunne goederen toen ter tyd nog niet onder dak kon geraken / nademaal het beter geoordeeld wierd / de Vesting eerst te volbouwen, als Hutten op te slaan / dewyle dese naderhand met gemak konden gebouwt worden.

Order door Laudonniere aan sijn volk gegeeven.

Soo haast was dit Gesandschap niet afgelegt / en de meening des Konings verstaan; of de Heer Laudonniere gaf last / dat men sig gereet soude maken, en indien het op een strijden soude gaan, sig als dappere mannen te dragen, niet tegenstaande wy van geen kanon voorsien waren, als wel het grootste Oorlogs-tuyg, om dese woeste Natie af te wijsen. Overmits nu de Heer Laudonniere in de eerste Schipvaart van den Admiraal Ribald, desen Koning aan dit oord gesien / en eenige woorden van haar spraak hadde geleerd / ook in agt had genoomen / wat pligt-pleegingen men / om desen Koning te ontfangen / moest waar-neemen / als mede dat een seer verstandig en listig man onder de Soldaten / die mede den Togt van Ribald had bygewoont / gevonden wierd, bekleedende tegenwoordig het ampt van Sergeant, soo belaste hy; dat niemand onser tot des Konings Tent sig hadde te vervoegen, als alleen hy; de Heer *Ottigni*, sijn Luytenant, en de Heer *la Caille*.

Nader Order.

In wat gestalte de Koning Saturiova aan-quam.

Als de Koning vast naderde / quamen omtrent de 800 sterke / en wel-gemaakte karels voor af, zijnde dit menschen, die snel konden loopen / dragende yeder sijn wapen-rusting / gelijk sy gewoon zijn / wanneerse ten stryde gaan. Hier op volgden 50 jongelingen; hebbende yeder een Pijl in sijn hand / omtrent de Koning sag men 50 Pypers / die eenige Boerse liederen / sonder het minste accoord / of over-een-stemming bliesen, dog setteden hunne poesiers soodanig op / als of se sig te bersten wilden blasen. Hunne Pypen bestonden uyt dikke rieten met 2 gaten / het eene boven / waar in sy bliesen / en het andere, daar de ingeblasene adem uyt-vloog / op de selve wijse / gelijk men de Orgel-pypen siet / aan des Konings regter-hand ging een Wigchelaar / en aan sijne slinker-hand sijn voornaamste Raads-man / sonder welke 2 hy niets soude uyt voeren.

Treed in sijn Tent en versoekt Laudonniere by sig.

Als de Koning nu in de Tent / die men voor hem had opgerigt / getreeden was / settede hy sig op sijne hurken / naar de gewoonte der Indianen, op de aarde neder / gelijk de Apen gewoon zijn te sitten. Na dat hy een wijle tyds in het rond had gekeeken / en gesien de kleyne hoop van ons volk / die in ordre geschaart stonden / belaste hy / dat men den Heer *Laudonniere* met sijn Luytenant *Ottigni*, wilde aan seggen, dat sy sig tot hem in de Tent wilden vervoegen. Als dese Heeren nu in de Tent waren getreeden / hield hy een lange Reden-voering tegens haar / de welke sy naauwlijk half verstonden / ten lesten vraagde hy aan den Heer Laudonniere, wat Luyden

Doed een Reden-voering aan Laudonniere.

wy waren, waarom wy in sijn Land meer, dan in eenes anderens gekoomen waren, en wat onse meening en voornemen was? Hier op gaf de Heer Laudonniere aan sijnen Tolk la Caille te verstaan / dat hy soude tot den Koning seggen / dat hy van een magtig Koning, die de naam van Koning van *Vrankrijk* voerde, tot hem was gesonden, dat hy met hem een verbond oprigten en vast stellen mogt, dat hy sijn en sijner Bondgenooten Vriend, daar en tegen sijner Vyanden, Vyand mogte zijn. 't Welk de Koning betuygde / hem seer lief en aangenaam te zyn; hier op gaven se weder-zijds geschenken / tot een teeken van onderlinge vriendschap en verbintenis.

Antwoord van Laudonniere.

Als nu dit alles verrigt was / trad de Koning nader tot ons / sig grootelijks verwonderende over onse wapen-rusting en geweer / voornamelijk was hy op-getoogen ons schiet-geweer te sien / begaf sig ook tot aan de gragten van onse Vesting, de selve van binnen en van buyten / afmeetende. Als hy nu sag / dat wy de aarde uyt de gragten namen / en daar een Borst-weering van op-wierpen, vraagde de Koning / waarom sulks geschiede? Waar op hem geantwoord wierd; dat wy van voorneemen waren, aldaar een groot Huys te timmeren. daar wy alle ons verblijf konden nemen, en dat 'er nog veele hutten moesten gemaakt worden; waar over hy sig grootelijks verwonderde / en seyde / dat hy wenschte, dat sulks met 'er haast mogte gedaan worden. Derhalven wierd de Koning versogt; dat hy eenige van sijn volk aan ons wilde verschaffen, om te spoediger voort te varen, waar toe hy gaarne bewilligde; schikkende ons 80 sterke mannen om te arbeyden / door welker hulp onse Vesting met alle haare hutten eerder voltooyt was / als men gedagt hadde / onderwijl ging de Koning weder naar sijn verblijf-plaats.

De Koning verwonderd over de Wapen-rusting der Franssen.

Word om Arbeyders versogt.

Die hy toestaat en vertrekt.

Terwijl wy aldus met dit werk beesig waren was 'er niet een van ons / of hy deed sijn uyterste best / om het werk te vervorderen / niet alleen de Soldaten / Ambagts-luyden en Matroosen; maar ook selfs den Adel / om alsoo voor den Vyand bestand / en voor regen en onweder beschut te zijn; voedende ons met de hoop / om in 't kort / alle rijke luyden te worden; eens-deels door geschenken / en ander-deels om onse Waaren met de Indianen te vermangelen.

Groote naarstigheyd tot den aanbouw.

Dus wierd de Vesting volbouwt / en ter eere van onsen Koning Charles Fort, of Karel-slot genoemt / de selve was / gelijk gesegt is drie-hoekig / naar het Noorden was hy met een kleyne gragt / en een aarde wal van 9 voeten hoog / voorsien / aan de water-kant was de selve met planken en staketsels omtrokken. Aan de Zuyd-zyde was het op de wijs van een blok-huys gemaakt / daar de voorraad-middelen bewaart wierden / dit was alles van boomen en grof zand gebent / en daar boven van zooden / 3 voeten dik / gelijk een borstweering gemaakt. In 't midden van de Vesting was een breede vier-kante plaats / hebbende de wijdte en breedte van 18 schreeden in welkers deel naar het Zuyden het wagt-huys der soldaten was / maar aan de Noord-zyde was een huys / dat wat te hoog opgetrokken was / 't welk kort daar na instorte. Waar door wy by ondervinding leerden / om naderhand onse gebouwen in dese Gewesten / wat lager van verdiepingen te maken / aan de water-kant stond het Huys van onse Overste / de Heer Laudonniere. De eene Poort stond aan de Markt-zyde / en de ander aan de water-kant. Een redelijk stuk-weegs van de Vesting stond een bak-oven / op dat 'er geen brand mogt veroorsaakt worden / dewijl de huysen alle met Palm-takken bedekt zijn.

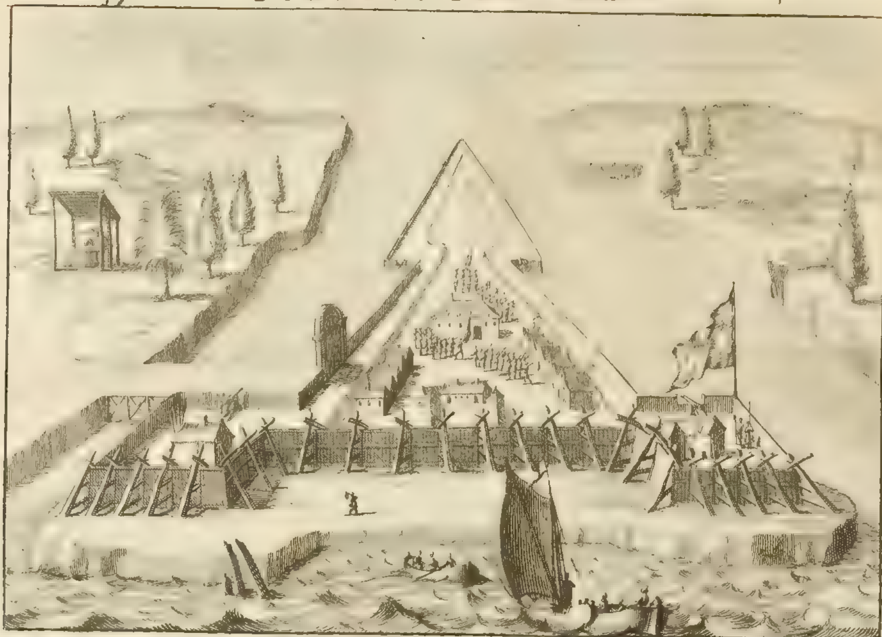
De Vesting voltooyt en Charles Fort genoemt.

[*Sie de Prent-verbeelding op de volgende Bladsijde.*]

Word naauwkeurig beschreven.

Als nu de Vesting volbouwt / en het Huys van de Heer Laudonniere, beneffens het voorraad-huys / om levens-middelen en andere Oorlogs-gereedschappen in te leggen / vaardig waren /

Verdeeling van levens-middelen.

1564

Die ſeer ſchaars waren.

[M]et de Overſte Laudonniere een yeder onſer / ſijn randſoen van eeten en dranken / ſoodanig ſmaldeelen, dat in de tyd van 3 weeken / een yegelyk niet meer, als een glas appel-drank / en die nog wel half water was, toegereykt wierd; wat aangaat de eet-waaren / waar van men ons verſeekert hadde / in deſe Landen te ſullen genieten vonden wy hier niet in het minſte. Ingevalle de Inwoonders ons niet alle daag van hunne ſpyſe hadden mede-gedeelt, ſouden het veele van de onſe met de dood hebben moeten bekoopen / en van honger geſtorven zyn; inſonderheyd die ſig op de jagt niet verſtonden.

Order om 2 vaartuygen toe te ſtellen.

In deſe geleegendheyd gaf de Heer Laudonniere order aan Jan de Hayes, geboortig van Dieppe, zynde Opper-ſcheeps-timmerman / 2 kleyne vaartuygen toe te ſtellen; zynde / (na myn onthoud) lang over ſteeven 35 / of 40 voeten / om ſoo veel te bequamer op de Vloed, en aan de Zee-kuſten te konnen varen / dit wierd met alle naarſtigheyd en in tyds volbragt.

Klagten van den Adel.

De Edellieden die ſig met groote onkoſten derwaards hadden begeeven / en om vermaak en tyd-verdryf na deſe Landen overgeſcheept waren / wierden ſeer verdrietig; dat ſe hunne ingebeelde verwagting met ſagen vervult / waar uyt dagelyks veele klagten en morringen ontſtonden.

Imborſt van Laudonniere.

Daar en boven was de Heer Laudonniere een man van al te ſagten aart en ommegang / waar door 3 / of 4 pantikkers geleegendheyd namen / om den Heer Laudonniere alles verkeerdelyk in te blaſen / om de ſoldaten by hem gehaat te maken, inſonderheyd die geene / die hy niet regt het meeſt had behooren te beminnen, en dat nog het argſte was / ſtelden ſig veele onwillig aan tegens den Heer Laudonniere.

Saturiova ſend Geſanten aan Laudonniere

Ondertuſſen vaardigde de Koning Saturiova eenige Geſanten af / aan de Heer Laudonniere, niet alleen om het gemaakte verbond tuſſen hun beyden te bekragtigen; maar ook om hem te

Hun verſoek.

verſoeken dat hy het onderling verdrag wilde geſtand doen weeſen, namentlyk / dat hy met'er daad blijken gaf, waar uyt hy betoonde, ſijner vrienden, vriend, en ſijner vyanden, vyand te zijn; nademaal hy geſint was, ſig tegens ſijnen vyand in het veld te begeeven.

Twijffelagtig antwoord hier op.

Hier op gaf de Heer Laudonniere een twyffelagtig antwoord aan deſe Geſanten / waar van de oorſaak was / om dat wy / met dikwils het grootſte gedeelte van de Vloed May bevaren / en doorkruyſt te hebben, ondervonden hadden; dat de vyand / waar tegens de Koning Saturiova, ſig te velde begaf, veel ſterker dan hy was / ja dat wy deſe ſyne vriendſchap ſoo wel / als die van den Koning Saturiova van nooden hadden.

Enwaarom.

Daar en boven ſoo wy uyt onſe Veſting / naar het gebergte Apalatcy wilden trekken (werwaards al onſe begeerte was, dewyl aldaar veel Goud en Silver was) wy door het grootſte gedeelte van ſyn Land onſen weg moeſten neemen. Hier quam nog by / dat bereyds al eenige van de onſe by hem waren / die al een groot gewigt Goud en Silver aan onſe Veſting hadden geſonden / die ook by hem aanhielden / om een verbond met hem te ſluyten. Want de Heer Laudonniere had order, dat hy met den grooten Koning *Utina* het ſelve verdrag, dat hy met den Koning *Saturiova* had gemaakt, ſoude aangaan.

Saturiova komt met ſijn volk by de Veſtiug.

De Koning Saturiova, dit twijffelagtig beſcheyd bekoomen hebbende / quam in eygener perſoon met 1200 man aan onſe Veſting / die wy de naam van Karel-ſlot hadden gegeeven / als hy deſe Veſting ſag / was hy ſeer verwonderd / dat die plaats ſoo ſchielyk veranderd was geworden / dat hy niet meer over de gragten konde ſpringen / als mede dat 'er niet, dan een enge toegang / tot des ſelfs inkoomen / was. Hy begaf ſig derwaards en trof den Heer la Caille aan / die hem

Hond geſprek met la Caille.

uyt order van de Koninglyke Stadhouder Laudonniere aanſprak; dat, ſoo hy yets met hem te ſpreeken hadde, dat hy eenige van ſijn volk koude afvaardigen, of ſelfs in perſoon, met 20 van ſijn beſte volk, konde binnen koomen, alſoo men niet geſind was, yemand op andere voor-

waar-

1564 waarden binnen te laten. Dit voorſiel verbaaſde den Koning niet weynig, dog hy ontveynſde ſyn miſnoegen / koos daar op 20 van het puykje van ſyn volk / met welk hy binnen de Veſting ging, alwaar gekoomen zynde / wierd hem het voor-gemelde ander-maal voor-gehouden. Om nu den Koning Saturiova de magt van ons Kryggs-tuyg te toonen / liet de Heer Laudonniere een groot geluyt maaken / door ſyn Trommen en Trompetten / welk geſchal den Koning niet weynig verbaaſde / maar niet weynig ontſielde hy / wanneer wy onſe Veld-kartouwen en donderend geſchut lieten los-branden; als wy hem nu hier op ſeyden / dat dit geraas de ſijne de vlugt van ons had doen neemen, overmits ſy dit ongewoon, en grootelijks verſchrikt waren, quam hem dit ſeggen niet eens vreemt voor / gemerkt hy ſelfs wel 10 mylen van ons wenſchte af te zyn. Waar uyt onſe naam by alle de omleggende volkeren ſeer beroemt wierd / en wy grootelyks by hem geagt waren. Ten laatſten hield hy nogmaals by den Heer Laudonniere aan, hem ſyne belofte voor oogen houdende, en ſeyde; dat ſijn Heyr-leger ten Veld-togt gereet was, dat hy ook overvloed van levens-middelen by ſig hadde, en dat de andere Koningen, ſijne onderdaanen, gereed waren, hem by te ſpringen. Dog alſoo hy by den Heer Laudonniere niet konde op-doen / trok hy toornig met ſyn Leger alleen tegens den vyand te velde.

Komt in de Veſting

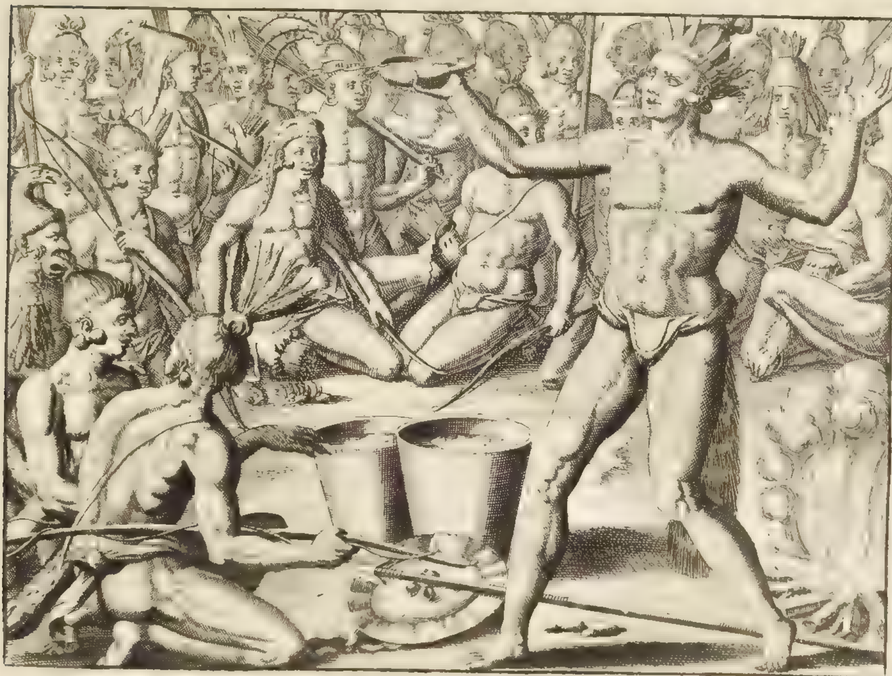
Is ontſtelt over het Geſchut.

Waar over de Franſſen ſeer vermaart wierden.

Vertrekt toornig weg.

De Koning Saturiova liet ſyne Kryggs-benden / waar mede hy te velde trok / eerſt op een ruyme plaats vergaderen, het gantſche Heyr was met veeder-boſſen / en ander cieraad, na hunne wyſe / geweldig opgeſmukt, als ſe nu by den Koning naderden / deed hy ſe alle rond-om hem in een kring neder-ſitten, zynde de Koning in het midden; dit gedaan zynde, wierd 'er aan des Konings linker-zyde een vuur aan-gelegt / en aan ſyne regter-zyde wierden 2 groote vaten vol water geſtelt. Doen begon de Koning met een vreeslyk gelaat / en ſyne oogen vol toorn / gints en herwaards te wenden, mompelende en morren de binnens monds en maakte meenigerley grimatzen / begon daar op yſſelyk te ſchreyen / welk geſchrey van ſyn Kryggs-volkeren wegelyks wierd beantwoord / ſlaande met ſulk een kragt op hunne heupen / dat hun geweer daar van knarſte. Dit een tijd lang geduurd hebbende / nam de Koning een houte napje; ſig na de Son wendende met groote neer-ſlagtigheyd en eerbiedigheyd; biddende van de ſelve op duſdanige wyſe den zege tegen ſyne vyanden / en wel ſoodanig, dat, gelijk hy het water met het napje geſchept en uytgegooten had, op die ſelve wijſe het bloed ſijner vyanden mogt vergooten werden. Als hy nu op ſulſdanige wyſe het water geweldig in de lugt goot dat het op ſyne Kryggs-knegten ſtortede / ſeyde hy: gelijk ik met dit water gedaan heb alſoo wenſch ik, dat gy met het bloed uwer vyanden moogt doen. Het water dat in het andere vat was / wierd van hem in het vuur geworpen, ſeggende; op duſdanige wijſe ſult gy uwe vyanden uytdelgen, en hunne huyden met u brengen. Dit gedaan zijnde / ſtonden ſe alle op / en toogen te velde na een water-plaats, om hunne vyanden op te ſoeken.

Doet ſijn Leger op een plaats koomen.

Aardige plegtigheden van hem gedaan.

Aanſpraak aan ſijn volk.

De Heer Laudonniere, eenige Onderdanen van den Koning Utina hebbende in handen gekregen / die in voorige Oorlogen van den Koning Saturiova waren gevangen genoomen / bediende ſig van deſe geleegendheyd / en ſond ſe alle weder tot hunnen Koning, deſe Koning hield ſijn verblyf omtrent 40 mylen van onſe Veſting 't welk deſen Koning niet weynig behaagde die daar over ons liet weeten, dat hy altijd goede vriendſchap met de onſe wilde houden, en dat men ten dien eynde een verbond met malkanderen behoorde te maken,

Gevangene aan den Koning Utina te rug geſonden.

1564 maken, 't welk insgelyks van de onse belooft wierd; want de Heer Laudonniere wist wel, dat hy met de syne niet naar het gebergte Apalatcy, alwaar veel silver, goud en ertz te krygen was, konde koomen, 't en zy, dat hy den bodem van dese Koning Utina moeste passeeren; daarom liet hy sig hier des te eerder toe beweegen.

Versoek van Utina aan Laudonniere. Uyt kragt van dese vrIendschap en verbintenis, sond hy Gesanten aan den Heer Laudonniere, versoekende eenige vuur-roers; alsoo hy met eenige nabuurige Koningen in Oorlog was geraakt; waar tegen hy sig ten Veld-togt gereed maakte. Dit wierd hem van den Heer Laudonniere toegestaan, en sond aan den Koning den Heer Ottigni met 25 soldaten, onder welk geselschap ik my mede bevond. Als de Koning Utina dese sag, heeft hy ons alle met groote blydschap ontfangen, als sig nu verbeeldende de overwinning over syne vyanden te sullen genieten, en zege-praalende te rug keeren: want daar was van onse vuur-roers sulk een gerugt, door het gantse Landschap, gegaan, dat een yeder, die maar van de selve hoorde, met groote schrik wierd bevangen. Word toegestaan.

'T Leger dan van alles voorsien en gereed zynde, toog het te velde; den eersten dag hadden wy een heel goede weg, maar ten laatsten quamen wy aan veele moerassen, als mede aan een plaats, vol struyken en struellen, die de onse qualyk konden passeeren; des gaf de Koning order, dat se de onse soude dragen, 't welk ons heel wel te pas quam, wegens de hitte der Son; eyndelyk naderde het Heyr-leger op de grensen van hunne vyanden. Hier hield de Koning halte, en belaste het Leger in slag-ordening te stellen, soodanig dat het in de ronde stond, in des selfs midden deed hy een Wigchelaar koomen, dese Duyvels-konstenaar was een oud man, hebbende over de 120 jaren, dese belaste hy, dat hy hem de geleegendheyd van den vyand soude te kennen geeven. Daar op verkoos dese Duyvel-jager een plaats, en versogt het schild van den Heer Ottigni, dat hem door sijn schild-knaap wierd na gedragen, 't welk hem wierd gegee- 1564 't Leger van Utina trekt te velde. De Fransse gedragen. 't Leger houd stil.

Aardig werk van een Wigchelaar. ven; dit schild leyde hy op de aarde neder, makende om de selve een ronde kring, die 5 voeten wyd was, en nevens dese kring eenige Caracters, of teekenen, dit gedaan zynde, knielde hy op het schild neder, settede sig op syne hielen, raakende niet het minste van de grond, doe begon hy te prevelen, en te mompelen, dat niemant konde verstaan, en maakte soodanige gebaarden, als of hy bzy ernstig in syn wigchelary was. Dit omtrent een vierde van een uur geduurd hebbende, ('t welk een elendig schouwspel voor de onse was, om te sien; want hy had niet minder als de gedaante van een mensch, want alle syne leedematen waren soodanig bewoogen, dat men duydelyk aan het knarssen konde hooren, dat se uyt malkanderen waren, want het scheen voor de onse de reden en de natuur te boven te gaan,) quam hy wederom, als by sig selfs, zynde t' eenemaal afgesloost en verschrikt; hy quam uyt de kring, groetende den Koning, seyde hem, hoe sterk het Heyr sijner vyanden was, en op wat plaats het sig onthield.

Ontsteltenis des Konings hier over. Op dit seggen wierd de Koning Utina geweldig ontsteld, van meening zynde syn vyand niet aan te grypen, nog slag te leveren, maar veel liever de hertred te neemen, als oordeelende sig selven niet bestand, om hen te weder-staan, dog de Heer Ottigni wilde hier niet toe verstaan, en stelde de Koning voor oogen, dat men soo veel moeyte en ongemak niet te vergeefs moest hebben gedaan, om onverrigter sake, als een menigte blood-aards, te rug te keeren. Daar en boven sprak hy den Koning met harde woorden aan, en seyde, soo hy geen Veld-slag met sijne vyanden wilde ondergaan, en het geval des oorlogs beproeven, dat hy hem dan altijd voor een lacy soude uytkrijten, en hem over-al bekent maken, dat hy een man was, die geen hert, of couragie in sijn lijf had; hem op dusdanige wijse aanspreekende, voegde hy 'er nog vele dreygemen- Harde woorden van Ottigni.

gementen en sinaat-woorden by. Waar op de Koning sig gedwongen vond / sig in een Veld-slag in te laten / dog met dit beding / dat de onse de voor-togt souden neemen en den strijd aanbinden, hier had hy niet veel moeyte toe / want wy booden ons selfs gewillig genoeg daar toe aan. Alles gereed zijnde / begonden de onse den Koning Patanou, die de onse vast afwagte / met sulk een moed aan te grypen / dat hy den af-togt moest neemen / want hy wierd soodanig

Versoek des Konings.

Patanou verslagen.

besprongen / dat hy met alle de sijne op de vlugt wierd geslagen / indien de onse den Koning Utina niet hadden ondersteund / soude hy secker de neder-laag hebben gehad / want sijn geheele Heyr was versaagt. Terwyl Ottigni de vyand vast in den staart sloeg / en hen op de vlugt dreef / liet Utina den af-togt aankundigen, dat het gantse Heyr sig wederom soude by-een voegen / dit verdroot den Heer Ottigni geweldig / als willende de vyand t'eenemaal vervolgen / dog des Konings woord en bevel wierd naargekoomen. Want de Koning Utina was alleenlijk te vrede / dat hy sijne vyanden hadde op de vlugt gedreeven / en de zege behouden / derhalven trok het Leger van Utina wederom naar hunne woningen. Hebbende de Koning Utina dus in der waarheyd bevonden / 't geen hem van desen Wigchelaar / die sonder twijffel van de Duyvel was beseeten / hem voorsegt had. Wy sullen alhier een weynig buyten ons verhaal van ons volk treeden / en terwyl de Oorlogs-manier als mede de gewoontens der Floridanen beschryven.

Utina geeft order tot den aftogt.

Gelijk de Soldaten des Konings Saturiova, ten stryde trekkende / geen order in het marcheeren houden / maar door malkanderen verstroovt loopen / soo is daar en tegen het Leger des Konings Utina, die ook Koning by uytnemendheyd van dese Indianen genoemt word / veel beter geschaart / en in kryghs troupen verdeelt / want de Koning Utina is een magtig Vorst / als besittende veele rijkdommen / ook heeft hy veele onderdanen. Als het Heyr-leger uyt-trekt / is het in benden wel geschaart / trekkende 3 Veld-oversteno voor-uyt / en den Koning voegt sig in het midden des selfs / dese Koning is met roode verwe seer aardig op sijn lijf beschildert / als willende daar mede sijne deftigheyd vertoonen / de Vleugelen des Heyrs bestaan uyt een menigte jonge Edellieden onder welke de dapperste desgelijk met roode verwe zijn aangestreeken en beschildert; dese zijn kundschappers, om den vyand te onderkennen / want sy zijn gelijk de brakken / die het wild opdoen, kunnende beschepentlijk aan de nagelatene voet-stappen hunner vyanden sien / waar sig hunne vyanden hebben na toe gewent / soo dra sy dese voet-spooren hebben opgedaan / begeeven sy sig met groote snelheyd te rug / om het selve aan het Heyr-leger te verkondigen.

Krijgs orders der Floridanen.

[*Sie de Figuur op de volgende Blad-zijde.*]

Heyr-leger van Utina beschreeven.

Loopers van het Leger.

Alsoo wy gewoon sijn trompetten en trommen in het Leger te gebruyken, om ten teeken te zijn / waar men sig in het Leger na gedragen moet, gebruyken sy eenige uytroepers / die met secker Geroep en Veld-geschrey te kennen geeven wat men doen moet; als by voorbeeld, wanneer het Leger sal halte houden / opbreeken / den vyand slag leveren / keeren en wenden / en wat verder in den oorlog te doen staat. Na het onder-gaan van de Son / houd het Heyr sig stil / en zijn sy niet gewoon verder te stryden. Als de Koning sijn nagt-rust wil neemen, doed hy het Leger op volgende wyse afdeelen; de Koning van een plaats in het veld, of Bosschagie hebbende uytgekoosen / steld sig in het midden / na dat het Heyr in eenige Rotten is afgedeelt; 10 schreeden van des Konings rust-plaats legeren hen 10 Rotten / rings-wijse van de dapperste mannen in de rondte / 10 schreeden verder legeren sig 20 Rotten / mede op de selve wijse in de rondte van dese wederom 40 Rotten / op de wijse als vooren / en dit duurd soo lang / als het leger strekken kan.

Uytroepers in plaats van Trommen en Trompetten.

Legering des volks by nagt.

In dit Land worden veel Hermaphroditen gevonden / dat is, een soort van menschen / die

1564 man en wijf te gelijk zijn / dese menschen zijn van de Indianen grootelijks gehaat. Dog dewijl sy groot en sterk zijn / werden se in plaats van Ezels en Paarden gebruykt / om swaare lasten te dragen: als het Leger te velde gaat / moeten dese de levens-middelen en ander nood-druft nadragen. Dese moeten ook / wanneer een hunner Land-aard / 't zy van eene wonde / of kranktheyd gestorven is / de selve op 2 lange stokken / daar eenige dwersch-stokjens aangehegt zijn / en aan de selve matten / uyt kleyne biesen gevlogten / neder leggen; dese dooden leggen se dan onder 't hoofd een huyd / waar van se mede een gedeelte op de buyk binden / een ander gedeelte om de heup / en een derde om het been; vervolgens neemen se dan eene leere riem / 3 of 4 vingeren breed / welker eynden sy aan de stokken vast maaken / en 't midden op hun hoofd leggen / en draagen se aldus de dooden ter aarde. Ook worden die geene / die met langdurige ziektens behebt zijn / van hen op de schouderen en rugge gedraagen / en sulks soo lang / tot se wederom gesond worden.

Hermaphroditen in hun ampt beschreven. [*Sie de eerste Figuur op de nevenstaande Blad-zijde.*]

Het geneesen der kranken / by desen Land-aard / geschied op dese wijse: sy hebben lange en breede banken van ronde houten gemaakt / op de selve leggen se naar de geleegentheyd der siekte den kranke / 't zy op de buyk of rug / neder, openen hem de huyd van 't voorhoofd / met een gescherpte schulp / suygen hem dan 't bloed daar uyt / en vergaderen 't in een bak; de wijven uit die kinderen / dat knegtjens zijn / suygen / of ook die swanger gaan / koomen dan / en drinken het bloed / en sulks bysonderlijk / wanneer den kranke nog een jong en sterk man is / op dat haare melk te beter worde / en de knegtjens door dese gevoed / te stouter en dapperder mogten zijn / maar d'andere / die sy op den buyk leggen / berooken se door eenige graanen / die sy op het vuur leggen, dus de rook door mond en neus-gaten ingetrokken / verspreyd sig door 't gantse lighaam / veroorsaakt braaken / sulks d' oorsaak der siekte verdeelt / of verdreeven word. Ook soo geneesen se door de Tabak / of het kruyd Petum de sinkingen / van wien het de Spanjaarden geleert hebben. De meeste ziektens deser Landaard zijn de Spaanse Pokken / die sy seer wel weeten te geneesen. 1564

Van de geneesinge der ziektens en krankheeden.

In hun Oorlog te voeren, houden se geen hoofd-slagen / maar alleen schermutselingen / alsoo se elkander Rots-gewijse aanvallen / en altoos versche manschap toe-voeren. Wie nu den eersten Vyand / hoe gering de selve ook zyn mag / verslaat / dese schryft sig den zege toe / schoon se daar na de meeste manschap verlooren hebben.

Order van vegten.

In soodanige schermutselingen / worden de verslagene / aanstonds / door daar toe aangestelde mannen / uyt het Slag-veld weg gesleept / die door eenige ried-stokjens / zijnde soo scherp als een scheer-mes / gemaakt / hen de huyd van 't boven-hoofd rond-om af-villen / sulks het hayr omtrent een elle lang / naar hunne wijse / boven toe-geknoopt / daar aan hangen blyft; het hayr egter / dat se gewoon zijn 2 vingeren breed boven het voor-hoofd en dus rond-om af te snyden / sulks het een rand van een hoed gelykt; dit nu soo gesegt is / verrigt hebbende / doen se, wanneer sy de tijd hebben / in een gemaakte kuyl / in d' aarde / eenig vuur aan-leggen / dit aangestooken van Mos / dat se in d' ingewikkelde plooyen hunner vellen / waar mede se sig omgorden / dragen; dus droogen se dan de huyd by 't aangestookene vuur / tot die als pergament word. Ook snijden se met de gemelde scherpe rieten / armen en beenen af / slaan het been met een

Hoe se met hunne verslagene vyanden handelen. [*Sie de tweede Figuur hier nevens.*]

een stok aan-stukken / en droogen 't dan mede by 't vuur / steeken een pyl in den aars der verslagene ; dit verrigt hebbende / koomen sy met dese huyden / armen en beenen / aan hunne spies=

sen gedraagen / zegen-praalende wederom t'huys. Een ding gaf my groot wonder / dat sy niet eerder van het Slag-veld wilden wijken / voor en al-eer sy een yeder van hen de doode Lijken een pyl hadden in den aars gestooken; want dit konden sy sonder hun lyfs-gevaar niet uyt-voeren / ten zy / dat se van een Botschap beschermt wierden.

Plegtigheeden hunner Zegepraalingen, beschreeven.

Verbolgens koomen sy op een seekere plaats te samen / alwaar sy dese armen / beenen en hayden der hoofden / ten zege-teekens aan staaken op-regten; ondertussen / soo mannen als vrou-

wen / rond-om de selve neer-geseten zijnde / komt aldaar hun Waarsegger midden onder hen / houdende een kleyn Beeltje in sijne handen / en doet naar hunne gewoonte / veele verbloekingen op hunne Vyanden / en sulks al mompelende: terwyl 3 mannen tegens over hem / op hunne knyen sitten / en een der selve met een knods op een steen slaat / ten antwoord van yeder woord des Waarseggers / en d'andere 2 met ratels ratelen en singen / naar hun wyse / den mompelende Wigchelaar na. Dese plegtigheyd zyn se gewoon te houden / soo dikmaal sy eenige Vyanden gevangen bekoomen hebben.

Wijse van den Oorlog elkander aan te seggen.

Hunne wyse van den Oorlog aan te seggen / bestaat aldus: wanneer de Koningen elkander beoorlogen willen / doen sy eenige pylen / waar aan hayr-lokken gebonden zyn / aan de gemeene weegen planten / dat dan hun teeken van den optogt te kennen geeft.

En hoe se hunner vyanden Dorpen in brand setten.

[*Sie de eerste Figuur op de neven-staande Blad-zijde.*]

De Vyanden sulks verrigt hebbende / koomen somtyds by nagt / in alle stilte / om te verspieden / of de Wagten ook door den slaap over-vallen zyn; als dan merkende / dat sy sig niet beweegen / binden / naar hun gebruyk, drooge Mos / dat sy van de boomen neemen / aan hunne Pylen / steeken 't in brand / en schieten alsdan dese brandende Pylen in hunne Vlekken / die wel haast de daken der huysen / van Palm-takken en bladeren bedekt / en van de hitte der Son gedroogt / in brand setten; dus hun toe-leg uytgevoert hebbende / loopen sy ten snelsten van daar / eer hunne Vyanden hen gewaar worden / die ook midlerwyl genoeg te doen hebben / om den brand te blussen.

Wijse van straffe over nalaatige wagters gepleegt.

[*Sie de tweede Figuur hier nevens.*]

Soo wanneer nu desen brand / soodanig door onagtsaamheyd der wagten / veele huysen verwoest heeft / worden de nalaatigen op dese wijse gestraft; de Koning neer-geseeten zijnde / verboegen sig krings-gewijse / die het grootste aansien by hem hebben / alle op banken geseeten / om den Koning / beslaande aldus een halve kring; alsdan gebied den Scherp-regter de misdaaders / voor den Koning neder te knielen, vervolgens set hy sijne slinker voet op de rug van eene der selve / slaat uyt al sijn magt / in beyde sijne handen een swarte knodse hebbende / de gedoemde op het hoofd / door welke slag 't selve by-naar van een klieft; op de selve wijse worden ook andere quaad-doenders gestraft.

Plegtigheyd door de vrouwen der verslagenen, voor de voeten des Konings verrigt.

[*Sie dese Figuur op Folio 55.*]

De vrouwen / wiens mannen in den Oorlog gebleeven / of ook anders gesturven zijn / koomen ter geleegener tyd voor den Koning / met een seer droevig gelaat / en veele jammer-klagten / gaan voor hem gesaamentlijk op haare hurken neder-sitten / dekken haare aangesigten met de handen / versoekende van den Koning met een klaaglijke en luyd-rugtige stemme: Dat hy dog haarer mannen dood, aan de Vyanden wreeken wil, en vervolgens haar behulpzaam zijn, op dat se in haare weduwen staat te beeter bestaan konnen, en dat hy aan haar een seekeren tijd stelle, wanneer sy haar wederom ten huuwelijk begeeven zullen. De Koning haar nu insgelyks treurig aansiende / bewilligt in haar versoek. Waar na sy ten teeken van liefde tot haare mannen gedraagen / al weenende wederom naar huys keeren.

Na eenige dagen / brengen se het geweer en wape-

Insgelijks op de Graaven.

wapenen / nevens de drink-schaalen haarer man= nen / op de graven / beginnen wederom te wee=

nen / en snijden dan hare hayren tot aan de oo= ren af / dit verrigt hebbende stroopen se de selve

1564

over de graven / en moogen als-dan niet eerder wederom huwelyken / voor d'afgesneedene hay-ren tot over haare schouderen gewassen zyn.

Wanneer de Koning sig over een gewigtige saake beraaden wil / doet hy syne Priester en oudste raaden / aan een bysondere plaats te saamen komen; dese aldaar gekoomen zynde / om den Koning te groeten / leggen sy twee-maal de handen op hun hoofd / en seggen: ha, he, ya, ha, ha, dat door andere / ha, ha, beantwoord word; na dese gedaane begroeting geeft de Koning verlof / dat een yder sig neder-sette / stelt hen dan een vraag voor / en begeert hun raad te weeten. Sy nu besluyten egter geen saak / soo se van gewigt is / ten zy dat se eenige maalen soodanig een vergadering aanstellen / en sig wel beraad hebben / eer se yets voorneemen. Ondertusschen nu beveelt de Koning aan eenige vrouwen / de Casina, zynde een drank van eenige struyk-bladeren gemaakt / aan te reyken. Middlerwyl nu de Koning met syne Raaden dus geseeten is / gaat yemand / over den Koning met uyt-gereykte handen staan / en wenst hem en alle d'andere / die van desen drank drinken sullen / geluk. Als dan komt den proef-meester met 's Konings Paarlemoere schulp / vol van dese warme drank / en geeft de Koning eerst te drinken / en verbolgen uyt 's Konings last / mede de andere uyt het gemelde drink-vat; dese drank word door hen soo hoog geagt / dat niemand sig verwaardigen durft / daar van te drinken / ten zy sig in den Oorlog ridderlyk gedraagen heeft; ook soo veroorsaakt de drank eenig sweeten / en die de selve niet by sig houden kan / maar wederom over-geeft / dien word geen wigtige saaken / nog eenig Ampt in den Oorlog aanbevoolen / nog vertrouwt / om redenen / dat se sig van te eeten / 3/ of 4 dagen onthouden moeten. En wanneer se desen drank / genuttigt hebben / konnen se wel 24 uuren / sonder eeten / of drinken sig ophouden. Over-sulks moeten de Hermaphroditen soodanige drank in kalebassen en houte vaten / in den Oorlog nadraagen / en alhoewel dese drank het lighaam seer wel voed en versterkt / soo doet se egter aan 't hoofd geen schaade.

Groetenis aan den Koning

wijse van raads vergaderingen.

En plegtigheeden daar by gebruykt.

[*Sie de eerste Figuur op de nevenstaande Blad-zijde.*]

Hoog agting van een seeker drank.

1564

Wanneer de Koning deser Land-aard / eene vrouwe ten huwelyk neemen wil / soo geeft hy bevel / voor hem d'allerschoonste en edelste jonge-dogter uyt te sien, welker over-voeringe dus danig geschied: sy neemen 2 sterke en lange stokken / waar op sy een zetel maaken / wiens onder-deel voor een seldsaame huyd van eenig Dier bedekt is / en 't agter-deel sig tot boven 's Koninginne hoofd uytstrekkende met groente verciert word / als nu de verkoorene Koninginne op dese draag-zetel geseten is / dan heffen 4 sterke mannen de selve op hunne schouderen / houdende yder een houte gaffel in de hand / om / des noodig zynde / de stokken t' onder-schraagen / wanneer sy rusten willen. Nevens dese gaan 2 andere / houdende cierlyke Sonne-schermen / om de Koninginne voor de hitte der Son te beschutten. Andere / die voor-uyt gaan / blaasen op houte van boom schorssen gemaakte blaas-tuygen / waar aan lang-werpige goude / silvere en kopere schyfjens hangen / om daar mede een grooter geluyd te maaken. Na de draagers volgen eenige der allerschoonste maagden / met Paarl-snoeren om hals en armen verciert, draagende een yder een korf vol van de uytgeleesenste vrugten; onder haare navel zyn se met bysonder Boom-mos om-hangen / die haar ook mede de schaamte bedekt. Eyndelyk volgen na dese de Lyf-wagten. Alhoewel de Koning 2 en somtyds 3 vrouwen heeft / soo word dog syne eerst-getrouwde op 't pragtigste gehouden / en voor Koningin erkent / wiens kinderen ook Erfgenaamen van het Ryk zyn.

Met desen Staat word de Koninginne ten Koning geleyd / op een seekere plaats / alwaar een verheeven throon van ronde houten op-geregt is / en genoegsaam breed gebouwt / als mede aan

Plegtigheyd om des Konings verkoorene Bruyd tot hem te voeren.

[*Sie de tweede Figuur hier nevens.*]

weer-

weer-syden een lange bank / waar op de voor- | ... nne op desen ... feelen zijnde
naamste persoonen sitten ; de Koning nu met de | wenschte syne Koninginne ...

feeten.

1564 seeten / met haaren aankomst geluk / en toond haar de reden / waarom hy haar voor syne Bruyd / en voornaamste Gemalinne komt aan te neemen. De Koninginne / die onder des, met een kuysche Majesteyt / en in de hand een waayer houdende / geseeten is / antwoord hem op 't aller-beleefste / dat haar de Natuur geleerd heeft.

Dansserye ter eeren van den Koning en Koninginne aangeregt.

Na dese verrigting / maaken d' andere Maagden een kring / dog houdende geen elkanderen by de hand / en zynde ook anders dan de voorige Maagden verciert / hebbende de hayren naar agterwaards te samen gebonden / sulks sy de selve van de schouderen af nederwaards laten hangen / onder de navel zyn se verciert met eenige goude en silvere schyfjens ; neder-waards hangende / dog haar schaamte met yets anders bedekt ; al danssende maaken sy hier mede soodanig een geluyd / als of se den Koning en Koninginne lof songen / ligt nu in dit danssen eene van haar de hand op / soo doen sy sulks alle / laat sy die neder-waards / volgen sy 't alle na. Alle de mannen en wyven van Florida door-booren hunne ooren / waar aan sy eenige opgeblasene vis-blaazen door-steeken / dese glinsteren / als of het Paarlen waren / wanneer nu de selve met roode verwe zyn bestreeken, soo schijnen het wel schoone Robijnen te weesen / onder de Krygslieden werden 'er gevonden / die 'er eenige pooten van Roof-vogels door-steeken.

Wijse hoe de Koning met syne Koninginne wandelen gaat.

[Sie de eerste Figuur op de nevenstaande Blad-zijde.]

Somtyds gaat de Koning / des avonds met syne voornaamste Gemalinne alleen / in een der naaste bosschaadjes wandelen / omhangen met een schoone bereyde / en van meenigerley beschilderde herts-huyd / sulks men geen schoonder nog heerelyker beschildering te sien krijgt ; nevens hem aan weer-zyde / gaan 2 jongelingen draagende yeder een waayer in de hand / waar mede sy den Koning een koel windje maaken. Agter hem volgt een derde / met goude en silvere schyven omhangen / die hem van onder de navel neer-waarts af hangen / dese draagt de harts-huyd / op dat se niet sleepen sou / na. De Koninginne egter nevens haare maagden / vercieren haar met mos / die op eenige boomen wast / en als franje aan een hangt / op de wyse van een keeten / en sulks in groene en hemels-blaauwe verwe schoon en cierlyk / als of 't zijde franje was. Ook staat te

1564

Vercieringe van de huyd des Konings en Koninginne beschreeven.

weeten / dat dese Koning en syne vrouwen hunne huyd des ligchaams met eenige prikkels op veelerley wyse vercieren / sulks se somtyds van smerte wel 8 dagen krank zyn / en dese geprikkelde plaatsen / wryven se met eenig kruyd / dat soodanige verw van sig geeft / die nooyt af-gaat / en om meerder cieraad / en hen Majesteyt by te setten / laaten se de nagels aan handen en voeten seer lang wassen / die sy dan aan weer-zijden besnoeyen / dat se seer scherp worden. Ook verwen sy hun mond rond-om met hemels-blaauwe verwen.

Plegtigheyd van d'eerstgeboorne voor den Koning op te offeren.

[Sie de tweede Figuur hier nevens.]

Desen Land-aard verders behelpt sig met eene vrouwe / en moeten hun eerst-gebooren kind / soo het een knegtje is / den Koning op volgende wyse op-offeren : de Koning den bestemden dag / ter offeringe aangedient zynde / gaat ter bestelde plaatse op eene bank sitten / in 't midden nu van dese plaats is een houte blok / ter dikte en hoogte van 2 voeten, voor het selve gaat het kinds moeder op haare hurken neder-sitten / beweenende aldus / met haare handen het aangesigt bedekkende / de dood haares soons. Ondertussen komt de voornaamste vriendinne der moeder / draagt het kind met de grootste eerbiedigheyd tot den Koning ; vervolgens koomen de wyven / die de moeder in een kring ten geselschap geweest zyn, by-een / singen en danssen / ten teeken van groote vreugde / die geene / die het kind draagt / begeeft sig midden onder de andere / danst en singt den Koning ter eeren. Midlerwijl zyn 'er 6 In-

dianen

dianen gereed / die den Priester tussen hen heb- ben / dese met een knods gewapent / naderd het

kind / na dat alle de plegtigheyd geeyndigt is / en dood het selve op 't gemelde blok / voor den

1564 Koning / voor 't mannelijke hem geboorten / soodanigen Offerhande heb ik selfs eens met mijne oogen aanschouwt.

Eer-bewijsinge aan Son en Maan ge-

Dese Floridanen weeten van geen plegtelijken Gods-dienst / de Son en Maan eeren sy / en aan 't eynde van February, even voor de Lente / hebben de onderdaanen van Koning Utina de gewoonte / van jaarlijks een Herts-huyd / waar aan sy de hoorens laten / en met de allerbeste kruyden opvullen / die by hen wassen / en naayen als dan de selve wederom toe; aan dese hoorens / als mede aan de hals en buyk / hangen se van 1564

daan, en plegtigheyd voor eene opperegte Herts-huyd

de alderbeste vrugten / aan kranssen gevlogten. Dus nu de huyd verciert zynde / brengt men se met blaas-tuygen en ander gesang / op een wyde en seer lugtige plaats / en men regt se op een hooge paal op / met het hoofd en borst naar des Sons opgang gestelt; daar naa word daar een gebed gedaan / en sulks met dikmaals te herhaalen, als biddende / dat de Sonne hen dog verschaffen wil, dat 'er soodanige vrugten, als men by delen op-offert, wederom wassen moogen. De Koning / die met syn Priester / het naaste aan dese paal sig bevind / spreekt hen alle voor / dat van syne onderdaanen, van verre knielende / beantwoord word. Sulks nu verrigt hebbende / doet de Koning met al syn volk de Sonne groeten / en gaat weg / latende dese huyd tot in het andere jaar ter selver plaatse.

Oeffeninge onder den jongen manschap gebruykelijk.

Hunne jonge manschap / oeffenen sig met loopen en wie het langste agter een loopen kan is winnaar van een geschenk. Insgelyks worden se mede in 't boog-schieten afgerigt / en van gemaken met de kloot / op volgende wyse: in 't midden van een seer ruyme plaats word een mast opgeregt / zynde 8, of 9 ellen hoog / op des selfs top set men een tralie werk van biesen gevlogten wie nu dit met de kloot treft / verkrygt mede yets bysonders ten loon; behalven dit hebben se mede een sonderlinge begeerte tot jaagen en vissen.

Wijse der Krokodil-vangst bij de Inwoonders.

Alsoo 'er in 't selve Gewest ook veele Krokodillen gelijk in Egypten gevonden worden / soo bestrijden de Inwoonders de selve op dese wyse: sy regten aan den oever des waters een kleyn huytje op dat vol gaten gemaakt / hen aller-wegen den uytsigt geeft; hier houd een van hen de wagt / sulks hy van verre / wanneer sig een Krokodil opdoet / de selve sien en hooren kan / want wanneer sy honger lyden / koomen se uyt het water te Lande / om te rooven / en niets vindende / brullen seer verbaarlyk / sulks men het geschrey meer / dan een half uur verre hooren kan / onder des nu roept den wagt-houder eenige andere / zynde mede-waakers / die sig dan ten getalle van 10, of 12 by-een voegen / neemen een lange mast / en gaan op het verslindent dier aan / dat insgelyks den toelegt maakt / van een uyt hen te betrappen; dese nu stooten met een ... [Sie de bovenste Figuur op de nevenstaande Blad-zijde.]

digheyd / het spitse eynde der m...
des diers / welke mast nu soo ...
van weegen de ongelykheyd de...
daar in blyft steeken: als dan ...
kodil op de rug / schieten de selv...
de buyk / die week is / tot se d...
Van dese Krokodillen / hebben ...
altoos groot gevaar uyt te sta...
wel by dag als nagt / met mini...
moeten / als voor hun snoodste ...

Om Herten te vangen gebru...
aard / de volgende list: sy ne...
Herts-huyden / bedekken hen m...
het hoofd van het selve, over hun...
word / en sy door de oog - gaten...
konnen; dus nu met een Herte-...
naderen sy soo veel moogelyk / ...
wanneer sy drinken willen; de...
schuuw zynde / worden dan te ge...
hunne pylen gewand en gedood...
huyden / afgedaan hebbende / wee...
nig staal / als alleen met schulpe...
te bereyden / dat se die van Europ...
treffen.

wijse van den Land- In den Veld-bouw is desen Land-aard seer vlytig / om de selve ten voordeel aan te leggen ; de mannen / die houweelen uyt Vis-beenen weeten te maaken / waar aan se houte steelen stee- bouw te verrigten,

1564

ken / doen met de selve op een gemakkelijke wijse de aarde omschoffelen / sulks de grond seer week is ; dit nu verrigt hebbende / zaayen de wyven boonen / Maiz en geerst / en sulks alsoo 'er een van haar voor-af gaat / die met een stok in de aarde gaten maakt / waar in de andere haar zaad werpen. Wanneer dit gezaay aldus volbragt is / soo verlaaten sy het veld / om ter selver tyd de winter te ontwyken / die tamelyk koud / en by-na 3 maanden / gelyk by ons / van duur is ; overmids sy naakt gaan / soo onthouden sy sig onder des in de Bosschaadjes / alwaar se hen behelpen tot de naaste Somer / als dan koomen se wederom / en wanneer hun gezaay rijp geworden is / oegsten sy het selve / nevens andere vrugten / twee-maal des jaars.

En Schuuren ter bewaaringe der vrugten opgeregt.

Dit gezaay nu en d'ingeoegste vrugten / brengen se in hunne vaartuygen / voeren se naar hunne wyde / dog laage schuuren / die sy besyden een Berg / naar-by eenig water / van steen en aarde bouwen ; dekkende de selve met dikke Palmstruyken / en weeke aarde vermengt / dus bequamelyk daar toe bereyd. Hier in bewaaren se alle hunne vrugten / die sy ten voorraad weg leggen willen / en wanneer het de nood vereyscht / wederom van daar haalen.

Insgelyks vergaderen sy ook jaarlijks / op seekere tyden allerley Wild / Vis en jonge Krokodillen in meenigte / en laaden 't in manden / die de Hermaphroditen in de gemelde schuuren dragen ; van desen voorraad neemen se niet / ten zy hen de grootste nood dwingt / en op dat hen alle middelen als dan ter oneenigheyd worde afgesneeden / soo toont een yeder het sijne te vooren aan / dus leven sy vreedsaam / dog hun Koning heeft de vryheyd / soo veel naar sig te neemen / als 't hem gelust.

Bereydinge om Vleesch en Vis voor de bedervinge te bewaren.

Om nu hunnen voorraad van Vis en Wild / te langer te doen goed blyven / soo bereyden sy 't selve op dese wyse : men slaat dan 4 hooge houte gaffels in d' aarde / over welke andere houten als roosters gelegt worden / daar men de Vis en 't ander Wild oplegt. Daar na stookt men eenig vuur onder het selve / op dat het alles wel doorrookt en droog word ; dit gebruyken se dan tot hun winter leef-togt / om sig in de Bosschaadjes op te houden / als mede ten welk eynde / sy hunne schuuren niet verre van daar geleegen / hebben / om wanneer sy yets noodig hadden / door hunne vaartuygen het selve aldaar af te haalen.

Wijse van spijse en drank bereydinge op gastmaalen gebruykelijk.

Op eene seekeren tijd des jaars / zijn de Floridanen gewoon / eenige gasteryen aan te stellen / tot de welke sy hun eygen koks houden ; dese setten dan een aarde pot op eenige houten / leggen daar vuur onder / terwijl dan een van hen / het vuur met een waayer aan-blaast / soo doet den opper-kok / alles wat te bereyden is / in dese pot / en andere water in een kuyl gieten / om daar in klaar te worden / wederom eenen andere brengt water aan / als mede een die op een steen de wortelen breekt / die men ten spijse gebruyken wil. Ondertussen zijn de wijven / met het uytleesen van andere dingen / ter kookinge noodig / beesig. Alhoewel desen Land-aard / de gewoonte heeft / van groote gasteryen te houden / soo zijn se egter in 't eeten seer gematigd / dat hen sodanig een lang leven doet bereyken / sulks 'er gevonden worden / die meer dan 300 jaaren bereekenen.

[Sie de bovenste Figuur hier nevenstaande.]

Wijse van overtogt des waters van 't eene naar 't andere Eyland.

Alsoo dit gewest mede veele schoone en klaare wateren heeft / die niet seer diep zyn / soo trekken d' Inwoonders somtijds / met vrouw en kinderen / om sig te vermaaken / door de selve / naar een by-geleegen Eyland : om sulks te verrigten, hebben de wyven, kinderen om haar ha[ir]en / en draagen ook haare spyse met sig / terwyl de mannen hunne Pyl kookers booven 't hoofd binden / op dat se niet nat souden worden / om tegen hunne vyanden ten gebruyk gere[ed] te zijn / waar toe se mede met Pyl en Boog in d' eene hand om-hoog gehouden / sig gereed [wor]den / om hun-

se

ne bespringers af te weeren. Andere begeeven sig tot swemmen / waar in se / soo mannen als vrouwen / wel erbaaren zijn.

Dese Floridanen bouwen hunne dorpen / of stee-

 Den

1564 den / op dese wijse: wanneer sy een plaats / nevens een voor-by vlietend water verkooren hebben / maaken se de selve effen en geslegt / en graaven als-dan groeven daarom / vervolgens arbeyden se dikke en ronde paalen / ter hoogte van twee mannen in den grond / en van waar men den ingang hebben sal / sluyten sy de selve met de paal-werken voor elkander te setten / en sulks in de ronte slak-gewyse in / om den ingang te enger te maaken / op dat 'er te gelyk niet meer / dan 2 nevens een / doorgaan konnen. Van vooren in den ingang / bouwen se een rond wagt-huys / en nog een tweede / daar den ingang eyndigt; in de selve maaken se ronde gaten / en daar worden wagters in gestelt / die den aankomst der vyanden / van verre rieken konnen: dese nu / wanneer se yets verneemen / loopen se hunnen vyand te gemoet / en wanneer se die ontdekken / maaken se een groot geschreeuw; dit dan van d' Inwoonders gehoort / koomen sy in aller-haast met Boogen / Pylen en Spiessen gewapent / om hunne stad te beschermen / te saamen. 's Konings huys nu / dat midden in dese stad syn plaats heeft / is om de hitte der Sonne / een weynig in d'aarde inwaarts gebouwt / om het selve staan / die van den Adel / die met Palm-takken bedekt zyn; ook gebruyken se dese wooningen niet meer / dan 9 maanden / alsoo se sig / gelyk gemeld is / des winters in de bossen onthouden / waar na sy wederom koomen; vinden se dan de huysen door hunne vyanden verbrand / soo bouwen se andere de selve gelyk zynde. 1564

Wijse van het bouwen der Floridanen.

Wooningen des Konings en Adel.

Wanneer nu eenen Koning sterft / word hy met groote pragt begraaven. Op syn graf set men syne drink-schaal / soo hy in syn leven gebruykt heeft / en rondom het selve graf steeken se veele Pylen. Als-dan draagen syne onderdaa-

Plegtigheden op 's Konings graaven gebruykelijk.

nen / 3 dagen en nagten / groote rouw over syn dood / en onthouden sig van alle spijse. Alle syne vrienden doen insgelyks / die nog ten teeken syner liefde / tot hem-waarts gedraagen / soo wel mannen / als vrouwen / de helft hunner hayren afsnyden. Daar-en boven beweenen dagelyks eenige daar toe gestelde wyven / met groot geschrey / 6 maanden lang / en sulks des morgens / 's middags en 's avonds / des Konings dood. Ook doet men alle syne goederen en huys-raad in syne wooning brengen / die dan nevens het huys verbrand worden. Insgelyks worden hunne Priesters / gesturven zynde / in hunne wooning begraaven / en namaals met huys en goederen gesamentlyk verbrand. Nu keeren wy weder 't geen ons scheeps-volk aangaat.

Een schip naar Vrankrijk afgevaardigt.

Terwijl dese dingen voorvielen / vaardigde de Heer Laudonniere het schip / daar de Overste Petri Opper-hoofd van was / wederom naar Vrankrijk af. Niet een was'er onder ons volk / of hy was begeerig / om wederom naar het lieve Vaderland te keeren / dese begeerte was soo groot / dat seeker jong Edelman / genaamt Marillac, die soo seer verlangde naar Vrankrijk, dat hy sig by den Overste Laudonniere vervoegde; hem verseekerende; dat, soo hy hem met dit schip wilde laten gaan, hy hem yets wilde openbaren, 't welk tot behoudenisse sijnes levens, eere en agting, dienen kon, dog met dit beding; dat de Heer *Laudonniere* niemant hier van yets te kennen gaf, voor dat hy aan boord was. De Heer Laudonniere, die al te ligt-geloovig was / beloofde hem: het versogte in alles te sullen nakoomen.

Versoek van Marillac.

Als nu den dag / op welken het schip soude afsteeken / gekoomen was / wierd den Edelman Gieure, uyt een eerlyk geslagt gesprooten / daar en boven vriendelyk / God-vrugtig / en by yeder hier over geliest en ge-eerd / 5 uuren te vooren / eer de

Gieure vermaant sig weg te pakken.

1564

de Aanklaging aan den Heer Laudonniere wierd over-gegeeven / vermaant; dat hy ſig wilde ſchuyl houden, overmits de Heer *Marillac* eenig quaad tegens hem in ſijn boeſem droeg. Hy deed dan / gelijk hem geraaden wierd / verſteekende ſig in een Boſſchagie / om ſig veylig te bergen voor de toorn van den Heer Laudonniere, aan welke de Heer Marillac eenige ſmadelijke brieven overgaf die / gelijk ſijn voorgeeven was, met de eygen hand van den Heer Gieure geſchreeven / en van deſen inhoud waren: Dat de Heer *Laudonniere* de 100000 guldens, die hem de Koning tot ſijn reys had laten toe-tellen, niet wel had beſteed, om dat hy geen levens-middelen in deſe nieuwe Landen had gebragt, en ook geen Leeraar des Goddelijken woords met ſig genoomen, 't welk hem ſoo hoog van den Admiraal *Chaſtillon* was aanbevoolen. Dat hy de Panlikkers en Poſnanſſen veel te lief had, en, die eerlijk en vroom waren, wierden by hem weynig geagt, ook ſou hy nog meer andere dingen begaan hebben / die my nu niet te binnen koomen.

Marillac geeft eenige Brieven over aan Laudonniere.

Der ſelver Inhoud.

Ondertuſſen waren veele onſer ſeer bedroeft / dat de Heer Gieure dus moeſt om-ſwerven in eenſaamheyd en elende, want niemant derfde een woord kikken; dog eenige begonden traag en onwillig te worden / om dat ſy dus qualijk van leveus-middelen verſorgt wierden / en dat yegelijk met groote en ſware arbeyd belaſt wierd / voornamelijk den Adel; die ſig liet voorſtaan / dat men hen wat beter behoorde te handelen. Ten laatſten / als de een den ander ſijn nood hadde geklaagt / namen 5 / of 6 van ons volk een heymelijke raadſlag onder malkander / by welk ſig nog ontrent de 30 vervoegden / eer ſy yets in 't werk ſtelden / onder deſe / die deſe aanſlag alder-eerſt aanvingen / was 'er een / den Heer Laudonniere ſeer wel bekent; ja 't is geen twijffel / of de alder-dapperſte krijgs-luy en Edellum hadden ſig aan deſe t' ſamen-rotting ſchuldig gemaakt / van welke de andere ligtelijk zijn overreed geworden / uytgenoomen die geene / die ſy oordeelden niet liſtig genoeg te zijn / en daarom hen-lieden veragt hebben / om tot haren aanſlag de ſelve te noodigen.

Onwilligheyd der Franſſen.

Heymelijke Raad ſlag.

Als ſy nu oordeelden / de tijd en geleegenheyd daar te zijn / vervoegden ſy ſig by den Heer la Caille, wien ſy haren raad nog niet geopenbaard hadden / dewijl ſy alle wel wiſten; dat hy een opregt man was / en die ook alle opregtigheyd van een yeder / in het volbrengen van ſijn pligt / vorderde: baden hem; dat hy, dewijl hy de voornaamſte Bevel-hebber was, hun aller verſoek op ſig te neemen, en hun klagte, van hen allen ſchriftelijk onderteekend, den Heer *Laudonniere* over te geeven, dat hem dit dog behagen mogt uyt te voeren. Deſe beloofde hen; dat hy, ſoo veel ſijn pligt mede bragt, ſijn beſt ſou doen, en, dewijl ſy hem hier toe hadden verkooren, wilde hy den Heer *Laudonniere* in hunner aller naam het ſelve voor oogen ſtellen, ſchoon hy daar over qualijk vernoegt mogte worden, ja! al ſoude het ſijn lijf en leven koſten, want hun Bede was redelijk en gants niet onbillijk.

La Caille hier over aangeſprooken.

Wat beloſte hy aan hen deed.

Des anderen daags / zijnde op een Sondag, ging hy des morgens vroeg by den Heer Laudonniere aan ſijn verblijf-plaats / hem biddende uyt hunner aller naam; dat hy op de plaats wilde te voorſchijn koomen; dat hy hem yets van belang wilde ſeggen. Als nu al het volk op de plaats by-een vergadert was / quam de Heer Laudonniere, vergeſelt met ſynen Luytenant Ottigni, ook derwaarts.

Vervoegt ſig by Laudonniere.

Wanneer 'er geſweegen wierd / begon de Heer la Caille, op deſe wyſe ſijn Reden-voering. *Geſtrenge Heer!* Soo veele, als wy hier alle vergadert zijn, betuygen opentlijk; dat wy u voor wettig *Landvoogd* des Konings van *Vrankrijk* in deſe Geweſten, in welke op ſijn Bevel de Landſcheyding is gedaan, en *Opperſte Heer* houden, ook willen wy u op deſen Togt vlijtig gehoorſamen, ſchoon genoomen; dat wy, van des Konings wegen voor u oogen, ons leven moeſten verlieſen, gelijk gy ook (dat wy daar toe gewillig zijn) aan het meerder gedeelte, die wy hier tegenwoordig zijn, beſpeuren kond. Onder deſe zijn eenige Edel luyden, die hun eygen voordeel hebben verlaaten; en u op eygen koſten vaardig gevolgt; deſe brengen u deshalven te binnen, met alle eerbied; dat een yegelijk van hen allen, nog in *Vrankrijk* zijnde, is verſeekert, dat ſy alhier een gants jaar overvloed van eetwaaren ſouden genieten, en dat hen, eer deſe mond-koſt verteert ſoude zijn, andere ontſetting en verſch Krijgs-volk ſoude toe-geſonden worden. Maar nu is het daar ſoo verre van daan; dat ſy tot deſe tijd toe niet genoegſaam hebben genooten, maar dat naauwlijks geen maand lang voorraad meer voor handen. Daar en boven beginnen de *Indianen* nu ook veel trager eet-waaren aan te brengen, dewijl ſy beſpeuren; dat by den grootſten hoop van ons volk geen Waaren meer gevonden worden. Ook is het u niet onbewuſt; dat deſe woeſte menſchen niets ſullen brengen, 't zy dan ſaake, dat ſy daar yets tegen konnen mangelen. Wanneer ſy ten laatſten ſullen gewaar worden; dat 'er niemant van ons meerder te reuylen heeft, en dat het Krijgs-volk hen de Eet-waaren door ſlaan (gelijk al eenige, niettegenſtaande dat andere daar tegen waren, gedaan hebben) willen afdwingen; ſoo ſullen ſy de plaatſen, waar wy gewoon zijn, met hen te handelen, verlaten, en ſig verre van ons weg pakken, en alsdan ſal het zijn; dat het genot, dat wy tot dus verre van hen hebben gehad, ſullen quijt raken. Soo dit nu geſchied, ſullen wy in de uyterſte hongers-nood vervallen. Op dat nu alle deſe ongemakken moogen voorgekoomen werden, is het vriendelijk verſoek van deſe byeenkomſt; dat het u believen mogt, dit derde ſchip, uyt *Vrankrijk* aangekoomen, en dat nog heeden in het water leyd, te doen kalefateren, bequaam maaken, en aldaar mannen in te ſtellen, die gy bequaam oordeeld, om naar *Nieuw-Spanjen*, dat hier omtrent deſe Geweſten is geleegen, over te ſteeken, ten eynde ſy-lieden voor geld, of door eenig ander middel Spijſe en Eetwaaren koopen, op dat wy alſoo hier konnen beſtaan, want wy twijffelen niet! of wy konnen op deſe wijſe geholpen worden. Dog ſoo een beter raad-ſlag mogt beraamt worden, zijn wy alle gewillig, de ſelve aan te neemen. Op dusdanige wyſe bragt de Heer la Caille ſijne redenen voort.

Aanſpraak van la Caille aan Landonniere.

Op deſe Reden-voering heeft de Heer Laudonniere dusdanig met korte woorden geantwoord. Dat het hen-lieden niet betaamde, om van hem, wegens ſijn doen en laten, rekenſchap te vorderen, dog, wat de mond-koſt aan-belangde, ſeyde hy / dat hy op middelen wilde bedagt zijn, ten eynde men de ſelve overvloedig ſoude genieten, als hebbende nog eenige Vaten in voorraad, die vol waren, de welke hy wilde ten beſten geeven, op dat men deſe met de *Indianen* voor ſpijſe konde vertuyſſchen: maar dat hy yemant naar *Nieuw-Spanjen* ſoude afvaardigen, ſoude hy in eeuwigheyd niet toe-ſtaan. Hy wilde hen liever die 2 kleyne vaartuygen, die hy had laten maaken, uyt-ruſten, dat ſy aan deſe Zee-ſtranden over de 2, of 300 mijlen weegs konden vaaren, op welke wijſe ſy levens-middelen genoeg ſouden bekoomen, meer als ſe van nooden hadden. Als hy dit geſegt hadde / ſcheydden ſy van malkanderen.

Antwoord van Laudonniere.

Ondertuſſen ſond de Heer Laudonniere ſommige mannen uyt / om eenige afgelegene Oorden op te ſpeuren / voornamelijk die omtrent den grooten Koning Utina nader waren / van welke door eenige van ons volk / die by hem waren

1564

Gouden en Silver naar de Vesting gevonden.

ren / veel goud / silver / paarlen en andere kostelykheeden naar onse Vesting wierden gesonden; dog hier toe konde alle en een yegelyk geen verlof erlangen; 't welk een groot scheel oog en niet weynig vyandschap verwekte; want sommige van ons volk lieten hen voor-staan en gaven te kennen / dat de andere te ryk mogten worden. Dog

Belofte van Laudonniere.

als de Heer Laudonniere beloofde; dat alle goederen gemeen souden zijn, en onder ons allen verdeelt souden worden, stelden sig veele te vreeden.

Rocheferriere in groote agting.

Want eenen Rocheferriere, een Snorker en een Blaas-kaak / roemende sig alles te weeten / was by den Heer Laudonniere in sulken agting / als een anderen Achitopel, want hy hield syn raad / als een Orakel, of God-spraak. 't Is waar / ik wil wel niet loochenen / dat hy met heerelijke begaaftheeden versien was / voornamelyk was hy / om nieuwe dingen op te speuren / dat tot onse nood-druft diende / seer naarstig en vlytig / ook was hy een lange tyd by de Koning Utina geweest. Dese bewaarde alles / wat in de Vesting gesonden wierd, waarom hem dikwils 5 of 6 vuur-roers wierden gesonden / die

Brengt veel goede dingen te weeg.

gedurig af-gelost wierden / na tyds gelegenheyd sulks vereyste; ook bragt hy het met syn vlyt soo verre in korten tyd; dat hy met de Vyanden van den Koning Utina, die digt by het Gebergte woonde / vrendschap maakte. Ook schreef hy aan den Heer Laudonniere, dat hy hem yemant wilde senden, die soo lang sijn gebied konden waarneemen, overmids hy hem eenige saaken, die den dienst des Konings raakten, en die ons alle tot eere dienden, wilde verhaalen.

Soo dra als de Heer Laudonniere den brief geleesen hadde / sond hy aanstonds yemand in syn plaats; maar hy begaf sig in 't kort wederom in de Vesting / en verhaalde; hoe hy had vernoomen;

't Gebergtê Apalatcy leverd Silver en Goud.

dat al het goud en silver; dat in de Vesting bewaard wierd, uyt sommige Bergen, voornamelijk die van *Ap[illegible]latcy* quam, want de *Indianen* haalden het nergens [illegible]ers van daan. Gemerkt 't geen sy te vooren [illegible]aan / hadden sy in den Oorlog / die sy tegen 3 Koningen / als Patanou, Onatheaqua en Oultaca, die den magtigen Koning Utina verhinderden / dat hy het gebergte in syn magt niet konde krygen, verovert en by-een gebragt: Rocheferriere had ook uyt het selfde gebergte een klomp Mineraal, of Berg-stof met sig gebragt,

Versoek van Rocheferriere,

dat veel goud en erts in sig had. Hierom bad hy den Heer Laudonniere; dat hy hem wilde vergunnen, derwaarts te reysen, willende gaarn dese togt ondergaan, in hoop en verwagting, dese 3 gemelde Koningen aan te treffen, en hun Hofhouding te besien. 't Welk als de Heer Laudonniere hem had toegestaan / is hy vertrokken.

Oproer in de Vesting.

Als hy de reys had aangenoomen / hebben de 30 mannen / die de gemelde Reden-voering door den Heer la Caille hadden laten doen / alles in de Vesting in wan-orde gebragt / en ondernoomen / de selve met geweld te vermeesteren / om dat sy de saaken anders wilden geregeert hebben. Op dat hun voorneemen des te beter mogte uytgevoert worden / verkoosen sy tot hun

3 Hoofden van de Belhamels gekooren.

Opper-hoofd den Heer de Fournaux, die een groot huychelaar en gierige wolf was / als mede Steven van Genua en eenen la Croix: tot Kapiteyn over de Soldaten wierpen sy eenen Seignor op / geboortig uyt Gasconje. Dese hadden alle de andere op hun zij gekreegen / dat sy sig met hen souden verbinden / uytgenoomen 3 / te weeten de Heeren Ottigni, Luytenant; Arlas, een Switser van geboorte / zijnde onse Vaandrager / en den Heer la Caille. Al het ander krijgs-volk is soodaanig door hen-lieden verboert geworden / dat 66 / alle oude krijgs-lieden sig met hand-teekening verbonden. Sy ondersonden ook door

Den Schrijver hier mede toe aangesogt.

mijne geheymste vrienden my te overreeden / toonende my de naamen van die geene, die dit vloek-verwandschap hadden onderteekent; gebruykende daar en boven dreygementen tegens hen / die hier in weygerig waren. Dog ik bad hen; dat sy my wilden ongemoeyt en met rust laten, alsoo ik betuygde, my tegens hen nergens te willen aankanten.

1564

De Heer Laudonniere merkte wel; dat 'er een muytery smeulde; maar hy konde niet te weeten koomen / wie de hoofden hier van waren / ook was den Heer Ottigni hier yets van in 't oor gebeeten / dog niet uytdrukkelykt. Des avonds

word over eenig ongemak gewaarschouwt.

te vooren / als dese oproer-maakers hadden voorgenoomen / hun vloek-verwandschap in 't werk te stellen / wierd ik van een Edelman uyt Normandyen, Pompierre genoemt / gewaarschouwt / dat sy voorgenoomen hadden, den volgenden nagt den Heer *la Caille*, die met my, in een huys sijn verblijf had, om te brengen, dat ik derhalven, soo ik mijn leven lief had, my met de vlugt ergens hoen wilde redden. Alsoo ik nu / wegens

La Caille neemt de vlugt.

de kortheyd des tyds / my nergens konde begeeven / ging ik by den Heer la Caille, hem bekent maakende 't geen ik gehoord had. Op dit woord begaf hy sig aanstonds op een pad / en vlugte in een bosschagie. Dog / na dat ik my in de bescherming des Alder-hoogsten bevoolen had / heb ik beslooten / het uyterste af te wagten.

Fourneaux begeeft sig aan 't huys van Laudonniere.

Als nu de Heer Fourneaux, de Overste van dit vloek-gespan sijn yseren harnas had aangegespt / en syn vuur-roer in de vuyst genoomen, quam hy omtrent midder-nagt met 20 syner spits-broeders / op gelyke wijse gewapent / voor de verblyf-plaats van den Heer Laudonniere, en wilde / dat hem soude werden open gedaan. Soo haast was syn versoek niet ingewilligt / of hy trad voor de rust-koets van den Heer Laudonniere, settede hem het roer op de keel / na dat hy nu stampvoete en schuymbekte van raserny / eyste hy de sleutels van voorraad den Heere Laudonniere af / neemende dus het geweer en alles / wat hem goed dagt; niet tegenstaande alle ontschuldigingen / die de Heer Laudonniere voortbragt / wierd hy geketent en geboeyt / en gelast;

Laudonniere geboeyt t' scheep gebragt.

dat men hem dus gevankelijk naar het schip soude voeren, dat 'er op 't water voor de Vesting lag, en hem met 2 soldaten laten bewaaren.

La Croix komt aan 't huys van Ottigni.

Op die selve tyd stak sig la Croix mede in de wapenen / wordende van 15 vuurroers begeleydet / vervoegde sig met dese aan de woon plaats van den Luytenant Ottigni, deeden hem niet het minste quaad / als dat se hem alleenlyk syn geweer ontroofden; hem belastende / niet, voor dat het dag was, uyt sijne wooning sig te begeeven, 't welk hy beloofde / te sullen naarkoomen. 't Selfde deed desgelyks Steven van Genua, aan

wedervaaren van Arlas.

het huys van den Heer Arlas, dien sy dwongen / op diergelyke wyse te sweeren.

Seignor begeeft sig na la Caille.

Op die selve tyd begaf sig ook Seignor, met het overige krygs-volk / die met hunne handen hadden onderteekent / tot den Heer la Caille, in meening hem het leven te beneemen / om dat hy sig opentlyk tegens hun voorneemen had aangekant / wanneer sy hem hunne raad-slag hadden ontdekt / hoe naauw-keurig sy nu na hem sogten / vonden sy nog hem / nog syne 2 broeders. Sy namen al hun geweer / mitsgaders

Wedervaren des Schrijvers.

het mijne / en hy gaf order / om my in het leger onder het krijgs-volk weg te voeren. Dog door hulp van eenige vroome en goed-aardige Edelluyden / die van dese onderneeming geen weeten hadden; maar van andere waren overredet / is mijn geweer my wederom ter hand gestelt / onder dit beding; dat ik my voor den dag niet uyt mijne wooning soude begeeven, 't welk ik hen met eede beloofde / te sullen doen. Doen begaf

Alle soldaten ontwapent.

hy sig met de syne naar de woon-plaatsen der andere krygs-knegten / die sig aan dit vloek-verwandschap niet hadden schuldig gemaakt / en heeft hen alle het geweer afgenoomen / krygende op dusdanige wijse alles in hun geweld.

Als nu den Heer Laudonniere, gelyk gesegt is / gevangen was weg gevoert / en den Luytenant

1564

naut Ottigni met den Vaandrager Arlas, van hunne wapenen waren berooft/ en gelijk/ als in gijseling saten/ ook de Heer la Caille sig in de gebergtens/ woeste wildernissen/ en onder het wild gedierte des velds bevond/ daar en boven nog andere eerlyke luyden van hun geweer waren berooft/ veranderden dese oproer-maakers alle order en regeering/ misbruykten ook de naam en het gesag van den Heer Laudonniere. Op dat sy haaren raad-slag nu volkoomen mogten uytvoeren/

Fourneaux laat een brief schrijven.

liet Fourneaux, de Overste van dese dwinglanden/ een brief op pergament schrijven/ door de welke hy/ als Land-voogd des Konings van *Vrankrijk* den grootsten hoop der sijne (gemerkt sy aan levens-middelen groot gebrek leeden) magt gaf, naar *Nieuw-Spanjen* te verreysen, aldaar eet-waaren t' samen te brengen, alle Bevel-hebbers en Hoofd-luyden, die wegens den Koning van *Spanjen* eenig gesag voerden, ootmoedig versoekende, hen-lieden in desen behulpsaam te zijn.

Laudonniere gedwongen, de selve te ondertekenen.

Dese brief aldus opgesteld zynde/ wierd de Heer Laudonniere gedwongen/ de selve met eygener hand te onderteekenen.

Dit aldus uytgevoert zynde/ hebben sy de 2 vaartuygen met noodige voorraad uyt het wapen-huys voorsien/ so wel van levens-middelen, als Oorlogs-gereedschap; dwingende eenige tot Schippers en Stuurluyden sig hier op te begeeven/ om dese Reys naar Nieuw-Spanien aan te neemen;

2 Vaartuygen klaar gemaakt.

op het eene stelden sy Michiel le Vasseur van Dieppe, en van het ander wierd voor Opper-hoofd eenen Trenchant aangesteld.

Waar mede eenige in Zee gaan.

Als sy nu alles gereed hadden/ namen sy hun reys op den 8. December aan/ toepende ons tot een adieu alle scheld-woorden/ en weder-waardigheeden toe/ dreygende ons daar en boven/ dat sy ons, soo wanneer sy met groote rijkdom uyt *Nieuw-Spanjen* te rug quamen, en wy hen niet met alle toegeneegenheyd binnen de Vesting wilden ontfangen, met hunne voeten wilden vertrappen.

Wy sullen dese 2 vaartuygen voor dit-maal laten heen dobberen/ op den woedenden Oceaan, terwyl sy met rooven en steelen beesig zyn wil-

Rocheferriere dringt sig in de vriendschap van 3 Koningen.

len wy ons wederom tot Rocheferriere wenden. Dese/ als hy tot het gebergte was gereyst/ bragt door syne voorsigtigheyd en goed gedrag/ so veel te weeg/ dat hy sig by de 3 Koningen/ die de grootste vyanden van den Koning Utina waren, in heymelyke vriendschap wist in te wikkelen/ zijnde door het aanschouwen en hun goede regeering als verwondert/ sond ook veele rykdommen

Send eenige rykdom aan Laudonniere.

in de Vesting tot den Heer Laudonniere, die hem van dese Koning waren geschonken, onder welke geschenken eenige platte schootelen waren/ van goud en silver gemaakt/ hebbende de grootte van een gemeene waag-schaal/ met de welke so wanneer sy ten stryde trekken/ sy gewoon zijn hunne borst en rug te bedekken: daar en boven veel ongesuyvert goud/ waar onder nog veel ertz en silver was dat nog niet genoeg geloutert was. Ook sond hy schoone pyl kookers met de uytgeleesenste vellen overtrokken/ gevult met pylen/ alle aan het eynde met goud beslaagen/ ook seer veel matten en tapyten/ uyt pluymen/ veederen en biesen/ van meenigerley koleur/ seer konstig gevlogten/ en geweeven. Ook sond hy een menigte steenen van groene en hemels-blauwe koleur/ die by veele voor Esmarauden en Saphyren wierden aangesien/ hebbende de gedaante van een beytel/ die sy in plaats van een bijl gebruyken/ om hout te klooven. Daar en tegen

Laudonniere send eenige andere waaren wederom.

sond hem de Heer Laudonniere eenige groove en gefriseerde laakenen/ bylen/ zaagen en andere snuysteringen/ daar sy geweldig mede in hun schik waren. Door dese koopmanschap/ maakte sig Rocheferriere, by den Koning Utina en syne Onderdaanen/ soodanig gehaat/ dat sy hem een Timogua noemden/ beteekenende in hunne taal een Vyand, ja sy waren op hem so verbittert/ dat sy sijnen naam niet meer wilden hooren noemen/ en hem alle lagen leyden; dog dewijl Rocheferriere de gunst der andere Koningen behield/ kon hy door een anderen weg/ wederom tot onse Vesting koomen/ dewyl 15/ of 16 mijlen weegs/ onder het gebied des Konings Utina, veele wateren in de Rivier de Mey stroomden. 1564

Voorval van Pieter Gambie.

Ik moet hier nog een seldsaam geval van een soldaat invoegen/ te weeten/ van eenen Pieter Gambie, die door het geluk van Rocheferriere wierd aangelokt/ van den Heer Laudonniere versogt; dat hem mogt toegestaan worden, op een ander oord koophandel te drijven, 't welk hy na veele moeyten verkreeg. Dog hem wierd vermaant; dat hy sig wel wilde beraaden, wat hy ondernam, want het ligt soude konde gebeuren, dat hem dit sijn lijf en leven kosten soude: gelijk sulks de uytkomst geleert heeft/ als hier sal volgen.

Die sig op weg begeeft.

Als nu dese jongeling/ zijnde een wel-gemaakt en wakker kryggs-man sijn verlof hadde gekreegen/ is hy alleen/ sonder yemant tot geselschap te hebben/ van onse Vesting vertrokken/ hebbende alleenlyk sijn vuur-roer en eenige slegte krameryen by sig/ beginnende dus te koopen en te verkoopen; vindende in dese mangeling sodanigen geluk; dat hy selfs eenige Land-aard gebood/ syne boodschappen aan onse Vesting te bestellen. Als hy dan ten laatsten by een gering Koning/ Adelane genoemt/ gekoomen was/ die sijn woon-plaats hield in een kleyn en wateragtig Eyland/ heeft hy so grooten kennis met hem gemaakt/ dat de Koning hem boven alle beminde/ in so verre/ dat hy hem sijne eygene dogter

Trouwt een Konings Dogter.

ten vrouwe gaf. Of hy nu al tot dit geluk [illegible] eere gesteygert was/ wende hy nog alle vlyt aan/ om groote rykdommen by malkanderen te schraapen/ en syne sakken te vullen/ tot so verre; dat/ als de Koning afweesig was/ hy sodanig wreed dese onderdanen handelde/ dat hy hen-lieden dwong/ dingen te soeken, die nergens te vinden

Sijn wreedheyd.

waren, door welke tyranny hy ten [illegible] al syn eer en agting verloor. Dog [illegible] by den Koning lief en aangenaam was/ dorst sig niemant in het minste tegen hem aankanten.

Sjn versoek aan den Koning.

Een tyd lang hier na/ versogt hy by den Koning/ sijn schoon-vader/ verlof; om eens tot onse Vesting te moogen gaan, seggende; dat hy in 12 maanden geene sijner vrienden had gesien. Hier toe konde de Koning qualyk besluyten/ dog stond het eyndelijk toe/ onder dit beding; dat hy sig in korten tijd weder derwaards soude begeeven. Als hy dan alle rykdom/ die hy by den anderen hadde verkreegen/ hadde gepakt/ en in een Canoë, hem van den Koning verleent/

Vertrekt in een Canoe.

gebragt/ mede neemende 2 Indianen, die hem te water souden na de Vesting scheppen/ nam hy van den Koning/ sijn Schoon-vader afscheyd.

Indiaan soekt Gambie te vermoorden.

Terwyl sy dus voort voeren/ quam eene deser Indianen te binnen, hoe dese Gambie hem eens met een knuppel hadde afgerost, daar-en-boven vlammende op de buyt/ die binnen in dese Canoe lag/ 't welk hy uyt gierigheyd sogte na sig te sleepen/ dagt hem; dat hy dese schoone geleegendheyd niet moeste voorby laten gaan/ maar sijn slag waar-neemen/ dus loerde hy op desen Gambie, om hem de nek te breeken/ de welke sulks niet verwagtende was/ en wierd/ wanneer hy in de Canoe neder-bukte/ om vuur aan te blasen van desen Indiaan met een byl sodanig in sijn kop van agteren geklooft/ dat sy van een scheyde/ nam met sijn makker al het goed/ dat in de Canoe was/ met sig/ 't welk een lange tyd verhoolen bleef/ eer het selve aan den dag quam.

[Sie de Figuur op de volgend[e] z[ijde]

Nu begeef ik my weder tot den Heer Laudonniere, om te beschryven/ op wat wijse hy wederom uyt sijne gevangenisse ontquam, en sal daar na de afgebrooke draad van de vertrokkene scheepen weder aanknoopen.

1564

Als den Heer la Caille, gelijk boven verhaalt is, aldus in de wildernis om-swerf, heeft hy van syn jongste broeder verstaan; dat die geene, die na syn leven stonden, vertrokken waren; waar op hy sig ten eersten naar de Vesting begaf, spreekende ons volk wederom een hart in 't lijf, seggende; dat sy het geweer weder op moesten neemen, en liet den Heer Laudonniere wederom uyt syne gevangenisse haalen. Daar-en-boven wierd ook den Luyte nant Ottigni en den Vaandrager Arlas, oorlof gegeeven, om wederom uyt hunne huysen te gaan. Men begon dan ons volk te monsteren, en deed hen op nieuw be-eedigen, dat sy den Koning getrouw wilden zijn, en de vyanden, onder welke ook dit goddeloose rot van roer-vinken gereekent wierd, weder-stand bieden. Men koos 4 Op perhoofden over het volk de welke onse gantse hoop in so veel benden verdeelden; op dusdanigen wyse begaf sig een yder wederom tot syn pligt.

La Caille komt weder in de Vesting. Als ook Laudonniere en andere.

't Volk op nieuw be-eedigt.

Omtrent dese tijd quam een jong Edelman, geboortig van Poictou en Greautaut genoemt, tot onse Vesting, de welke van den Rocheferriere was afgevaardigt, als hebbende met hem in geselschap by de 3 voornoemde Koningen geweest, die sig aan het gebergte Apalatcy ophielden. Dese gaf aan den Heer Laudonniere kennis; Hoe dat eene deser 3 Koningen groote liefde voor de *Christenen* had, ook dat hy een magtig en rijk Vorst was, die altijd 4000 mannen in dienst had, om te velde te konnen gaan, dese had *Rocheferriere* geboden; dat hy hem tot ons wilde af-senden, en hem te betuygen, dat hy, indien het den Heer *Laudonniere* mogt believen, een eeuwige verbintenis met hem wilde aangaan. Daar-en-boven dewijl hy verstaan had; dat de onse groot werk van Goud maakten, soo wilde hy ons verseekeren; dat, indien de Heer *Laudonniere* alleenlijk 100 vuur-roers tot hem wilde senden, hy als-dan soude maaken; dat wy het gebergte *Apalatcy* konden in besitting neemen, en daar Heer en Meester van zijn.

Gesant van Rocheferriere afgevaardigt.

Des sels berigt.

1564

Dit versoek had Rocheferriere, (onkundig van de voorgevallene muytery) toegestaan, en beloofd, dat hy hem het versogte wilde doen hebben; ook souden wy seekerlijk derwaards zijn gegaan, so wy niet so schandelijk van de onse waren verlaten. Als de Heer Laudonniere sig te binnen bragt; dat hy met het versenden van 100 mannen, weynig by sig soude houden, die niet in staat soude zijn, om de Vesting te beschermen, stelde hy desen Togt so lang uyt, tot dat'er eenig versch volk uyt Vrankrijk soude zijn aangekoomen. Ook had hy nog een ander reden, want hem was van 2 Spanjaards gesegt dat dese Landaard een ontrouw en goddeloos volk was; welke Spanjaards op volgende wyse by den Heer Laudonniere quamen.

't welk Laudonniere in beraad neemt.

Als de Indianen den Heer Laudonniere quamen besoeken, en hem telkens eenige geschenken van hirs, visch, hane-pauwen, luypaarden, jonge beeren en andere dingen, die hun Land hen verschaft, quamen aanbieden, gaf hy hen in vergelding bylen, messen, glase Paternosters, die sy aanbaden, kammen en spiegels: 't gebeurde op een tijd, dat'er 2 van dusdanige Gesanten met den Heer Laudonniere in gesprek raakten, en handelden met hem wegens hunnen Koning Maracou; woonende omtrent 40 mylen naar het Zuyden van onse Vesting, seggende; dat 'er een van de Huys genooten des Konings *Onachaquara* was, met name *Barbatus*, en een ander by den Koning *Matthiaca*, welkers name sy niet en kenden, maar dat sy beyde als vreemdelingen aldaar woonden. De Heer Laudonniere had dit naauwlijks gehoort, of hy verbeelde sig; dat het Christenen moesten zijn, derhalven sond hy aan alle nabuurige Koningen hen vriendelijk versoekende; dewijle sy *Christenen* onder hen hadden

Indianen brengen geschenken aan Laudonniere.

Laudonniere krijgt berigt van 2 Spanjaards.

1564 den, dat sy soo goed wilden zijn; hem dese te senden, met belofte, van hen het selve dubbeld te willen vergelden. Overmits dese Land-aard groote lief-hebbers van geschenken zyn / wenden sy alle vlijt aan / om de selve den Heer Laudonniere toe te schikken / dus quamen dese 2 Spanjaards naakt en bloot; hebbende het hayr tot op de lendenen / naar 's Lands wyse / neder-hangen. Schoon sy geboorne Spanjaards waren, verschilden se egter niet van dese land-aard in gebaarden en omgang / en hielden sig gantsch vreemd van onse zeden / gemerkt sy aldaar de gewoonte des Lands hadden aangenoomen. De Heer Laudonniere gaf aanstonds bevel; dat hen het hayr wierd af-geschooren / en dat se na onse wyse gekleed wierden / welk hayr sy niet wilden laten verlooren gaan / maar wonden het in een schoone doek / seggende / dat sy het in hun Vaderland wilden brengen, ter getuygenisse van haar elendig omswerven, dat sy alhier in *Florida* hadden uytgestaan. Een deser had omtrent de waarde van 25 kroonen aan goud in syn hayr verborgen / 't welk hy aan den Heer Laudonniere schonk. Als hen van den Heer Laudonniere gevraagt wierd / wat weg sy genoomen hadden, en hoe sy in dit Land waren gekoomen? gaven sy ten antwoord / hoe dat nu omtrent 15 jaren geleeden, 3 scheepen, in welker eene sy sig bevonden, by *Calos* waren vergaan, als sy omtrent de klippen, die men *Martyres* noemt, aan stukken wierden gestooten, en dat dese Koning alle goederen, die in dese scheepen waren, tot sig hadde genoomen, en dat met soodanige voorsigtigheyd, dat het meeste gedeelte der manschap, by hem het leven behielden, ook veele vrouwen, waar onder 3 Adelijke *Dames* waren, die alle met haare kinderen nog by desen Koning te *Calos* in levende lijve waren. De Heer Laudonniere hen na dese Koning vragende / seyden sy; dat hy de aller-grootste en schoonste, van alle de *Indianen* van het gantsche Landschap, daar en boven een dapper Krijgs-man, en magtig Vorst was. Verhaalden verder aan den Heer Laudonniere; dat hy in een groeve in een Dorp, een mans lengte diep, veel goud en silver verburgen had, soo nu de Heer *Laudonniere* met 100 vuurroers derwaards konde koomen, wilden sy te weeg brengen; dat hy dese schat in sijn geweld konde krijgen, behalven dat geene, dat hy nog van de inwoonders, die seer rijk waren, tot buyt bekoomen soude. Ook seyden sy, dat de wijven aldaar, wanneer sy ten dans gingen, groote en breede stukken goud aan haare gordels hadden hangen, hebbende de groote van een tafel-bord, ook soo swaar, dat sy van wegen des selfs swaarte qualijk konden danssen, gelijk ook de mannen op dusdanige wijse ten dans quamen. Sy verbeelden sig, dat de meeste rijkdom deser volkeren bestond, wegens de verongelukte *Spaanse* scheepen, die dikwils alhier quamen te stranden, en van de koopmanschap, die sy alhier met hunne nabuurige Koningen dreeven. Ook wierd dese Koning van sijne Onderdanen seer eerlijk onderhouden, die hem inboesemde, dat hy met sijne toovery en wigchelary te weege bragt, dat het Land soo vrugtbaar was. Om hen nu des te meer hier van te overtuygen / begaf hy sig met 2, of 3 van sijne voornaamste vertrouwelingen, een stuk weegs daar van daan in een huys / alwaar sy hunne Duyvels-konstenary werk-stellig maakten / met uytdrukkelyke last aan de sijne / dat, soo yemand sig onderstond derwaards te gaan, om te sien, wat'er verhandeld wierd, hy met de dood soude gestraft worden. Seyden ook / hoe dat dese Koning, om een gewenste Oegst te hebben, alle jaar een vreemdeling offerde, neemende dese uyt de *Spanjaards*, die alhier schipbreuk hadde geleeden, die tot dien eynde hier toe wierd uytgekipt.

Versoekt dat se hem mogten gesonden werden.

Die sig by hem vertoonen.

worden met kleederen voorsien.

woordenwisseling tussen dese en Laudonniere.

Voorvallen hen over gekoomen.

Eene deser verhaalde; dat hy een tijd lang sijn Gesant was geweest, en tot den Koning *Oathkaqua*, woonende 4, of 5 dag-reysens van *Calos*, was gesonden, had in het derwaards reysen half weegen een Eyland gevonden, liggende in het midden van een Meyr van soet water, dat de naam van *Sarrope* voerde, en 5 mijlen begreep; zijnde vrugtbaar van allerley veld-gewassen, insonderheyd van Dadelen, waar mede sy een groote koopmanschap deeden, maar handelden nog veel meer met eenige wortelen, waar van sy meel maaken, en seer lekker brood bakken, waar van het gantsche Landschap, wel 15 mijlen in de rondte gespijsigt wierd, waar uyt ontstond, dat dit Land seer weelig bloeyde, en de Inwoonders des selfs groote schatten vergaderden; want men kon dese wortelen niet, dan met hun bewilliging erlangen. Daar en boven wierden sy voor een seer strijdbaar volk by hunne nabuuren geagt, gelijk sy dikwils deeden blijken, waar van dit volgende staaltje gebeurde; als de Koning van Calos sig met Oathkaqua versswagert had / en hem syne Dogter ontvoert hadde, 't welk op dusdanige wyse was toegegaan. 1564

,,De Koning Oathkaqua, had met een groot ,,getal van syn volk een syner Dogters, uytter-,,maten schoon na des Land-aards wyse, tot ,,den Koning van Calos gevoert, dat sy hem ,,ter Vrouwe soude zyn / als nu de Inwoonders ,,van het Eyland sulks vernamen, leyden sy sig ,,in hinderlaage, alwaar Oathkaqna passeeren ,,moest / en hebben een Veld-slag met hem ge-,,houden / sloegen hem in de vlugt / namen de ,,Bruyd / met al haare Staat-jussers en Hof-,,stoet / met sig naar hun Eyland / waar mede ,,se Zege-praalende te rug keerden. Dese Jussers neemen sy dan naderhand sig ter Vrouwe / en beminnen se uytnemende seer. Dese Spanjaard verhaalde; dat hy na de neder-laag van *Oathkaqua*, sig by hem had begeeven, en wel 8 jaren aan sijn Hof verkeert, eer hy by den Heer *Laudonniere* quam.

Geval van Oathkaqua.

Calos is geleegen aan een water 40 / of 50 myien aan geene zyde het Voor-gebergte van Florida Zuyd-waards aan / de wooning van Oathkaqua is geleegen, op dees zyde van het geseyde Voor-gebergte Noord-waards aan.

Calos.

Korts hier na sond onse na-buur Paracousi Saturiova 2 Gesanten met geschenken aan de Heer Laudonniere, met versoek; dat hy met sijn volk hem tegen den Koning *Utina* wilde te hulp koomen, hoe-wel Utina toen ter tyd onse goede vriend was, versogt daar en boven; dat de Heer *Laudonniere* ook die geene, die van de onse sig by den Koning *Utina* onthielden, weder ontbieden wilde, om den Koning *Utina* te overvallen en te verslaan, ook had hy veele Koningen aan sig gekreegen, die gedurende een maand lang gedurige Gesanten aan den Heer Laudonniere afvaardigden, om den Heer Laudonniere daar toe over te halen.

2 Gesanten van Paracousi Saturiova.

Hun versoek.

Dit versoek wilde de Heer Laudonniere geensints toestaan; maar sogt veel-eer dese Koningen met malkanderen te bevredigen / waar toe hy hen ook overrede / denkende de Heer Laudonniere; dat het alles / wat hy hadde aangewent / van kragt soude weesen; maar de 2 Spanjaards vermaanden hem; dat hy dese volkeren, welker gedagten en omgang sy beter kenden, niet soude vertrouwen, gemerkt dat sy, als sy sig op het aldervriendelijkst en demoedigst vertoonen, als-dan hunne verradery op het hoogst in 't werk stellen; want sy zijn van natuur groote verraders en wijsselaars.

Laudonniere bevredigt de Koningen

word voor hen gewaarschouwt.

Als nu door bevel van de Heer Laudonniere, 2 vaartuygen gereed waren gemaakt / beval hy den Stuurman le Vasseur, dat hy agt nam op de Zee-kusten / die naar het Noorden strekken / en dat hy sig soude begeeven naar de plaats, alwaar den Koning Adasta sijn verblijf had / uyt wiens Land de Franssen in het jaar 1562. eenige

Laudonniere vaardigt Gesanten af na den Koning Adasta.

1564

brugten gehaalt hadden. Gaf hem 2 verscheyde pakken kleederen / eenige bylen, messen en andere geringe koopmanschap / om aan hem te behandigen / op dat men so veel te beter syn genegendheyd mogte winnen. Om die nog beter te bekoomen / wierd hem een Soldaat mede gegeeven / genoemt Aimon, die in de eerste Scheeps-togt van Ribald mede aldaar was geweest / in verwagting; dat hy van den Koning Adusta soude gekent worden. Eer sy nog t' scheep gingen / beval hen de Heer Laudonniere, naarstig na te vorsschen, hoe het met eenen *Roussi*, die aldaar gelaten was, wanneer de Overste *Nicolaas Mallon*, in de Scheeps-togt van *Ribald* was t' scheep gegaan, en aldaar aan Land gelaten, gegaan was.

Bevel wegens Roussi.

Als sy nu aldaar waren aangeland / verstonden sy / dat dese Roussi, ergens met een Canoë willende varen / was gevangen genoomen. Daar na verstond de Heer Laudonniere, dat de Spanjaards, die dese kust voor-by voeren / hem had den aangetroffen / en naar de Havana gevoert. Dese Gesanten wierden vriendelyk ontfangen / en de Koning Adusta sond een Canoe met boonen, 2 der selver met hirs en 2 huyden / seer fraay naar hun Lands-wyse beschildert / mitsgaders eenige slegte paarlen. Liet ook aan den Heer Laudonniere weeten; dat hy hem een groot stuk Lands wilde in-ruymen, wanneer hy sig by hem ter woon wilde begeeven, en hem so veel *Maiz*, als hy begeerde, verschaffen sou. Omtrent dees tyd quamen'er so veel hout-duyven, gedurende den tyd van 7 weeken tot ons gevloogen / dat wy alle dage over de 200 met onse roers in de bosschagies / die omtrent onse Vesting stonden / schooten.

Worden wel van Adusta ontfangen

Versoek van Adusta.

Overvloed van Duyven

Na de weder-komst van le Vasseur, beval de Heer Laudonniere, 2 andere vaartuygen met Scheeps-volk en Soldaten uyt te rusten. Dese sond hy / aan de weduwe van den verstorvenen Koning Hiovacara, woonende van onse Vesting 12 mylen ver naar het Noorden / om uyt syn naam, eenige Geschenken aan de selve aan te bieden. Dese wierden vriendelyk ontfangen / en de geschenken aangevaard; sendende in vergelding dese 2 vaartuygen vol Maiz en Eykelen te rug / beneffens eenige korfjes met bladeren van Cassinet, waar uyt sy hunne drank maken. De woon-plaats deser weduwe wierd grootelyks gepreesen / dewyle sy boven alle de Zee-plaatsen de alderbeste Maiz voort-bragt. Ook wierd gesegt, dat dese Koningin de alderschoonste van die Landaard was / en datse by hen-lieden in groote eer gehouden wierd, selfs haare onderdanen agteden haar so hoog / dat sy niet toe-stonden / om ergens te voet te gaan / maar haar over-al droegen / werwaards haare genegendheyd strekte. Eenige dagen na dese pligt-pleegingen sond sy aan den Heer Laudonniere haaren Hiatiqui, of Vertolker.

2 Vaartuygen aan een Koningin gesonden.

Haar woonplaats.

De Koningin in grootagting.

De Heer Laudonniere meende / na dat hy dese voorraad hadde ontfangen / dat hy bestand was / om de scheepen / die uyt Vrankrijk te gemoet gesien wierden, te komen afwagten; derhalven sond hy wederom dese 2 vaartuygen / op dat syn volk niet ledig soude zyn / de Rivier tegen den stroom opwaards / om de selve kundig te worden, waar in sy 30 mylen over Mathiaca quamen / ontdekkende aldaar een Meyr / welkers Oever aan geene zijde / volgens het seggen der Indianen, niet konde gesien worden: schoon nu de onse op de hoogste boom waren geklautert / konden sy des selfs over-zijde van daar niet ontdekken. Dorsten derhalven niet bestaan / sig op dit Meyr te begeeven / maar voeren by de wal langs / als sy dus door de Chilili voeren / vonden sy een Eyland / Edelano genoemt / midden in een water geleegen / zynde een vermaakelyke en lustige plaats; en schoon dit Eyland sig naauwlyks 3 mylen in lengte en breedte uytstrekt is het nogtans volk-rijk en vrugtbaar.

Laudonniere send syne Vaartuygen weder uyt.

't Eyland Edelano.

Als de onse sig nu weder van het Eyland begaven, en aan een Oever gekoomen waren, moesten sy door een wandel-weg / ter lengte van 300, en ter breedte van 15 schreeden gaan; zynde aan weer-kanten met schoone hooge boomen / welkers takken so cierlyk aan malkander neygden dat men geswooren sou hebben / dat het selve met menschen hadden, door groote naarstigheyd geplant was / en geensints een wonderwerk van de natuur / moogelyk soude men dusdanigen wandel-dreef in Christenrijk niet vinden.

Schoone wandelweg.

Van daar begaven de onse sig wederom t'scheep / en voeren naar Enecaque, van daar naar Patchica, en quamen eyndelyk te Choya. Alhier maakten sy hunne vaartuygen aan takken van boomen vast / stellende eenige mannen op de wagt / om de selve te bewaren / en vertrokken op weg / om den Koning Utina te besoeken / die hen alle vriendelyk ontfing. Als sy hun afscheyd van hem namen / bad hy hen vriendelyk, sy wilden so goed zijn, om 6 van ons volk by hem te laten blijven: onder dese was een Edelman / met name Grotaut. Dese / als hy aldaar 2 maanden had vertoeft / en het Land / met des selfs om-leggende Plaatsen naarstig ontdekt / quam hy / wederom in onse Vesting / en verhaalde den Heer Laudonniere; dat hy nooyt beter en aangenamer Landschap had gesien. Onder anderen verhaalde hy; hoe hy een seeker Oord, *Oustaca* geheeten; had ontdekt, wiens Koning so magtig was, dat hy omtrent 4000 mannen konde te Velde brengen, en so wanneer de Heer *Laudonniere* sig by hem wilde vervoegen, souden sy t' samen de andere ligtelijk konnen overweldigen. Want dese Koning wist alle de toe-gangen / die naar het Gebergte Apalatcy leyden / daar onse Natie so seer na verlangde, als mede waar de Vyanden van Oustaca hunne woon-plaats hielden / de welke sy ligtelyk konden overwinnen / so wanneer wy met gemeensamer hand hen-lieden quamen overvallen. Dese Koning sond aan den Heer Laudonniere een groote klomp Ertz / die uyt het Gebergte Apalatcy gegraven was. Aan de voet van desen Berg is een groote kom / waar in veel goud / dog volgens 't gevoelen der Indianen, Ertz vloeyd, uyt dese kom scheppen sy met een lange holle Riet-stok / veel zand, tot dat de selve vol word / als-dan schudden sy dese Rieten uyt / en vinden eenige korlen ertz / goud en silver onder dit uyt-gestorte zand / waar uyt ligtelyk kan afgenoomen worden dat in dit Gebergte eenige aderen van diergelyk metaal moeten zyn. Als ons volk naauwlyks 5 / of 6 dag-reysens van onse Vesting was / nam den Heer Laudonniere voor / na Thracia te varen / om / so dra als nieuw en versch volk uyt Vrankrijk aangekoomen was / onse wooningen aan een water te verplaatsen, tegens het Noorden geleegen / om so veel te nader aan het Gebergte te zyn.

Enecaque. Patchica. Choya.

Besoeken den Koning Utina.

Oustaca ontdekt.

Een klomp Ertz aan Laudonniere gesonden.

Op wat wijse het goud vergadert word.

Nu keer ik my wederom tot onse Oproer-vinken, die, gelyk gesegt is / sig naar Nieuw-Spanjen hadden begeeven / om Levens-middelen op te soeken. Na dat sy van ons vertrokken waren, quamen sy aan het Eyland Cuba aan te landen, maakten aldaar eenige scheepen tot buyt sommige namen se ook sonder eenige tegen-stand, dese waren alle vol levens-middelen / als Cazabi, Oly van Olyven / Spaansse Wyn en diergelyke nood-druft. Verlieten derhalven hun eygene vaar-tuygen / en gingen in dese geroofde scheepen over. Dog waren met dese geroofde buyt geensints te vreeden; maar stroopten aan sommige plaatsen van dit Eyland soodanig / dat men geloofde; dat yeder voor syn deel 2000 kroonen te beurt viel.

Wedervaren der Oproermakers.

Neemen veele Vaartuygen.

Na dus eenige Land-togten verrigt te hebben / troffen sy een Bark aan vol goederen gelaaden / in de welk de Gouverneur van de Havana was / die sy na eenige tegen-stand vermeesterden. Dese

Bark van hen verovert.

1564 ſe Gouverneur bood hen een goede ſomme gelds aan tot rantſoen / voor hem en ſijne 2 ſoonen; ſo dat ſy het eens wierden / behalven dit geld bedongen ſy nog 6 van de beſte kleyne Aapjes / en een gelijk getal van de ſchoonſte Papegayen; dog onder deſe voorwaarden; dat de Gouverneur ſoo lang gevangen binnen boord bleef, tot dat het bedongen geld ſou weeſen betaalt, 't welk hy toe-ſtond. Op dat dit nu des te ſchielijker mogt uytgevoerd worden / verſogt hy hen-lieden / dat hy een ſijner ſoonen met een brief, waar in het gemaakte verdrag beſchreeven ſtond, aan ſijne vrouw mogt ſenden, 't welk ſy hem toe-ſtonden. Als de Gouverneur deſe brief had geſchreeven / laſen onſe munte-makers de ſelve / welkers inhoud hen wel behaagde, dewyl ſy 'er niets ongerijmds in vonden / ſchikten de jongeling met den brief in de Boot, die aan deſe Bark gebonden was / naar de Havana.

Gouverneur op randſoen geſtelt.

Des ſelfs Soon naar de Havana geſonden.

Schoon dit Oproerig volk ſig liet voor-ſtaan; dat ſe wijſer waren, als 7 andere / en dat men hen geenſints konde bedotten, letteden ſy niet eens op het geene / dat deſe Gouverneur ſijn ſoon heymelijk in het oor beet / hem belaſtende / aan ſijn moeder te ſeggen; dat ſy niet het minſte, dat in deſe brief vermeld ſtond, ſoude werk-ſtellig maken; maar door afgevaardigde aan alle Havenplaatſen des Eylands de weet doen, dat ſy hem te hulp quamen.

Liſtigheyd van den Gouverneur.

So dra had deſe Vrouw dit berigt van haar man niet ontfangen / of ſy bragt door haar yver en naarſtigheyd ſo veel te weeg; dat in de morgen-ſtond voor dauw en voor dag / deſe oproerige Franſſen ſig van 2 kloek gewapende ſcheepen / wel van geſchut voorſien / beſprongen ſagen / waar nog een Galey by quam. Op dit geſigt zijn ſy / wegens de naauwte der Haven / geweldig verſchrikt. Dog hier was goed raad duur / want het ſoude op een baard ſcheeren gaan / en vegten was nu hier de boodſchap: terwijl dit geen uytſtel leed / zijn 26 mannen in een ſlegt adbijsjagt / dat aldaar in de Haven lag / gevlooden / om alſo met minder ongemak van der vyanden geſchut / dat op hen terwijl los gebrand wierd / te konnen ontvlugten. Deſe 26 mannen waren ſo haaſt niet binnen boord gekoomen / of kapten aanſtonds het anker-touw / ſloegen hen als wan-hoopige menſchen door het midden hunner vyanden / ontſpringende deſen dans aldus op lyfs-gevaar.

De Franſſen van 2 Scheepen beſprongen.

5164

26 ontkoomen het gevaar.

De andere / die in de Bark by den gevangen Gouverneur ſig onthielden / wierden alle gevangen / uytgenoomen 5 / of 6, die in de eerſte furie gedood wierden. De Gouverneur liet hen alle te Land voeren / alwaar eenige tot ſlaven wierden verkogt / andere na ver af-geleegene plaatſen geſonden / en eenige na Spanjen en Portugal, gevoert.

De andere gevangen genoomen.

Onder deſe 26 / die dit gevaar ontvlooden waren / bevonden ſig 3 der voornaamſte Belhamels / namelijk Fourneaux, Steven van Genua, la Croix en de Schipper Trenchant, die ſy met geweld gedwongen hadden / om hen over te voeren / als mede 5 / of 6 Matrooſen. Als ſy bemerkten / dat ſy geen levens-middelen in hun Jagt hadden / en dat 'er weynig hoop was / om het ſelve te bekoomen / beſlooten deſe bovengenoemde / terwijl de andere ſliepen / de Steven na Florida te wenden. De andere wakker geworden zijnde / wierden ſeer toornig / dat men dit beſlooten had / want ſy ſeer voor den Heer Laudonniere bedugt waren. Dog quamen ten laatſten over-een / dat ſy het na den Vloed *Mey* ſouden laten loopen, om aldaar mond-koſt te ſoeken; want ſy ſeyden, aan eenige *Indianen* kenniſſe te hebben, die hen genoeg van leef-togt ſouden voorſien, en ingevalle ſy hier hun oogmerk bereykten, ſouden ſy wederom in Zee ſteeken, om te ſien, wat het geluk hen wilde geeven, dog men ſou dit ſoo heymelijk ſoeken uyt

De ontkoomene begeeven ſig na Florida.

Hun beſloyt.

1564

te voeren, dat ons volk in de Vesting daar de lugt niet van kreeg. Als sy nu omtrent Florida quamen/ smeeten sy het anker in de grond/ en toogen te Lande/ om te boskaaren; maar sy wierden wel haast door een Indiaan aan de Heer Laudonniere verklikt.

Koomen by Florida ten anker.

Last van Laudonniere.

Als de Heer Laudonniere dese tijding vernam/ gelastte hy; dat men hen soude bekend maken, dat sy het schip aan de Vesting souden brengen, en hem aldaar koomen spreeken. Hier op versogt de Heer la Caille; dat de Heer *Laudonniere* dese saak beter wilde bedenken, dewijl het wel gelooffelijk scheen, dat sy hem hier niet in te wille souden zijn, maar dat se veel-eer sig met de vlugt souden soeken te redden, en hem alsoo de geleegendheyd benoomen worden, om hen na verdienste te straffen, daar andersints sy ten spiegel, en voorbeeld aan anderen souden konnen verstrekken. Hier op vraagde hem de Heer Laudonniere, wat dunkt u dan, hoe sal ik my hier in gedraagen? Waar op de Heer la Caille ten antwoord gaf; dat hy hem 25 vuur-roers wilde geeven, dese soude hy in een vaartuyg doen gaan, en de selve onder een Zeyl bedekken, met welke hy, met het krieken van den dag, naar hun Jagt wilde varen; want als sy hem dus van verren alleenlijk met 2, of 3 maats sagen aankoomen, souden sy niet veel bevreest weesen, schoon dat hy na genoeg by hen quam, en dan soude hy hen aan boord klampen, om door dit middel sijne Soldaten te doen overspringen.

Versoek van la Caille.

Word door Laudonniere voor goedgekeurt, en in 't werk gestelt.

Dese Raad behaagde den Heer Laudonniere seer wel/ stond hem daar op het begeerde toe, en het volk wierd gelast, sig aan boord te begeeven. Als sy nu afgesteeken waren en naar het Jagt sig spoeden/ wierd hen de schild-wagt gewaar; welke wekkende al het volk/ dat binnen scheeps-boord was/ op. Terwyl sy het vaartuyg sagen aankoomen/ onderkenden sy van verre den Heer la Caille met 2 syner Soldaten/ lieten de selve nader tot sig koomen/ en dewyl sy geen quaad vermoeden hadden/ namen sy hun geweer niet eens in hunne handen. Naauwlyks was de Heer la Caille met syn vaartuyg hen op zy gekoomen/ of syne by-hebbende volkeren sprongen voor den dag/ en vloogen aanstonds op het Jagt over. Dit ontstelde 't volk niet weynig/ namen datelyk hun toevlugt tot hunne wapenen dog 't was toen al te laat/ sy wierden terstond van het geweer beroofd/ verder wierd hen gesegt; dat sy sig tot des Konings Stadhouder hadden te begeeven; welke woorden hen het hert soodanig beknelden/ dat sy als de dood scheenen op de lippen te hebben; want sy wel konden bevroeden dat sy 'er naauwlyks met een heele huyd souden afraken. Dus wierden sy gevankelyk in de Vesting gebragt/ hun regts-geding wierd terstond opgemaakt/ waar by de 3 voornaamste Belhamels met de dood wierden gestraft/ en de andere van het gemeene volk wierden los gelaten/ en hen de misdaad vergeeven. Waar mede dit oproer een eynde nam.

la Caille komt by hen aan boord.

Neemt se alle gevangen.

3 Belhamels gedood.

Groote Hongers-nood in de Vesting.

Na dat dese dingen aldus waren uytgevoert/ wierden wy van een geweldige hongers-nood geplaagt/ overmits soo wel de nabuurige/ als ver-afgeleegene Indianen sig van ons van daan pakten/ en sulks om volgende oorsaaken; want voor eerst/ gaven wy hen voor de levens-middelen/ die sy ons aanbragten/ niets wederom ter vergeldinge: ten anderen waren 'er eenige/ die hen met slagen dwongen spyse aan te brengen. Ook liep het soo verre/ dat eenige onser soo onbeschepden/ op dat ik niet segge boos-aardig/ waren/ dat sy hunne huysen in de asse leyden; meenende door dit middel hen soo veel te eer te dwingen, om leef-togt aan te brengen/ het wierd ten laatsten hoe langer hoe arger met ons; want wy moesten wel 4 mijl wegs af-leggen/ eer men een Indiaan konde behoomen/ hier quam nog by, dat wy Oorlog tegen den Koning Utina hadden gevoert, in 't kort/ het was een elendig leven voor ons.

Des selfs oorsaak.

1564

Veele sterven van honger.

Als nu veele van den honger gestorven/ en de andere soo mager waren, dat naauwlyks de beenen en huyd aan malkander hingen/ en de Heer Laudonniere geen uytkomst te gemoet sag/ om door eenige bystand/ of ontsetting uyt Vrankryk gereddet te worden/ want wy hier nu al omtrent 18 maanden hadden geleegen/ hielden wy t' samen raad op wat wyse wy bequamelik weder naar *Vrankryk* konden geraaken: wierd 'er ten laatsten besloten; dat men het derde schip, 't welk ons uyt *Vrankryk* herwaards gevoert hadde, wederom, soo veel moogelijk was, soude kalefateren, en terwijl de timmerlieden hier meede beesig waren, souden de Soldaten sig te lande, om te moese-koppen, begeeven.

Raad gehouden.

Hawkins ontset de Franssen.

Terwyl wy ons hier mede besig hielden/ landde schielyk alhier de Overste Hawkins, een Engelsman, aan; koomende van een verre scheeps-togt/ dese voer met eenige Booten aan onse Vesting. Dese/ als hy ons in dusdanige nood en elende sag/ bood ons alle synen dienst en hulp van goeder herten aan/ in alles waar in wy hem souden van nooden hebben/ 't welk hy ook met 'er daad betuygde: want hy verkogt aan den Heer Laudonniere een schip voor een redelyke prys/ desgelyks eenige vaten met meel/ waar uyt wy twee-bak voor onse nood-druft bakten/ als mede eenige tonnen erweten en boonen/ waar voor hy eenig geschut te pande nam/ vertrekkende aldus en syn reys vervorderende.

Waar over sy seer verblijd wierden.

Wy waren als doen geweldig in onse schik en grootelyks verblyd/ dat wy tot het schip/ dat onse timmerluyden hadden gekalefatert/ nog een ander hadden/ en boven dit eet-waaren en levens-middelen/ en dat in sulken overvloed/ dat wy hoopten met de selve in ons soo lang gewenschte lieve Vaderland te koomen/ beraadslaagden derhalven/ en besloten/ dat het noodig was, onse Vesting te slegten, en sulks om tweederley reedenen, eerstelyk, om dat de Spanjaards, gelyk ons gesegt wierd/ herwaards wilden koomen/ ten tweeden/ dat ook Saturiova niet mogt koomen/ en de selve ledig vindende in nam/ soo is de selve ten gronde toe geslegt.

De Vesting geslegt.

Terwyl wy alhier op de wind lagen wagten/ en in 3 weeken ons gedurig was tegen geweest/ quam schielyk en onverwagt een Vloot van 7 scheepen uyt Vrankryk alhier aan-landen/ waar van Johan Ribald Opper-bevelhebber was/ met een Last-brief voorsien die behelsde; dat hy alhier in plaats van de Heer *Laudonniere* soude regeeren, om het reeds begonnene te volvoeren. Dese onverwagte komst deed ons alle van blydschap op-springen. Soo haast de Ankers in de grond lagen/ quam de Heer Ribald met eenige syner Bevel-hebbers en Adel aan Land; dankende God/ dat sy ons nog levendig vonden/ want de spraak had gegaan/ dat wy alle gestorven waren.

Johan Ribald komt met 7 scheepen te Florida.

* Hoe het nu verder met de saken van *Florida* is afgeloopen, kan in de volgende Scheeps-Togt van *Johan Ribald* gesien worden.

E Y N D E

TWEEDE

TWEEDE SCHEEPS-TOGT
VAN
JOHAN RIBALD,
NA
FLORIDA,
Met een Vloot van 7 Schepen.
In het Jaar 1565.

Beschreeven door *Nicolaas Challus*, geboortig van *Dieppe;* zijnde een der Reysigers, die de handen der *Spanjaards*, gelukkig, dog met oneyndige gevaaren is ontkoomen.

1565

Koning van Vrankrijk gebied een Vloot scheepen toe te rusten

Johan Ribald tot Opper-hoofd aangesteld.

KArel de IX, Koning van Vrankrijk, voorgenoomen hebbende, een Vloot scheepen naar Florida te senden, heeft daar over het gebied opgedragen aan Johan Ribald, een man soo in Krygs-kunde, als Schipvaart seer dapper en ervaaren: hem belastende, op het alder-voordeeligst eenige Vaandelen Krigs-knegten te werven, en 7 groote scheepen met Matroosen, Levens-middelen, Oorlogstuyg en andere noodwendigheeden, tot sulk een Reys dienstig, te besorgen, ende dit alles op kosten des Konings. Daar en boven beval hem sijn Majesteit met groote ernst, sig ten spoedigsten derwaards te haasten, en daar gekoomen zijnde, sig wel te wagten aan eenige Oorden, of Eylanden, welke de *Spanjaards* besitten, het minste geweld, of vyandschap te pleegen.

Bevel des Konings.

Gerugt van dese Togt.

Soo dra was dese aanstaande Scheeps-Togt niet rugtbaar geworden, of een groot getal bood sig vry-willig aan, dese onderneeming by te woonen, dewyl een yeder begeerig was desen Held, soo seer beroemt, te vergeselschappen; sommige wederom wierden uyt nieuws-gierigheyd geprikkelt, dit reeds ontdekte Landschap te besien; andere, die wat geld-gieriger waren, dreef de heblust soodanig aan, dat sy hoopten, aldaar een groote rykdom te vinden: in 't kort een yeder liet sig voorstaan, en was van gedagten, hier een groot man te sullen worden.

Gedagten van een yeder.

Lof van Florida.

Boven dit alles was het geroep, dat dit Landschap van alle noodwendigheeden, tot des menschen leven en onderhoud dienstig, wel voorsien was, ja men versprey de, dat'er de lugt soo gesond was, dat 'er de menschen over de 100 jaaren oud wierden, en nooyt van eenige overtollige hitte, of guure Noorde winden geplaagt wierden, dat het een seer gematigde Lugt-streek was, dat het aardrijk van selfs eet-waaren, om te leven, voort-bragt. Kortom men waande, dit een Leuy-lekker-land te zyn: want soo de Son het aardryk over dag te veel verbrandde, soo viel des nagts sulken aangenamen Dauw, dat het gantsche aardryk, als van nieuws, scheen te herleeven, en overvloed van gras voor het Vee, en voedsel voor des menschen leven voortbragt, ook wierd hier een meenigte van goud en allerhande soort van dieren gevonden, als mede allerhande vrugt-dragende boomen, als 'er eenigs in een gedeelte des aardryks te vinden zyn: zynde de daaren uyttermaaten vrugtbaar, door haare versse stroomen en water-sprongen, ook wierd hier een bysondere soort van Boomen gevonden, waar uyt een gom, of welriekend sap vloeyde,

Das selfs Vrugtbaarheyd.

Goud gevonden.

Overvloed van Rivieren en watersprongen

Geneesende gom

voor veelerley quaalen en ziekten dienstig.

1565

Een yeder bied sig aan tot dese Togt.

Op hoop van dit alles te sullen vinden, quam een groote meenigte sig te Dieppe, een stad in Vrankrijk, aangeeven, om voor een kleyn loon desen togt te doen, waar op den Admiraal Ribald hen den eed af nam, om hem in desen Togt soo wel, als den Koning selfs te gehoorsamen: dit gedaan zynde, gaf hy een yeder 6 maanden gagie op de hand, ondertussen begaven sig veele met dit geld op de vlugt, gelyk by de monstering des volks bleek; dog eenige wierden agterhaald en t' scheep gebragt, dies kondigde Ribald een gebod af; dat alle, die sig verstoutеden, te ontvlugten, hy de selve aan lijf en leven soude straffen.

Geld op de hand gegeeven.

Gebod van Ribald.

Alles binnen boord.

Als nu het scheeps-volk, bestaande uyt ontrent de 300 menschen, jong en oud, wyven en kinderen, hier onder gerekent; zijnde meest hand-werks-lieden, die desen Togt souden bywoonen, mitsgaders alle gereedschap binnen boord was, en na een gunstige wind gewagt wierd, ontstond'er een schrikkelyke storm op den 22. Mey 1565. dat het scheeps-volk radeloos wierd; meenende alle te sullen van de Zee verslonden worden. Dese storm hield soo sterk aan, dat de scheepen van hare ankers dreeven, en onse Zeelieden genoodsaakt, de zeylen na de wind te stellen, en sig aan de woede des onweers over te geeven, dat met sulken vaart ging, als of wy vloogen, en quamen na een dag, dus geschokt zynde, te Havre de Grace, of Haven van begeerte, in Vrankrijk aan.

Storm.

Waar door de scheepen doorgingen.

Koomen te Havre le Grace.

Galey uytgesonden.

Hier nu 3 dagen vertoefd hebbende, sonden wy een Galey na Dieppe, om van het voorgevallene kennis te geeven.

Op den 26. Mey hebben wy wederom de Zeylen opgeheyst, van gedagten, om onse voorgenoomene Reys te vervorderen, dog zyn daar wederom in belet, als wy door de tegen-wind aan het Eyland Wigt in Engeland aangeset. Alhier wierden wy van de Engelsen seer beleefd ontfangen, die ons met raad en hulp beloofden by te staan.

Koomen te Wigt.

Aan dit Eyland zijn wy van den 28. dito tot aan den 14. Juny opgehouden, dog op die selve dag keerde sig de wind naar het Noorden, waar over wy seer verblyd wierden, hebben terstond onse Zeylen klaar gemaakt, en met groot blydschap de Haven van Wigt verlaten, stellende onsen kours naar Florida, 't welk met sulken vreugde geschiede, als of wy een tweede Vrankrijk souden aandoen, dus 2 geheele maanden met groote tegen-winden op den woedenden Oceaan gedobbert hebbende, sonder eenig Land, of

Maken sig gereed om te vertrekken.

Gaan in Zee.

1565

of schip te ontmoeten / uytgenoomen een na-by-geleegen Eyland / zynde eene van de Antillas, van de Inwoonderen Vocaiouques, dog van de Franssen, Magna Lucasia genoemt / (leggende op ontrent 27 graden Noorder-breedte) quamen wy eyndelijk op den 14. Augusti de Zee-stranden van het soo lang gewenste Florida te sien / waar over wy grootelijks verheugt waren.

Eyland by de Antillas.

Komst te Florida.

Soo dra hadden de Indianen onse Scheeps-vloot niet in het oog gekreegen / of gaven ons aanstonds een teeken / door een vuur op strand aan te steeken / 't welk wy so haast niet hadden gesien / of sonden ten spoedigsten een bemande sloep derwaards / om des selfs Oord en Zee-haven te onderkennen; daar gekoomen zynde / vonden sy een Rivier / in welkes mond genadert zyn de stil hielden / 't welk als het van de Indianen wierd gesien / quamen sy in groote meenigte aan des selfs oever toe-schieten / hebben met de onse eenige waaren voor gereede penningen vermangelt; als nu de onse vraagden / hoe sy aan dese munt quamen, gaven se ten antwoord; dat 'er voor eenige tijd een Schip, van de *Antillas* koomende, alhier was gestrand en vergaan, waar uyt sy dese penningen hadden gevist.

Vuuren der Indianen.

Rivier gevonden.

Reuyling met de Indianen.

Wy vonden een Spanjaard, die voor 20 Jaaren alhier schip-breuk had geleeden / en aan land door het swemmen was ontkoomen; hebbende sig van die tyd tot nu toe / met wortelen en de spyse der Indianen opgehouden. Dese namen wy by ons in het schip / vraagden hem / of hy niet van de *Franssen* had gehoord, en of hy niet en wist, waar sig dese onthielden? Hier op gaf hy ten antwoord, daar in het alderminste niet van te weeten; maar dat hy wel van de *Indianen* had gehoort, dat de *Franssen* ontrent 50 mijlen naar het Noorden hun woon-plaats hadden, te weeten van die plaats; alwaar wy waren aangeland.

Vinden een Spanjaard.

Die sy ondervraagden.

Antwoord.

Dese onderrigting bekoomen hebbende / spoeyden wy ons derwaards / alwaar wy een Stroom / (van de onse te vooren gevonden / en de Rivier de May genoemt) aantroffen. Ontrent dese Stroom is de Zee geweldig onstuymig / want de golven hier met kragt uyt het Westen vloeyen, dat alhier een onseekere schuyl-plaats maakt. By de mond van dese Stroom kan men het uytgeworpen Anker op de grond sien leggen / dewijl het water uyt de Rivier koomende / soo helder en klaar is / dat men het zand op de grond sien kan. 6 / of 7000 schreeden van dese Rivier en de strand / hebben wy / door het uytwerpen van het Diep-loot, een sagte modder-grond gevonden / zynde de Zee alhier niet boven de 6 / of 7 ellen diep.

Rivier de May.

Klaarheyd des waters.

Kort hier na ontdekten wy een andere Rivier / tussen de Rivier de May en Ayus, welke niet boven de 4000 schreeden ver naar het Noorden van de Rivier de May, in Zee vloeyd. By de uytloop van dese Stroom / hebben wy alle nagten / soo lang wy hier ontrent omsworven / het Anker en het Diep-loot uytgeworpen / en niet boven de 8 / of 9 ellen diepte gevonden. Wy hebben ook op sommige plaatsen een zand-agtige / somwylen een steen-agtige en swavel-agtige grond gevonden. Wy quamen ook by de Rivier, die der Dolphijnen genoemt / als wy omtrent des selfs inloop / het Diep-loot wierpen / en geduurig de diepte peylden, vonden wy niet boven de 2 ellen aan des selfs uyt-gang / hoewel het water somwylen in de beweeging der Zee / over de 4 elle-boogen swelt / en sig in de hoogte verheft. Ten laatsten hebben wy in dit oord op den 27. Augusti, een bequame Ree gevonden / en in goede order het Anker omtrent de Rivier de May geworpen; leggende omtrent 4000 schreeden van het Strand / wy vonden hier niet boven de 7 ellen diepte.

Andere Rivier gevonden.

Rivier der Dolphijnen.

Bequame Ree gevonden.

Den 29. Augusti, zijn wy met onse kleyne scheepen de Rivier op-gevaaren / alwaar wy niet lang daar na de Vesting Karel-slot vonden / welke de Franssen in dit Landschap ter eeren van Karel de IX, Koning van Vrankrijk, hadden opgeworpen / ten eynde sy alhier een schuyl- en verweer-plaats mogten hebben / om niet van de Wilde, ofte de Inwoonderen des Lands overvallen te worden.

Varen de Rivier op.

1565

Vesting Karel-slot.

Gemelde Vesting legt op een seer bequame en vermaakelyke plaats / aan des selfs eene zyde vloeyd een water / bequaam voor scheepen / om af en aan te varen: aan de andere zyde legt een seer vermaakelyk en schoon bosch / eer men van de Vesting aan dit bosch komt / ontmoet men een vrugtbaar veld / by het welk sig een kleyne en nedrige heuvel opdoet / zynde met vrugt-boomen beplant / rond-om in de dalen leggen veele vrugtbaare weyden / die ongelooffelyk lang gras voort-brengen / en dit van selfs / sonder bearbeyd te worden; strekkende dese vrugtbaarheyd tot voedsel en onderhoud voor menschen en vee. Hier is een kleyn en smal voet-pad / niet boven een tree breed / dat van de Vesting naar het bosch leyd / 't welk de Franssen gemaakt hebben / om versch en soet water uyt een Fonteyn te halen / die van selfs aldaar ontspringt / waar van sy sig om te drinken bedienen.

Gelegenheyd van dese Vesting.

Vrugtbare Weyden.

Voetpad naar het bosch.

Soo dra waren wy niet by dese Vesting aangeland / of den Admiraal Ribald beval / al onse koopmanschappen en eet-waren uyt de scheepen te ontladen, en in de Vesting te brengen, op dat sig het Krygs-volk eens mogt met eeten en drinken verquikken / dewyle sy een lange tijd grooten honger en gebrek hadden geleeden / om dat geen tijding uyt Vrankrijk hadden gehad, waar door sy in een groot jammer en ellende waren gebragt. Boven dien wierd haar ongeluk / hoe langer hoe grooter / om dat al haar levens-middelen en eet-waaren opgegeeten / en verteerd waren / alsoo dat sy gedwongen wierden / sig na de onmenschelijke aart der Inwoonders / en hun levens-manier te moeten behelpen / en hunne ongewoone en onreyne spyse gebruyken / welke sy nog niet konden bekoomen / ten zy al-voorens de selve niet dubbeld geld betaald te hebben / of op gevaar des levens met geweld te haalen / gelyk wy in het vervolg breeder sullen beschryven.

Aankomst aan de Vesting.

Gebrek in de Vesting.

Sijn gedwongen onreyne spyse te gebruyken.

Dus wierd hun treurigheyd en bekommernis in vreugde en blydschap veranderd / verder belaste Ribald, de hand-werks-lieden, met hunne wijven en kinderen, sig daar na toe te spoeden, en al hun kostelijken imboel en huys-raad in de Vesting te brengen, en wilde / dat Vellius, Bellocairus, en andere wel sorg souden dragen / dat alles sonder schade in de Vesting wierd gebragt: als de Fransse Inwoonders en de Soldaten binnen de Vesting onse aan-komst vernamen / waren sy boven maten verheugt, ontfingen ons met het los-branden van hun schiet-geweer / staken vreugde-vuuren aan / vielen ons om den hals / seggende / soo wy nog een maand hadden agter gebleeven, souden sy alle van honger hebben moeten sterven, of de Vesting verlaten, en om levens-middelen op den roof uytgaan.

De hand-werks-lieden bevoolen sig na de Vesting te begeeven.

Blijdschap van de Inwoonders.

„Als wy ons een weynig tot rust begaven / en
„redelijker wyse van de langduurige Reys verquikt waren / ben ik met eenige van mijn makkers uyt de Vesting Land-waard in gegaan /
„om de Inwoonders te besoeken / hoe de selve
„hier van gedaante en postuur waren / dese
„scheenen my seer wel gedaan / de mannen zyn
„groot van lighaam / rasch en wel gemaakt, sy
„hebben een levendige en natuurlyke koleur /
„die eeniger-maten met een roode en vleys-agtige verw over-een-komt. Sy seyden / dat elk
„dorp een bysonder Koningje en Heer had; hun
„gantsche lyf is met meenigerley verwe en won-
„derlijke beelden beschildert / dat by hen-lieden
„voor een wonderbare schoonheyd en op-schikking werd geagt, hoe aardiger en klugtiger sy
„sig konden beschilderen / hoe schoonder sy wer-
„den

Den Schrijver gaat met eenige sijner makkers landewaard in.

Gedaante van die van Florida.

Regeering.

1565

„den aangesien / en voor Edelen by hen gehouden. Mannen en Vrouwen gaan hier naakt / gelyk de wilde en onvernuftige dieren / uytgesondert de schaamte bedekken sy met een dun velletje leer / dat sy van de huyd van een dier, Ciofi genaamt / of ook wel van een ander dier bereyden / 't welk sy neffens de beenen t' samen knoopen / en laten het met lange banden neder hangen / met quasten en franje / tot aan de knyen. Sy hebben een rond en wel-gemaakt aangesigt en mond / ook geensints een Apen- of Havikx-neus / hoewel in hun gesigt eenigermaten een gramschap en toorn te sien is; want sy hebben verschrikkelyke oogen / sy hebben / soo mannen / als vrouwen / lang hayr / dat hen ver over de schouders afhangt; als sy ten stryde en in den kryg trekken / vlegten en binden se het in een knoop / op hun hoofd / en steeken daar / in plaats van een pijl-kooker / hunne pylen in / sy zijn in het boog-schieten soo wel ervaren / dat se / al wat haar onder schoot is / 't zy ver / of na-by / ter neder vellen.

Gaan naakt.

Hun Opschik.

Hun weesen.

Lang Hayr.

Goede Boog-schutters.

„Wat aanbelangt hunne Zeeden en Gewoontens / als mede hun Huys-houding / die zijn heel vuyl en beest-agtig / want sy agten hunne kinderen minder / als de beesten; straffen haar niet in het minst / over allerley ongebondenheyd en ontugt / maar laten haar na hunne vrye wille en Godloosheyd leven; al hun roof en buyt deelen se t' samen; want sy hebben alles gemeen / en niemand besit yets in eygendom; [illegible] elk heeft sijn eygen vrouw / want de Egte staat is by haar in een groot-agting. Sy voeren met hunne nabuuren swaare Oorloogen, ook werden se alleen door de spraak van malkanderen onderscheyden. Hunne wapenen zijn boog en pylen / die sy met een doodelijk vergift bestryken. Hunne huysen en woon-plaatsen zyn in de rondte gelyk de duyven-huysen / of toorens op dikke en sterke boomen toe-gestelt / met bladeren van Palm-boomen gedekt / en genoegsaam voor regen en onweer beschut; dog sy worden 's Winters en Somers des nagts van eenige schadelyke en vergiftige gedierteus / die sy in hun taal Maringonos noemen / elendig geplaagt / komende sig met geen geneesmiddel voor dese ongedierteus beschermen / als alleen met een gedurig vuur / welk sy nagt en dag in hunne wooningen en hotten moeten laten branden / en vervullen alsoo de selve met rook / als of sy in een kool-hoop stonden / ook verhaalden ons de Indianen, dat dese beeten seer schadelyk en vergiftig waren / dat soo wanneer dese beesten maar op eenige plaatsen van des menschen lighaam beeten / dat deel soodanig veranderde / als of het melaats was. By dese volkeren is niets hooger geagt / als Vogel-vederen van veelerley verwe / ook houden sy in groote waarde / knoopjes en ringetjes / die sy uyt vis-graaten maken; men vind hier veel groene en roode steenen aan den Zee-strand / die sy veel hooger schatten / als wy de Koralen en Turkoysen.

Hunne Zeden en Huys-houding.

Opvoeding der kinderen.

Gemeen goed.

Hunne wapenen.

Wooningen.

Schadelijke Gedierrens.

Voorsorg hier tegen.

Vergiftige beeten deeser dieren.

Vogel-vederen hoog geagt.

„Sy plagten alleen wilde wortelen / vrugten / kruyden / allerley wurmen en vis rauw te eeten / dog laten die nu een weynig kooken / en eeten het evenwel nog half gaer / gelyk de varkens / dog sy eeten gemeenlyk eenige vette vis uyt welke vis sy eerst het vet neemen; hangende den vis in de rook / om te droogen / dat vet gebruyken sy in plaats van boter / gelyk in Vrankrijk het vet van de haringen word toegemaakt / desen vis noemen sy in hun taal Bauquaue.

Hun Voedsel.

Vet van een vis in plaats van boter.

„Men vind alhier geen vrugten / gelijk in Vrankrijk, uytgesonderd dat men aldaar een groote meenigte van een soort van Meer-hirs vind / dat meer dan 7 voeten hoog wast / met een regt op-gaande steel / draagt een korl / soo groot / als een Walsche erwt / of boon; hebbende een ayre / bykans een voet lang / die soo geel is / als wasch / van gedaante het Turks koorn gelyk. Dese vrugt word bykans van alle West-Indische volkeren gebruykt / de selve word van de Inwoonders op het Eyland Hispaniola, Maiz genoemd / maar de Brasilianen noemen het Avaty. Wanneer men dit koorn nu wil gebruyken / moet het eerst gemaalen / of gestampt worden / daar na eenige dagen in water weyken / en dan gelyk in Vrankrijk tot deeg gemaakt / en also tot koeken gebragt worden / die sy in hun taal Migan noemen. Dese vrugt / als se gesloten is / heeft eenige gelykenisse met onse Ryst.

Meer-hirs.

1565

Maiz.

Avaty.

Des selfs bereyding.

„Men vind hier ook een meenigte van wilde Wyngaarden / die sig van selfs om de boomen slingeren en opklauteren, gelyk in Vrankrijk de wijn-druyf / dese word van de Inwoonderen niet geplant / ook maaken sy hier geen wyn van / want sy kennen des selfs gebruyk en nuttigheyd niet, en of sy de selve al wilden planten en vrugtbaar maaken / sou moogelyk het aardryk daar niet toe dienstig zyn.

Wilde wijngaarden.

„Sy maaken uyt veelderley sap van kruyden / een seldsame en lieffelyke drank / in hun taal Cassinet genoemt / 't welk aan de koleur ons bier gelykt / en na mijn gevoelen is het voor de hitte en den dorst beter / als bier / te drinken; want het steekt en byt op de tong gelyk als nieuwe most / also dat ik het veel liever / als bier wilde drinken / en houde ook dese drank veel gesonder / als het bier.

Drank der Inwoonders.

Des selfs kragt.

„So veel als ik kennis van dit Landschap heb gekreegen / dagt my het selve seer bosch-en berg-agtig te zyn alwaar een meenigte wilde en schrikkelyke dieren gevonden werden / dat / indien de Indianen sig hier niet van wisten te hoeden, souden sy somtyds en meenig-maal onvoorsiens om-koomen. De Inwoonders verhaalden my / wonderlyke en ongelooffelyke dingen / van dese wilde dieren / de welke ik selfs heb aangehoord / dog ik verswyge sulks kortheyds-halven / om den Leser niet met onbekende en by-na ongelooffelyke dingen op te houden / en met sprookjens te vertellen den tyd onnoodig te verslyten.

Dit Land vol bosschen en bergen.

Schadelijke wilde Dieren.

„Dog ik wil van eenige dieren / die ik selfs met eygen oogen gesien heb / schrijven / en die my gedenk-waardig schynen, den Leser mede deelen. Voor eerst sagen wy hier schrikkelyke Krokodillen, uyt het zand kruypen; tuyssereende aan den Oever, met opgesperde kaaken, na den roof / die dan de Indianen met groote vaardigheyd / door hunne vergiftigde pylen wisten te dooden. Wanneer sy uyt het diepe zand der Rivier met opene kaaken na den roof kruypen zijn de Inwoonders daar knaphandig by / en schieten de selve heymelyk met hunne pylen in die opgesperde mond / waar van sy als-dan moeten sterven. Men kan haar ook anders nergens schade toe-brengen, want hun huyd is als staal / en so hard als geen yser weesen kan / so dat men de selve met geen pyl- of roer / kan door-schieten. Een weynig voor onse komst aldaar / hadden de Inwoonders 'er een geschooten / welke sy aten / van welks vleys sy ons mede te eeten gaven / het was also mild en wit / als kalfs-vleys / het heeft my en myne makkers / soo wel gesmaakt / dat wy 'er geen rund- of kalfs-vleys voor souden begeert hebben.

Schrikkelijke Krokodillen.

Hoe van de Indianen gedood worden.

Worden van de Indianen gegeeten.

„Dese Krokodil / van welke wy gegeeten hebben / had sulke wyde kaaken en keel mitsgaders aan beyde syden onder en boven sulke vervaarlyke scherpe tanden aan malkander / dat hy makkelijk op een-maal en in een slok een geheel half of mensch sou konnen ingeslokt hebben / hy was over de 12 / of 13 voeten lang / hy had korte beenen lange en schrikkelyke klaauwen / gelyk een Gryp-vogel / een langen en

Groote kaaken en tanden.

Naauwkeurig beschreeven

Kragt en schadelijkheyd van de staart.

,, breesselijken staart / waar in al syn sterkte en geweld is / en beschadigt daar menschen en beesten mede / soo hy de selve niet terstond insloki, ik heb geen tong in syn mond gesien / ten zy / dat hy de selve in syn mond verborgen had, want hy had sulken verschrikkelyken op-gesperden muyl, dat hy het bovenste kaake-been in plaats van het onderste gebruykte; ook seyden de Inwoonders, dat hy het onderste niet soo wel, als het bovenste kon op-sperren: kort-om het was een schrikkelyk gesigt / dat yemand de hayren moesten te berge rysen / die dit dier aan-sag, men kan het niet te breeslijk beschrijven / want het is nog ysselijker om aan te sien.

Zijn ysselijke dieren.

Vleugelagtige Slang.

,, Hier na heb ik ook een gevleugelde Slang / niet verre van het bosch / gesien / die van de onse gedood wierd, sy had 4 vleugels / gelyk als of sy sig van de aarde in de lugt wilde opheffen / en met de selve vliegen. De Indianen hieuwen dese slang met groote vlijt den kop af / die sy met een bysondere naarstigheyd bewaarden / waarom sy dit deeden, is my onbekent / en kon de oorsaak hier van niet te weeten koomen: eenige van de onse meenden / dat sy dit uyt by-geloovigheyd en Afgodery deeden. Sy zyn egter niet t' eenemaal sonder eenige Godsdienst / gelyk my dagt / en ik uyt eenige gissingen heb konnen besluyten; ja soo veel ik uyt eenige teekenen en vermoedingen heb konnen sien en merken / houd ik het daar voor / dat sy onder de Goddelijke genade / niet alleen in burgerlyke en eerlyke zeeden / souden konnen onderweesen / maar ook ligtelyk tot het Christelijke Geloof en tot de waare kennisse Gods bekeert worden. Soo haast hooren sy niet een klok in de Vesting luyen, tot teeken om te bidden / of sy loopen terstond in het naaste Veld t' samen / heffen hunne handen Hemel-waards / gelyk als wy / stellen sig heel aandagtig en nederig aan / sugten hertelyk / als of sy baden / en slaan hunne oogen na den Hemel opwaards / als of sy hun hulp van daar wilden af-wagten. Waar uyt dan te besluyten is / dat sy ligtelyk tot het Christelijk Geloof en kennisse Gods te brengen souden zyn / als sy met soete en sagte woorden vermaant / en niet met geweld / of scherpte des sweerts daar heen gedreeven wierden.

Indianen bewaren desselfs kop.

Zijn niet sonder Godsdienst.

Hun begeerte tot een Godsdienst.

Gebaarden hier ontrent.

Naarstigheyd van Ribald om een Vesting te bouwen.

Middelerwijlen nam den Overste Ribald met groote naarstigheyd en vlyt syn ampt en beroep waar / ving met grooten yver aan een Vesting te bouwen / waar mede men den aanval der Indianen en het geweld der Inwoonders konde tegen-staan / soo wanneer sy souden tragten ons te willen overvallen / en uyt het land verdryven; maar / daar wy ons het minste besorgden / ontmoeteden ons de grootste gevaaren en ongelukken / gelyk wy verder sullen aanwysen.

5 Spaanse scheepen tasten de Franse aan.

In September quamen seer schielyk 5 Spaanse scheepen de onse op het lyf / stelden sig vyandlyk tegen de onse aan / het Admiraals schip was omtrent van 400 ton / het tweede van 150 ton / en de 3 andere waren jagten / zijnde met Krijgsvolk; Oorlogs-tuygen / Levens-middelen en verdere nood-wendigheeden / wel voorsien / sy landden op de Ree / daar onse scheepen voor anker lagen / 's avonds te 9 uuren aan; wanneer de onse hen sagen sonden wy eenige van onse voornaamste / met een Canoë aan het schip van den Admiraal; hem vragende / wat hun voorneemen was, en waarom sy soo digt by de onse op de Ree ten anker quamen. Waar op hy hen antwoorde / of sy niet en wisten; dat de *Spanjaards* een opentlijke vyandschap en geduurige Oorlog met de *Fransen* hadden, en dat het daarom onnoodig was, om malkanderen eenige aankondiging, of waarschouwing van vyandlijkheeden te doen, want dese saak was aan weer-zijden al te wel bekend, alsoo dat wy niet anders van hen, als alle straffen en ongenade hadden te verwagten, en wie des anderens overwinnaar wierd, die soude het Landschap besitten.

Canoe gesonden met een boodschap.

Strenge Antwoord.

Als nu de onse het wreede gemoed der Spanjaards hadden verstaan / wilden wy hen niet afwagten / want wy waren hen veel te swak / soo van krygs-volk / als van andere noodwendigheeden: maar hebben terstond onse ankers gekapt / de zeylen opgehyst en de vlugt genoomen.

Vlugt van de Fransse genoomen.

Dit was soo dra niet van de Spanjaards vernoomen / of hebben aanstonds al hun zeyl-werk by-geset / en ons seer snel / wat top en kiel lyden kon / na-geset: maar sy konden ons niet by-koomen / of in-haalen; want wy waren 3 uuren voor hen af-gevaaren / eer sy eens van onse vlugt wisten.

Worden door de Spanjaards na-gejaagt.

Dog te vergeefs.

Als nu de Spanjaards ons niet konden agterhalen / hebben sy hun voorneemen gestaakt / en hunne zeylen ten deele ingenoomen; varende in de Rivier der Dolphijnen, alwaar sy Scheepsraad hielden en besloaten / een landing te doen.

De Spanjaards onderneemen te landen.

Dit vast gesteld zynde, hebben sy met de Indianen een verbond en vriendschap tot onser aller verderf (als nog nader sal beschreeven worden) besworen / en eenige krygs-hoopen / soo veel als sy tot desen aanslag van nooden hadden / uytgesonden / om alle gelegentheeden / schuylplaatsen en toegangen te verspieden / op wat wijse sy op het alder-bequaamste de Vesting der Franssen soude konnen aan-doen en overrompelen; het getal deser gewapende krijgs-knegten was over de 600, gelijk wy naderhand van de Inwoonders gewaar wierden.

Verbond tussen de Spanjaards en Indianen.

Kort hier na, als 3 onser scheepen wederom te voorschijn waren gekoomen, en sig op de voorige Reede hadden geset / zijnde het Admiraals schip de Drievuldigheyd wat ver op Zee weg geraakt en van den anderen gescheyden / heeft onse Overste Johan Ribald voorgenoomen / met dese 3 scheepen alleen de Spaanse aan te tasten / en met alle dapperheyd te bespringen / heeft daar over met sijne Opperhoofden Scheeps-raad gehouden / en hen daar in voorgesteld; dat hy voor het eenigste en bequaamste middel had geoordeeld, dat men de vyanden met de by sig hebbende 3 scheepen aanviel, en dat hy door de hooge nood geperst, sig in een Scheeps-bataillie moest inlaten, en op Zee met malkanderen vegten, om sig te beschermen, soo men een gelukkig eynde wilde hebben, en de scheepen behouden. Dog soo wy met de vyanden een Veld-bataillie wilden aangaan, en ons Scheeps-volk te lande voeren, om aldaar met hen te vegten, souden se de verlatene en leedige scheepen ligtelijk konnen overweldigen, en af-loopen, dewijl sy van meerder krygs-volk, als wy, versien waren, boven dien soo de *Spanjaards* onse scheepen quamen te veroveren en weg te voeren, souden wy in de grootste elendigheyd en gevaar van lijf en leven geraken, en souden op die wijse van onse grootste hulp en troost berooft worden; dus soude de Koning van *Vrankrijk* nooyt kennisse van ons weder-varen krijgen; en of wy al schoon den vyand van het land verdreeven, souden wy evenwel ten laatsten door gebrek van levens-middelen van honger moeten sterven, en door gebrek van een vaartuyg, soude ons niemand te hulp konnen koomen: daarom is mijn meening en voorneemen, dat wy met de *Spanjaards* een Zee-slag behoorden te waagen, en hen man-moedig en met dapperheyd aan-vallen: want wie weet! wie de sterkste sal zijn, en den Zege weg dragen. Dese Raad en Voorstel behaagde alle Opper-hoofden en Bevel-hebberen ten hoogsten.

3 Scheepen koomen weder op de Ree.

Scheeps-raad. Voorstel van Ribald.

Word voor goedgekeurd.

Verhalven deed den Overste Ribald op den 10 September een algemeene monstering over het Volk, en heeft se van nieuws aan alle geteld / niet alleen sijn mede-gebragte Volk / maar ook alle oude Soldaten en Inwoonders van de Vesting / die aldaar woonden / en heeft se op de scheepen verdeelt. Daar na heeft hy alle Oversten /

Monstering over het volk.

1565

stens / Bevel-hebberen / Officieren / als mede den Heer Laudonniere, die Overste van de oude Soldaten was / hertelijk vermaant; dat sy malkanderen getrouwigheyd, stand-vastigheyd, met des Konings dienst over-een koomende, wilden bewijsen, en sig Ridderlijk en man-moedig tegen den Vyand gedragen.

Vermaning aan sijn volk.

Dit gedaan zijnde heeft den Overste Ribald bevoolen / alles gereed en klaar te maken, en ging in eygener persoon op het grootste schip van dzien over / in voorneemen / om met de eerste gelegentheyd den Vyand aan te grypen en slag te leveren.

Gaat op het grootste schip over.

Waarom nu dese Barbaren en de Indianen sig soo ligtelijk in Spaanssen dienst tegen de Franssen, begaven / schijnt dit de oorsaak te zijn / te weeten / om dat de Overste Laudonniere sijn Krygs-volk den toom te veel had laten schieten hun moet-wil te veel toegegeeven, en te veel door de vingeren gesien / ook om dat hy in langen tijd geen Tijding of Levens-middelen uyt Vrankrijk had gekreegen, en sy daar door genoodsaakt waren groote hongers-nood te lyden en daarom hadden voorgenoomen / de Vesting te verlaten en Land-waard in te gaan; dat de reden was / waarom hy syne Soldaten toestond, op roof en buyt uyt te gaan, niet denkende, dat sy hier door de gemoederen der Inwoonders tegens hen-lieden verbitterden.

Waarom de Indianen tot de Spanjaards overgingen.

Door dese vryheyd en toelating gingen de Soldaten dagelyks uyt / roofden en plunderden alles / wat hen voor-quam / en plaagden de Indianen dag en nagt seer elendig / en alles wat maar eet-baar was / als vrugten en levens-middelen / dat sy by hen vonden / dat namen sy met geweld uyt haare huysen / en bragten het in de Vesting / waar mede sy den honger en gebrek konden te hulpe koomen.

De Franssen gingen op buyt en roof uyt.

Ongebondenheyd der Soldaten.

Dese smaadheeden en overlasten deeden den Indianen soodanig verbitteren / dat sy een verborgene haat en doodelijke vyandschap tegen hen opnamen / daarom was dese komst der Spanjaarden een bequame gelegentheyd / om sig te wreeken: hebben daarom ook het verbond en vriendschap vry-willig (hen door de selve aangebooden) aangevaard om op dusdanige wyse hun aangedane smaad op de Franssen te wreeken; want alle menschen zijn van natuur gewoon / op alle middelen bedagt te weesen om hun aangedane smaadheeden te vergelden / selfs alle gediertens soeken sig voor ongelijk en schade te beschermen; koomende de meeste menschen in desen met de beesten over-een / schoon se door andere Zeeden geregeert worden; daarom hebben dese Indianen met de Spanjaards een heymelijk verbond tegens de onse gemaakt / om / ware het moogelijk ons ten eene-maal uyt te roeyen.

Haat der Indianen tegen de Fransse.

Wraak-sugt der Menschen.

Den 11. September liet onse Overste Ribald de Ankers op-winden / en ging met syne 3 scheepen na de Spanjaards onder zeyl / als de onse nu digt by de Spaansse Vloot genaderd waren / en men weder-syds schut-gevaarte begon te houden stond 'er schielijk een soo schrikkelijken storm op / met een vervaarlijke stort regen vermengt met donder en blixem; dat de onse wegens alle dese ongemakken, malkanderen niet sien of hooren konden / en meenden niet anders, of Hemel en Aarde souden van blixem en vuur versmelten / en dat de jongste dag voor handen was.

Ribald onderneemt de Spanjaards slag te leveren.

Schrikkelijk onweder.

Door dit Onweder zijn beyde Vlooten van malkanderen verstrooyd / en gints en herwaards op de Zee omgeslingert / de onse hebben sig meenig-malen met onse 3 scheepen van de ongestuymige golven gereddet / want haalden terstond de zeylen in / lieten de Ankers vallen / op dat de scheepen van de storm-winden niet ver mogten weg dryven.

Waar door beyde Vlooten verstrooyen.

De 2 swaarste Spaansse scheepen wierden geweldig op Zee van de winden geslingert / dat se op het lest gedwongen waren / sig aan de genade en ongenade van de Zee en winden over te geeven en te laten loopen / werwaards de wind wilde. Dit onweder duurde 12 dagen agter malkanderen sonder op-houden / waayende even sel dag en nagt dat de onse sig niet dorsten op Zee begeeven / of den weg tot het naderen naar de Vesting voor de Spanjaards toe-stoppen / of beletten.

Groot gevaar van 2 Spaanse Scheepen.

1565

Ondertusschen zijn de Spanjaards te lande gegaan en hadden genoegsaam tyd en gelegendheyd / om alle oorden en plaatsen neerstig te verspieden / en alles / tot hun voorneemen dienstig, gereed te maaken / waar mede sy ons met list en bedrog mogten overvallen en verdrukken.

Landing der Spanjaards.

Boven-dien wisten sy wel, dat wy al ons meeste volk op de scheepen hadden verdeelt / en maar weynige in de Vesting gelaten / want de overige hoop der geener, die in de Vesting gelaten waren, waren meest onbequaam om te vegten; als zijnde meest krank en swak / en de andere waren nog wegens de lang-duurige scheepsvaart niet verquikt en weder gesond geworden / ook lagen de hand-werks-lieden met hunne vrouwen en kinderen, daar binnen, alsoo dat dit getal ontrent de 300 / soo jong als oud was / over welke de Overste Laudonniere als Opper-hoofd gebood / en gestelt was / om hen-lieden tegen de aanvallen der vyanden te beschermen / dog hy konde weynig met sulk volk uytvoeren / want de dapperste en strydbaarste Soldaten / waren met Ribald t' scheep gegaan / daarom konden sy de vyandlyke aan-vallen, die haar te schielijk op den hals quamen / niet tegen staan / en sig voor de selve beschermen.

Weynig volk in de Vesting.

Laudonniere Opper-hoofd in de Vesting.

't Volk in de Vesting te swak tegen de vyanden.

Als nu de voorgenoomen strijd / tusschen dese beyde Vlooten op Zee door het gemelde onweder / was verhinderd, zijn de Spanjaards met hunne scheepen aan den Oever gevaaren / schielijk op het Land gesprongen / en met een ongelooffelyke snelheyd geleyd door de Indianen, die hen de weg weesen / door gevaarlyke Bosschen / Wildernissen Moerassen en Rivieren / getrokken / en hebben op den 20. September, in den vroegen morgen-stond / voor dauw en voor dag / in een schrikkelijk onweer en regen / de Vesting met een geweldig Krygs-geschrey schielijk besprongen, en de selve sonder eenige tegen-stand verovert: want het geschiede in de laatste nagtwagt / als alle de Soldaten van de schild-wagt / om sig tot rust te begeeven / gegaan waren / dewyl sy de gantsche nagt in regen en wind hadden gestaan / alsoo dat sy geheel moede en magteloos waren / en sonder eenige sorg / of bekommernis gerust lagen te slapen.

De Spanjaards gaan aan Land.

Bespringen de Vesting.

Soo haast als de Spanjaards een kleyn poortje van de Vesting hadden geopend / zyn sy met groot geweld en woede in de hutten gedrongen / en hebben de menschen seer wreed en elendig / op haare slaap-steeden vermoord en doorsteeken / daar na hebben sy seer jammerlijk / alles wat in de Vesting was / sonder jong of oud te verschoonen / deerlijk gemaakt en omgebragt; want de Spanjaards verschoonden niemant / doorsteekende en vermoordende alles / wat haar voorquam / sonder man of wyf; jong of oud; gesonde of kranke aan te sien; want daar ging een jammer en geschrey in de Vesting tot aan den Hemel op / sonder dat sig dese verwoede en ontmenschte moordenaars, sig hier eens aan kreunden tot soo verre / dat geen kind in de wieg overig bleef / hier sta ik stil / en myn pen is niet magtig om de elende en den jammer te beschryven, die hier op desen dag in de Vesting Karel-slot is voorgevallen.

Woede der Spanjaards.

Verschoonen niemand.

Groot geschrey in de Vesting.

Terwyl dit geschiede / hebben sig eenige van de onse / in sulken schrikkelyken alarm en bloedstorting / niet verwaarloost / maar in een volle loop / door verborgene uyt-gangen / hun toevlugt na de scheepen genoomen die niet ver van de Vesting in de Rivier der Dolphijnen op Anker lagen / over welke Jacob Ribald, en Lodewijk Mallard van den Overste Johan Ribald tot Opper-hoofden waren gestelt / die hen te beschermen waren toevertrouwt, onder dese 2 voerde het eene de naam van de Perel, daar Jacob Ribald, Opper=

Eenige ontkoomen het gevaar.

't Ship de Perel.

1565 Opper-hoofd van was. Andere wederom namen hun toevlugt op het bolwerk, als sy met dese schielyke ongemakken wierden overvallen, onder welke was de Overste Laudonniere, welk met een van syne dienst-maagden derwaards heen vlood.

Gevaar des Schrijvers.

In dit alarm en onverwagte oproer quam ik uyt myn woon-plaats, dragende myn werktuyg, te weeten een byl en beytel in myne handen, van voorneemen om het begonne werk te helpen volbouwen, en het scheelde weynig, of soude onder de Spanjaards zyn geraakt, hoorende een gedeelte van dit geschrey in huysen en straaten; als ik nu dit gekerm aldus aanhoorde, en den Vyand sag aankoomen, ben ik (gelyk een yder wel kan denken) grootelyks verschrikt geworden, niet weetende werwaards uyt, of in my te hulen begeeven, en dus de woede van den vyand door de vlugt te ontkoomen, want ik had nu anders geen hoop van uytkomst, als my alleen door de vlugt te redden, daar en boven was nergens een opene weg of uytgang als alleen by het bolwerk, onderussen setteden my 2 Spanjaards, op hunne bloote voeten, met lange spiessen agter na, also dat ik, ter nauwer nood hun moord-lust ontquam.

word van 2 Spanjaards na-gejaagt.

Op dusdanige manier ben ik, in sulken dringenden nood van het bolwerk, dat 9 voeten hoog was, neder-gesprongen en heb my in een duystere Bosschagie verborgen, zijnde also op dit maal de moord-dorstende handen deser 2 Spanjaards ontkoomen. Ik moet hier van herten bekennen, en belyden, dat God my hier merkelijk uyt de hand deser vyanden heeft gered, daar ik andersints wegens ouderdom en swakheyd des lighaams, swaarlyk konde gaan, en op andere tyden qualyk dese wal konde beklimmen, en nu ter tyd kon ik, sonder de minste moeyte, in eenige sprongen daar over geraaken. So dat ik oog-schynelyk de hulpe Gods bespeurde, dat hy my met syne Goddelyke kragt en sterke hand, uyt het geweld deser hittige moordenaars verlost heeft.

Springt van het bolwerk na beneden.

Vaardigheyd in het springen.

Als ik nu ontrent een musket-scheut van het bosch was, keerde ik my om, stil-staande op een heuvel, alwaar ik de Vesting van verre konde beschouwen, om dat ik van niemant wierd nagejaagt, voor wien ik behoefde bevreest te zyn. Van dese plaats en hoogte kon ik ligtelyk, en ter deege in de Vesting kyken, alwaar ik van verre sag dat de Spanjaards de wyven en kleyne kinderen, met bloote sweerden en spiessen, gints en herwaards, joegen en op een jammerlyke wyse de selve door-staken. Daar en boven sag ik, dat sy op 3 hoeken van de Vesting hunne Vaandels, en Zege-teekens op-staken, en met geweld by het sterkste bolwerk streeden, 't welk sy mede verowerden. Als ik nu den ondergang, en het elendig bloed-vergieten der onse aldus aansag, konde ik ligtelyk by my selfs over-denken, dat alle onse hoop en troost een eynde hadden, en wy geen toe-vlugt, of heul tot dese Vesting konden hebben, derhalven heb ik in myn gemoed, hert en gedagten, my den Almagtigen aan-bevoolen, hem loovende en dankende, dat Hy my so vaderlijk uyt de hand deser vyanden had geredder, hem verder ootmoedig biddende; dat hy my voortaan (indien het syn Goddelijke wille mogt zijn) wilde behoeden. Met dusdanigen troost en toeverlaat op God, ben ik het duystere en naare bosch door gemarcheert, alwaar ik niet minder voor de wilde en verslindende dieren, als voor-heen voor het geweld der Spanjaards, bloot was.

Ontkomt op een heuvel.

Moord lust der Spanjaards.

Aanmerking des Schrijvers hier over.

Gebed des Schrijvers.

Groot gevaar van de selve.

In dit naare en eensame woud, dus gints en herwaarts swervende en doolende, vond ik nergens eenige hoop, of troost, als dat ik my alleen op de Goddelyke hulp en uytkomst verliet, die my uyt sulke dringende gevaaren en nooden buyten alle hoop en verwagting, ligtelyk konde redden en verlossen, begon ik bitter te weenen en te sugten; strekkende myne handen Hemel-waards uyt, en heb God den eenigen verlosser, met schreyende oogen en benauwtheyd des herten, uyt den 107 Psalm gebeeden, en myne nooden geklaagt.

Swerft in het eensame bosch.

Met dese en diergelyke gedagten, heb ik hier en daar in dese duystere en onbebaande wildernis gedwaalt zynde op sommige plaatsen, met dikke boomen en heggen, sodanig bewassen en verwert, dat ik nog voorwaards, nog agterwaards somtyds konde koomen, gelyk als of ik met heggen en struellen was omtuynt geweest. Als ik dusdanig eenige uuren in veel-vuldige en swaar-moedige gedagten, vermengt met een hert overkropt van droefheyd, in dit eensame bosch ben voort-getoogen, deed sig seer schielyk en buyten myn verwagting, een groot gehuyl en geschrey van menschen op; ik dit gewaar werdende, bleef stil staan, sonder een voet te versetten; luysterende met opene ooren, wat dog dit geschrey mogt weesen; hebbende my in dit postuur ontrent een vieren-deel uurs beesig gehouden, was ik in twyffel, of ik my derwaards wilde spoeyen, of niet, dog ten laatsten greep ik moet, my op de hulp en bystand des Alder-hoogsten verlatende, ben ik op het spoor van dit geluyd aangegaan. Wanneer ik nader quam, sag ik terstond een Edelman van ons geselschap, Blonderius genoemt, niet ver hier van daan vond ik een ander, met naamen Robertus, my seer wel bekend, die het Ampt van Koninglyke Secretaris in de Vesting, op dit Landschap Florida, had bekleed, kort hier na vonden wy nog meer van ons volk, te weeten de Dienaar van Jonkheer Ullius, Bellus Enkel, Jacobus Fuseus met meer andere, die sig in malkanderen hadden gevoegt, en door dese woeste wildernisse als verdreevene en dwalende schaapen, herwaards en derwaards swerfden.

Groote moeyelykheyd in het bosch.

Gehuyl van eenige menschen.

werwaards den Schryver sig heen begeeft.

Vind eenige van syn volk.

Als wy ons by malkanderen vergadert, en de een den anderen syn ongeluk en elende verhaald hadde, hebben wy op menigerley wyse overlegt, en raad gepleegt, hoedanig wy onse saaken en ontkooming, uyt dese bedroefde staat souden aanleggen en beginnen, op dat wy de handen deser bloed-dorstige en on-medoogende Spanjaards souden konnen ontvlugten, als wy hier in beesig waren, stond 'er een uyt ons geselschap op, die in het woord Gods wel ervaren was, en sprak ons met dese volgende woorden seer troostelyk aan. Lieve *Broeders* en *Lands-lieden!* wy sien openbaar en oogen schynlijk, dat wy in de grootste nood en gevaar van lijf en leven steeken, werwaards wy onse oogen slaan, of onse gedagten wenden, aldaar sien wy niet anders, als een onbermhertige en schrikkelijke wreedheyd te gemoet, doordien dat Hemel, Aarde, Zee, Bosch, Menschen en alles, dat in dit Landschap sig erneerd en onthoud, sig t' samen tegens ons aankant, en als vyanden handelt. Derhalven is mijn raad en voorneemen, dat wy ons op de bermhertigheyd der menschen willen verlaten, en ons aan de selve overgeeven, veel liever, eer dat wy hier van het Wild-gedierte seer elendig worden verscheurt, wie weet, de *Spanjaards* mogten sig misschien over ons erbarmen, en mede-lyden met ons hebben, so wanneer wy ons onder hunne bescherming en gehoorsaamheyd begeeven, en dus ons het leven laten behouden. Dog so het mogt gebeuren, dat sy ons geen genade wilden bewijsen: wel-aan, so is het om een quaad uurtje te doen, en so worden wy in een oogenblik van ons Martelaarschap, en alle elenden verlost. Sy zyn menschen, en sy hebben eens menschen herte in sig, derhalven heeft men te hoopen, so wanneer wy ons met nedrigheyd overgeeven, hun om vergiffenis bidden, en haaren toorn versoenen, is het onmoogelijk, dat sy ons niet onder hunne bescherming souden aanneemen, en ons het leven schenken. Wat hebben

Voegen sig by malkander en pleegen raad.

Aanspraak van een uyt het geselschap.

1565

ben wy dog anders voor een troost en hulp onses levens te verwagten? of door wat middel, of weg konnen wy ontkoomen, en ons lieve leven redden? is het niet veel beter en heylsamer, dat wy ons in handen der menschen overgeeven? van de welke wy genade konnen versoecken en verkrijgen, als dat wy eyndelijk hier van het Wild-gedierte des Velds verscheurt en verslonden worden, of anders door het Sweerd des hongers, in dese barre en huylende Wildernisse omkoomen, en dusdanig elendig den Geest geeven, ende sterven, door het welk wy dan ten laatsten (waar voor God ons behoede) in vertwijffeling, en ongeloovigheyd tegen God mogten vervallen, en op dese wijse om het tijdlijke, het eeuwige Heyl verliesen, 't welk wy konnen voorkoomen, wanneer wy ons aan de menschen overgeeven. Hierom is mijn gantsche voorstel en meening, dat wy ons wederom tot de Vesting keeren, en ons onder de gehoorsaamheyd en bescherming der *Spanjaards* begeeven, vinden wy dan geen troost by haar, wel-aan, so zijn wy God een dood schuldig, veel liever is het dan, een korte, als een lange dood; het zy dan, dat wy sterven, of leven, wy zijn des Heeren.

Die van veele voor goed gekeurd wierd.

Dese Reden-voering op dusdanige wijse geeyndigt, en syn Raad bykans van alle voor goed gekeurd, en aangenoomen zynde, konde ik my niet langer inhouden: maar hebbe met korte woorden syn Raad en Voorstel op dusdanige wyse verworpen, seggende: Lieve *Broeders* en *Vrienden*! ik houde de Reden en Raad-slag, van dese onse Broeder en Lands-man niet voor goed, bedenkt het selfs, en neemt het eens ter herten en in overweeging, wat voor genade, of bermhertigheyd, hebben wy dog, op dese heette daad, van onse vyanden te verwagten, dewijl sy te seer verbitterd en vergrimt tegen ons zijn; want hebben sy de weerloose Vrouwen, en onnoosele tedere Kindertjes niet verschoont, hoe veel te weyniger sullen sy ons sparen, daar wy dappere Mannen zijn, daar en boven sullen sy gedenken, dat wy haar niet langer sullen dienen en getrouw zijn, als dat wy onse kans schoon sien, om te ontkoomen. Ook is het u allen bekend, dat sy niet alleen van wegens een algemeene vyandschap, so wel der Koningen, als der Volkeren, of van wegen de menschelijke strijd en tijdelijke goederen, so streng en vervaarlijk tegens ons gewoed, en gewoeld hebben; maar daarom ook onse dood-vyanden zijn, dewijl sy weeten, dat wy het *Euangelium* hebben aangenoomen, en dat selve soeken voort te setten en te verspreyden. Daarom lieve *Broeders!* soude ons dit tot groote schande en ongeloovigheyd strekken, dat wy veel meer en eerder onse oogen, hert en hoop, op de menschen, dan op den Almagtigen God, en onsen eenigen Uythelper souden stellen, die de sijne midden in de Dood en Helle kan verlossen, en hun leven redden. Gy-lieden weet ook, dat God de Heere tegen alle hoop en vertrouwen, wanneer alle menschelijke hulp ten eynde is, met sijne gezeegende Hand te hulp kan koomen, en hem uyt het gevaar des Doods, en elende verlossen, gedenkt aan *Joseph*, *David*, *Elias*, *Daniel*, de 3 Mannen, in den gloeyenden Oven, de Propheeten, Apostelen en andere Heylige Mannen, die uyt hunne nooden zijn verlost, meent gy, dat God nog heeden ten dage niet de selve kragt heeft, gelijk in voorige tijden, dat hy ons nu niet soude konnen helpen? gedenkt maar aan de wonderen van *Egypten*, en hoe God de *Israëliten* 40 jaren in de Woestijne heeft onderhouden, soude hy dan ons ook niet, door sijne kragtdadige hand, door dese ongebaande Wildernisse van dit Landschap, in een veylig oord geleyden en brengen, die God, die dese wonderen gedaan heeft, leeft nog, en is nog heeden ten dage so sterk en magtig, als voor 4000 jaren, so wy maar op hem vertrouwen, en ons van sijne hulp

Dog word met een Antwoord des Schrijvers verworpen,

verseekeren. Daarom spreek ik vry-borstig en vol-mondig tot U-lieden, ik heb geen behagen in de Reden en Raad van onsen Mede-broeder, en wil ook my aan de selve niet gedraagen: maar my in de bescherming en hand Gods beveelen, die my niet sal verlaten. 1565

Dese en diergelijke vermaningen, schoon ik de selve aan myne mede-broeders voorstelde; heeft dog by hen allen geen ingang gevonden: maar 6 van ons geselschap hebben de eerste raad van onsen broeder voor goed gekeurd, en hebben ons verlaten; keerende weder naar de Vesting tot de Spanjaards; hoopende aldaar hun leven te behouden: dog sy vonden sig in hun hoop schandelijk bedroogen; want sy wierden terstond van de Spanjaards, elendig en jammerlijk, gemarst en omgebragt. 't Welk ons tot een voorbeeld kan verstrekken, hoe onvoorsigtig die geene handelen, die sig meer op de hulp en genade der menschen, als op God vertrouwen. Dese 6 mannen waren nog naauwlijks uyt het bosch, van den heuvel af, naar de Vesting genadert of de Spanjaards liepen naar hen toe, omringden se, en staken hen alle sonder de minste genade, of barmhertigheyd, dood, sleepten hen naar den Oever van de Rivier, alwaar een meenigte van doode lighamen lag, welke de Spanjaards in de Vesting hadden ter neder gemaakt, en aldaar heen gevoert.

Dog wierd by eenige niet voor goed gekeurd.

6 keeren weder tot de Spanjaards.

Die vermoord wierden.

Onmenschelijke wreedheyd der Spanjaards.

In al desen handel lag Jacob Ribald, Kapiteyn van het schip de Perel, met de andere scheepen, omtrent 300 schreeden van dese moord-kuyl op Zee geankert, alwaar dagelijks veele tot hen quamen vlugten, die sig heymelijk in de Vesting hadden verschoolen, en in des vyands handen niet waren vervallen. Als de bloed-dorstige Spanjaards, op dusdanige wijse, door dese schoone en wonderbaarlijke overwinning, tegen onse ongewapende en weerloose Franssen, bevogten, stout en moedig wierden, begonden sy de onse meer en meer te vervolgen, en na hun bloed te dorsten, rigteden hier op al hun geschut uyt de Vesting tegen onse Scheeps-vloot aan, in hoop, om de onse sodanig te doornagelen, dat sy te gronde souden gaan: maar haar voorneemen was te vergeefs, en God wilde hun boose wil niet begunstigen, want sy konden wegens regen en onweder niets uytrigten, alsodat sy eenige 100 schooten, te vergeefs uyt de Vesting, op de onse deeden, en niet een man beseerden: doen sy sagen, dat sy met de Leeuwe-huyd niet konden uytvoeren, trokken sy het Vosse-vel aan, gevende, in plaats van geweld te doen, goede woorden, sonden daar op een Trompetter, doende de onse door hem den Vreede aanbieden, so wanneer wy, goedwillig onse Scheeps-vloot, in hunne handen wilden overgeeven.

Eenige vlugtelingen koomen in het schip van Jacob Ribald.

Geschut van de Vesting op de scheepen gewend.

Dog vrugteloos.

Trompetter aan Ribald gesonden.

Dog als sy sagen, dat de onse sig op het aanbrengen van desen Trompetter niet wilden laten overreeden, nog dat hy de onse daar toe konde beweegen, sonden sy een beroemt en aansienelijk man, zijnde een Luytenant, Don Pedro de Malvendo genoemt, Oversten en Stadhouder der Spanjaards, en deeden ons dese na-volgende Vreedens-Artykelen voorstellen.

Een aansienelijk Man gesonden.

Eerstelijk souden wy ons grootste schip met alle Oorlogs-en Scheeps gereedschap, levens-middelen en alles wat'er in was, over-geeven, en wy souden ons met de Boots en de *Canoes* tot de andere scheepen moogen overvoeren, die aan de mond van de Rivier op de Reede ten anker lagen, zijnde ontrent 4000 schreeden van de Vesting.

Artijkelen van Vreede aan de Fransse door de Spanjaards voorgesteld.

Hier op hebben wy hen op dese volgende wijse geantwoord. Wy hebben geen Oorlog met u-lieden, dat wy met vreede en overgaaf souden eyndigen, of onder malkanderen een verdrag aangaan: want het is nu omtrent een half jaar geleeden, dat wy op het bevel van onsen Koning *Karel* de IX, van die naam, dese Scheeps-Togt hebben ondernoomen, en in dit Landschap zijn over-

Antwoord der Fransse hier op gedaan.

1565

gekoomen, dat wy niet hebben gedaan, om op de Zee te ſchuymen en te rooven, of op Landen, andere Koningen toe-koomende, aan te vallen, die te bevegten, of op eenige manier te berooven, al het welke ons van ſijn Koninglijke Majeſteyt, en onſen Opper-Admiraal, wel uytdrukkelijk en ernſtig is verbooden, dat wy op lijf-ſtraffe, en de grootſte ongenade, de Heerſchappy der *Spanjaards*, nog hare Zee-ſtranden ſouden aandoen, ofte den Inwoonders in het minſte te beledigen: op dat wy hen geen oorſaak mogten geeven, om ons te beſchadigen, of ons met hunne ſcheepen, met vyandſchap na te ſetten. Dit Gebod en Bevel onſes Konings hebben wy in der waarheyd getrouw en ſtand vaſtig naargekoomen en gehouden, en de Grens-plaatſen uwes Konings nergens beledigt, of beſchadigt. Maar gy-lieden hebt, tegen alle billigheyd en krijgs-gebruyk, de onſe beſprongen en aangegreepen, hen met ſchrikkelijk bloed-vergieten en moorden, ſonder ſchuld, of oorſaak daar toe gegeeven te hebben, om hals gebragt: derhalven twijffelen wy niet, of dit doen ſal u t'eeniger tijd berouwen, en van God niet ongewrooken blijven. Wat aanbelangt het voorſtel en begeerte van u-lieden tot de Vreede, ſo weetet, dat wy eer ons lijf en leven daar aan willen wagen en verlieſen, als dat wy aan u het ſchip, met ſijn toebehooren, ſouden willen ter hand ſtellen. Desgelijks ſo gy ons met geweld en vyandelijk wilt aantaſten, willen wy onſe wapenen, lijf, goed, en alles, wat ons God heeft gegeeven, daar tegen te pande ſtellen, wie dan de ſterkſte en magtigſte is, die behoude den Zege, en gebruyk ſe na ſijn wel-gevallen.

Met welk beſcheyd de Geſant te rug keerde.

Als de Afgeſant met dit beſcheyd wederom in de Veſting keerde, ſeggende, dat de onſe in geenen deele ſig met woorden wilden laten overreeden, nog ook tot den vreede laten beweegen; maar dat wy bereyd waren ons lijf en goed door een openbaren Oorlog, als brave Soldaten, te waagen, zijn de Spaanſe Soldaten door dit beſcheyd ſodanig verbitterd en verwoed geworden, dat ſy alle haat en grimmigheyd, tegen de lyken der verſlagene, hebben geoeffend en aangewend en de onſe, die in de ſcheepen waren, van verren laten ſien, om hunne herten en gemoederen te bedroeven, dewijl ſy deſe lighamen en ledematen der onſe na hunne wenſch niet konden verſcheuren, nog haar bloed-dorſtende gemoederen aan de onſe koelen; ſtaken ſe met hunne ſpitſe poinjaarden de oogen uyt de hoofden der verſlagene, en wierpen ſe met groote beſpotting en gekrijſch in de Rivier, drijvende alſo door den Stroom af naar onſe ſcheepen, waar door de onſe ſig niet van weenen konden onthouden; dat ſy dusdanig onſe met-geſellen moeſten mishandeld en beſpot ſien.

Waar over ſy ſeer verbitterd wierden.

Hun verdere boosheyd.

Droefheyd der Franſſe hier over.

De Schrijver begint het verhaal van Ribald met ſijn Schip.

Nu keer ik my tot de Overſte Johan Ribald, om te beſchrijven, hoe het met ſijn ſchip en volk is afgeloopen, gelijk ik naderhand uyt de mond van ſeeker Edelman, genoemt Buton, die dit Treur-ſpel over-al ſelfs heeft aanſchouwt, en ten laatſten gelukkig de handen der Spanjaards is ontkoomen, heb opgeteekend, en ſig in deſer voegen heeft toegedragen.

Ribald ſoekt de Spanjaards te vergeefs.

Als nu de Overſte Ribald met ſijn ſchip niet weynig van dit gemelde onweeder geſchokt wierd, heeft hy, na een tyd-lang over de Zee gekruyſt te hebben, de Spaanſe Vloot opgeſogt; dog konde hen nergens te ſien krijgen, en onkundig zijnde hoe het met de Veſting ſtond, heeft hy de Vloot der Spanjaards over-al op-geſpeurt, om hen het landen te beletten, heeft ook het ſcheepsvolk, naar krijgs-gebruyk, vermaant, dapper en kloek-moedig te ſtrijden.

Word op een droogte geſmeeten en lijd Schip-breuk.

Ondertuſſen nam het onweder hand over hand toe, in ſo verre, dat ſy op den vijfden dag, door het geweld der winden, op een droogte tegen ſtrand, wierden geſmeeten, komende nog voor- nog agter-waards, waar op het water van onderen met ſulken magt het ſchip in-vloeyde, en de baren ſo kragtig over het ſchip heen vloogen, dat de onſe genoodſaakt wierden met weynige levens-middelen, in eenige Canoës ſig te lande te begeeven, maar wanneer in dit ongeluk de maſt over boord raakte, wierd eenen Grangius, Overſte van een vaandel Soldaten daar mede in Zee geſmeeten, deſe man wierd van een yeder ſeer beklaagt, om dat hy niet alleen, in Krijgs-kunde en Zee-vaard, ſeer beroemt, en geoeffent was, maar ook met verſtandige raad en groote vriendlijkheyd, boven maten begaaft was, en wel ſo verre, dat hy met ſijne ſoete woorden en verſtand, de andere kon over-reeden, om hem over-al te volgen. Deſe Schip-breuk geſchiede, omtrent 50 Franſſe mijlen van de Rivier de May, alwaar de onſe alle onbeſchadigt aan lijf en leven, uyt-geſondert deſen gemelden Grangius, behouden te land quamen.

't Volk geborgen.

Grangius in Zee geſmeeten.

Sijn lof.

Koomen aan land.

Of ſchoon nu de onſe de woede der Baren en Zee waren ontworſtelt, zijn ſy in nog veel grooter ongemak, by gebrek van levens-middelen en voorraad geraakt, want hadden voor geen dag proviſie by hen, en vonden te lande niet te eeten, of te breeken, als alleen eenige kruyden en wilde vrugten, die ſy in de boſſchen en heggen vonden: want dewijl ſy anders geen voorraad hadden, moeſten ſy eeten, dat ſy vonden, 't zy dat het hen wel, of qualijk ſmaakte. Daar-en-boven wierden ſy niet alleen met een bittere honger, maar ook met een onlijdelijke dorſt geplaagt; want vonden nergens vers water, dat bequaam was, om te drinken, als alleen in ſtinkende en moeras-agtige poelen, waar uyt ſy gedwongen wierden, ſulken ſtinkenden en vuylen water te drinken, dat, al hadden ſy een ſtalen maag gehad, en hoef-yſers en ſchot-ſpijkers konnen verteeren, in een ſware ziekte moeſten vervallen; maar het gemeene ſpreek-woord had hier ſijn waarheyd, dat honger raauwe boonen ſoet maakt, en de alderbeſte kok is, alſo gold het hier ook, of ſchoon de ſpijs en drank onreyn en ongeſond was, wierden ſy egter van de hongers-nood gedwongen, het ſelve naar binnen te ſenden, en met goede ſmaak en begeerte te eeten en te drinken, in ſo verre, dat het hen niet langer ſcheelde, als ſy maar yets hadden; met deſe ongewoone ſpijs en drank, hielden ſy ſig geheele 8 dagen op, ſonder dat ſy yets anders genooten, als het geen ſy onderweegen vonden.

Gebrek aan Levens-middelen

Onnut voedſel.

Honger en dorſt.

Drinken vuyl water.

Eeten onreyne koſt.

De negende dag ontdekten ſy een kleyn ſcheepje, dat aan den Oever lag, waar over ſy ſeer verblijd wierden, hoopende door dit middel, hunne ſpits-broeders in de Veſting hun ongeluk te verhalen, op dat ſy hier door haar ongemak mogten te boven koomen, en hun leven redden; dus waren ſy te lande over de 12 Franſſe mijlen van de Veſting, en te water over de 50 mijlen, boven dit alles, hadden ſy tuſſen hen de Rivier der Dolphijnen, over welke ſy geenſints ſonder vaartuyg konden geraken, want hy was, op ſijn aldernaauwſte, over de 12 vademen breed, en over de 8 elleboogen diep, derhalven hebben ſy het ſcheepje, met groote blijdſchap en vreugde, aangevaard, hunne hembden van het lijf geſcheurt, het katoen uyt hunne borſt-rokken gehaald, en begonden op deſe wijſe, de gaaten en ſpleeten, met moſch toe te ſtoppen en digt te maaken, en in ſtaat, om hen over te konnen brengen, maaken.

Ontdekken een Scheepje.

Dat ſy digt maken.

Terwijl de matrooſen hier mede beeſig waren, om dit ſcheepje te kalefateren, riep Johan Ribald eenige van ſijn volk, welker raad en wijsheyd hy te vooren meer-maals had gebruikt, tot ſig, en bragt hen op een byſondere plaats alleen, en heeft hen, na ſijn aangeboorne vriendlijkheyd, met ſoete en beleefde woorden, op volgende wijſe aangeſprooken.

Johan Ribald houd raad met ſijn volk.

Mijn

1565

Aanspraak aan sijn volk.

Mijn lieve *Mede gesellen* en getrouwe *Lands-luyden!* Onse jammer, elende en gevaaren hebben verre de menschelijke stand-vastigheyd te boven gegaan, en het is onmoogelijk, dat wy de selve verder souden konnen verdragen en lijden. Daar en boven is het veel beter en wenschelijker, een-maal te sterven, als in dusdanigen en elendigen gevaar te leven, of duysend dooden te ondergaan, indien ons *Christelijk* geloof ons dit niet verhinderde, om dat wy aan de genade Gods en sijne beloften niet moeten vertwijffelen, maar selfs in de hoogste nooden, benauwtheeden, en gevaaren des doods op hem hoopen, en ons vaste vertrouwen stellen. Daarom sullen wy geen weg, nog middel versuymen, waar door wy ons uyt dese nood en doods-gevaaren konnen redden en behouden; maar de hand moet hier aan het werk geslagen worden. Derhalven is mijn raad en voorneemen, dat wy eenige uyt ons gesel-schap in dit scheepje willen betrouwen, om tot ons volk in de Vesting te gaan, om onse elendige staat en gelegendheyd aan hen bekent te maken, op dat sy ons moogen bystand doen. Dog so gy-lieden een beteren raad, of ander heylsaam middel weet, wil ik gaarn van u hooren, en opvolgen.

Groote droefheyd van Ribald.

Dese Reden-voering op dusdanige wijse geeyndigt zijnde / begon hy hertelijk voor het gantsche geselschap te schreyen / viel op syne knyen / en heeft met hen allen een gebed tot God gedaan.

Tweede Raad-houding.

Na het eyndigen van het gebed hebben sy ander-maal met malkanderen raad gehouden en voor-gedragen / of sy wilden tot de *Castilianen* senden, die uyt hun aller naam aan hunne mede-gesellen hun nood en elende bekent souden maaken:

Thomas le Vasseur met het scheepje uyt-gesonden.

Hier toe wierd Thomas le Vasseur, geboortig van Dieppe, gekooren / wordende van Johan Ribald belast en hertelijk gebeeden; dat hy op het alder-voordeeligst, so veel hem moogelijk was, sig derwaards met het scheepje soude spoeyen, en hunne mede-gesellen haren nood en jammer bekend maken, dit heeft hy met 16 persoonen aangenoomen / om uyt te voeren / onder welke mede geteld wierden Vincent Symons en Michiel Goverts.

Sien een Vaandel Krijgs-knegten.

Dese sig op reys begeeven hebbende / sagen de onse / als sy over de Rivier waren / op dien selven dag een troup gewapende krijgs-knegten / met vliegende Vaandel / van verren by de Rivier / omtrent de Vesting: dog also sy / van weegen de verheyd der plaatse / niet anders konden gissen / of het waren Spanjaards, hebben sy / in dusdanigen gevaar en verlegendheyd / met

Hun besluyt hier op genoomen.

malkanderen beslooten sig in hun geweld en op haar genade over te geeven, dewyle sy, in sulke benauwtheeden en elende, geen andere troost wisten, of uytkomst te gemoet sagen.

Eenige tot de Spanjaards gesonden.

Dit beslooten zijnde / sonden sy eenige voorname mannen tot hunne Vyanden / die van haar overgaaf / behoudenisse en Vreede / souden handelen.

Die in't eerst wel wierden ontfangen.

Dit gesandschap wierd voor de eerste-maal / heerlyk en vriendelyk / ontfangen / en aan-genoomen: Want Vallemandus, Kapiteyn van een Vaandel Spaansse voet-knegten beloofde en verseekerde hen / by syn Adelyk / Ridderlyk en Christelijk geloof / syne toegenegene wille / gunst en weldaden / tegen de onse te sullen oeffenen;

Aanbieding van Vallemandus.

seggende daar en boven; dat het een geduurige gewoonte der *Spanjaards* was, wanneer sy zegepraalden, altijd hunne overwonnene Vyanden, voornamelijk de *Franssen*, wanneer sy vergiffenis begeerden, *genade* en *bermhertigheyd* te bewijsen en hen het leven te schenken, wilde derhalven daarom ook niet van dese gewoonte en gebruyk af-stappen, of eenige gestrengheyd aan hen oeffenen, want so hy dit deed, en wreeder met hen handelde, als sijne Voorsaten en andere *Spaansse* Kapiteynen tot hier toe hadden gedaan, stond het voorwaar te dugten, dat'er hier na een eeuwige haat en nijd, mitsgaders een schrikkelijk bloed-vergieten, onder dese 2 Volkeren soude onstaan, waar van de Vyandschap nooyt een eynde soude neemen. 1565

Sijn verder verseekering.

Dit alles gaf hy opentlyk / door een Tolk / aan de Gesanten te verstaan / en verseekerde hen / sy souden nu met vroolijker herten tot hem over-koomen, haar soude niet het minste leet, of weder-waardigheyd, werden aangedaan; ruste ook een boot toe, en sond de selve benessens 5

Boot aan de Fransse gesonden.

Soldaten / aan de over-syde van de Rivier / tot de onse. Dese spraaken hen / uyt naam hares Kapiteyns, aan / beloovende, hen alle genade en goedheyd te sullen bewysen.

Ribald verlaat sig op de beloften der Spanjaards.

Als Johan Ribald dese soete en vriendelyke woorden der Spanjaards, mitsgaders hunne verseekering / gehoord hebbende / sloeg hy aan hun seggen geloof, begeevende sig ten eersten met 30 van syn volk in de Boot en is naar den Spaansen Kapiteyn Vallemandus gevaren / die hem heerlyk

Word wel ontfangen.

ontfing / en hem syne genegendheyd en goed-dadigheyd / op nieuw beloofde en verseekerde / de mede-gesellen van Ribald liet hy aan een bysondere plaatse brengen / gebiedende aan syn volk / de selve de handen op de rug te binden, en twee en twee aan malkanderen te vleugelen.

Sijn volk gebonden.

De Franssche alle over de Rivier gebragt.

Ondertussen als Ribald, van den Kapiteyn Vallemandus, met valsse en streelende woorden wierd opgehouden / voerden sy al ons volk aan de over-syde der Rivier / yeder reys 30 te gelyk in getale / bindende hen de handen op de rug / eer sy uyt de Boot op land mogten stappen.

Begeeven sig naar de Vesting.

Als nu de onse al te samen waren overgevoert / en twee en twee aan malkanderen gekoppelt / en de Spanjaards tussen hen gemengt / gaven sy sig op reys naar de Vesting / alwaar Ri-

Ribald en en Ottigni seer ontsteld.

bald, met de Heer Ottigni, en andere voorname mannen / sig bevonden / als dese dit elendig schouw-spel aan-sagen, wierden sy deerlyk verschrikt en ontstelt / niet konnende beseffen / wat dit wilde beduyden / of wat sy hier uyt souden besluyten en oordeelen. Derhalven beriep Ribald sig / op de toe geseyde trouw en belofte van Vallemandus, hem tot dien eynde daar over aanspreekende / seyde / hy wilde dog van sijn gegeeven woord en verseekering niet af-staan, nog sijn verbond verbreeken.

[*Sie de Figuur op de volgende Blad-zijde.*]

Ribald spreekt Vallemandus aan.

Hier op gaf Vallemandus ten antwoord / seggende / dat sy nu buyten bekommernis en sorg souden weesen, en sig nergens over ontstellen, of voor eenig gevaar vreesen, dat sy ons volk, om geen andere oorsaak, dus hadden gebonden, als dat sy des te seekerder in de Vesting mogten gebragt werden: jaa wilde hem met eede beweeren, dat hy alles soude volbrengen, wat hy hem belooft hadde.

Des selfs Antwoord.

Niet ver van de Vesting gekoomen zynde, liet Vallemandus neerstig ondersoeken / wie van hen Schippers, Boots-gesellen / Scheeps-timmerlieden en Konstapels waren, of andere handwerk konden / dat tot het Tee bouwen en de Scheep-vaard noodig was / kanten doen / van dese vond hy over de 30, die hy van de andere af-sonderde.

30 van den hoop afgesonderd.

Een Vaandel Krijgs-knegten trekt uyt de Vesting.

Dit gedaan zijnde / quam omtrent een half uur daar na / een Vaandel geharnaste krygs-knegten / uyt de Vesting trekken / en marcheerden in alle haest op de onse aan / welke in een bysondere troup / van het Vaandel van Vallemandus, wierden afgescheyden / het was niet anders / als of men een Kudde schapen naar de slagt-bank voerde; want waren so dra niet by de onse gekoomen / of sy bliesen aanstonds alarm / en wierden / onder een ysselyk geschreeuw en geraas van Trommelen en Trompetten / dese arme gebondene en ongewapende menschen / als of het honden waren / dood gestooken / in so verre / dat men / van al dit geraas en alarm / het klagende geluyt van dese elendige menschen niet konde hooren / of verstaan. Kort-om de Spanjaards hebben ons volk sodanig gehouwen /

Die de Fransse elendig vermoorden.

en

1565

en gestooken / dat / hoe meer yemant hen verwonde en stak / hoe grooter eer hy daar by scheen in te leggen.

Meyn-eedigheyd der Spanjaards.

Dus kreegen de Spanjaards een heerelijke Zege en Overwinning, tegen dese ongewapende en gebondene menschen, binnen de tyd van een half uur; hebbende dit elendig volk / gelyk als verscheurende en wilde dieren, tegen alle beloofde trouw en verbond / verscheurt en gematst; daar se waarlijk weynig roem en eer van hebben weg gedragen; want men kan ligtelijk een gebonden en ongewapend man verslaan / als hy sig niet kan verweeren / ja op dese wyse konnen 10 Dwergen / wel 100 Reusen / verslaan en dooden.

Johan Ribald beroept sig op de beloften.

De Spanjaards, op dusdanige manier met ons volk / gewoed en om-gesprongen hebbende / beriep sig Johan Ribald op de toegeseyde beloften / en eeden van Vallemandus, hem ernstig biddende; dat hy dog sijn leven wilde verschoonen. Desgelyks viel ook Ottigni aan syne voeten neder / hem onderdanig en met schreyende oogen biddende, hy wilde aan sijne gedaane verseekering gedenken, en de selve doen stand grijpen; maar het was voor een doof mans deur geklopt: want terwyl Ribald met Vallemandus praatede / hem syne gedaane beloften indagtig makende / quam een goddeloos booswigt van agteren toe-gevloogen / en heeft hem verraderlyk een pook in het hart gedouwt, van welke dood-steek hy niet so dra was ter aarde gevallen / of eenige vielen op hem aan, en gaven hem veele steeken na syn dood.

Bede van Ottigni.

Ribald gedood en mishandeld.

Dit was de elendige en beklaagelijke uytgang van onse mede-broeders / die sig aan de genade en bescherming der Spanjaards hadden over-gegeeven; toonende minder trouw en geloof te houden / dan de Turken gewoon zyn te doen. Nu waren sy nog niet vergenoegt; dat se ontschuldig bloed hadden vergooten; maar hebben nog daar en boven den baard van desen verslagenen Ribald af-geschooren (welke daad alle onmenschelykheyd en onbarmhertigheyd te boven gaat) en de selve in geslootene brieven naar Spanjen gesonden / gelyk ons eenige onser Matroosen voor waarheyd hebben verhaald / welke de Spanjaards uyt Florida naar Spanjen hebben gesonden; onder dese was een Edelman (die my sulks mondeling heeft verklaard) Christoffel Buton genoemd / geboortig van Havre de Grace, die heymelyk uyt Spanjen, naar Bourdeaux, was ontsnapt / en van daar in een schip naar Dieppe over-gevoert.

Turken beter dan de Spanjaarden in geloof

1565

Baard van Ribald na Spanjen gesonden.

Buton ontkomt de Spanjaards.

Daar naar hebben de Spanjaards, om dese heerelyke overwinning te doen vereeuwigen / een gedenk-teeken opgeregt / en hier door een gedagtenis / van hun Wreedheyd en Moord-lust / nagelaten; want sy hieuwen het lighaam van Ribald, in stukken, kloofden syn hoofd in vier deelen / en hebben dese vier deelen / op staken in Triumph, om-gevoert / en op vier plaatsen van de Vesting / ter eeuwiger gedagtenis / ten toon gestelt.

woede aan het doode lighaam van Ribald.

Ten laatsten hebben de Spanjaards (gelyk ik selfs mondeling van den gemelden Edelman Buton, zynde een van ons volk / die in persoon uyt Florida quam / gehoord) nog verder hun bloed-dorstig en nydig hert / aan de onse gekoeld / met de doode lighamen selfs niet te verschoonen; maar hebben / met de mishandelde en verslagene lyken / een schouw-spel aangerigt; doende wyf en kinderen / jong en oud / te samen op een hoop brengen / en buyten de Vesting verbranden.

De lighamen der verslagene verbrand.

Waar uyt een yegelyk ligtelyk kan besluyten en oordeelen / dat sy niet alleen uyt een vyandlyk herte; maar ook uyt nyd en haat / tegen den waren Gods-dienst en het Christelyk Geloof / sulke verschrikkelijke wreedheeden / en woede / teTen

Redeneering des Schrijvers hier over.

ten

1565

gen de onſe hebben geoeffend / en hen als Ketters verbrand ; dog / of ſy ſchoon deſe lighamen verbrand / en met vuur verteerd hebben / ſullen ſy / ſulke ſchrikkelyke en Godlooſe daden / nimmermeer voor Gods aangeſigte verbergen / nog uyt alle menſchen herten der nakomelingen uytwiſſen.

Begin van het verhaal des Schrijvers.

Nu wil ik wederom tot mijn geſelſchap keeren / en beſchryven / hoe het met ons in de Boſſchagie is afgeloopen / en wat groote gevaren wy hebben uytgeſtaan. Wy dan in ons voorneemen volhardende / wilden ons niet in de handen der Spanjaards overgeeven / gelyk onſe mede-geſellen hadden gedaan : maar wy toogen in dit onbekende boſch (immers ſo ons dagt) Zee-waards aan / en quamen eyndelyk / door de hand Gods geleyd zynde / op een hooge en ſpitſe berg, waar van wy de Zee van verre konden ſien. Dog ons ſtond nog een verren en moeyelyken weg af te leggen / en onder weegen veel gevaar uyt te ſtaan / eer dat wy eyndelijk daar aan quamen.

Koomen op een hooge Berg.

Die beſchreven word.

Deſe berg / daar wy moeſten afklauteren / was geheel rouw en ſcherp / daar en boven ſo steyl en hoog / dat'er niemand op kon gaan / of ſtaan: maar waren genoodſaakt / om op handen en voeten daar af te kruppen / en ons alleen aan de ſtruyken / gelyk de Steen-bokken hangen / vaſt te houden. Schoon wy nu ons leven konden redden / hebben wy onſe huyd en handen niet verſchoond / hoewel ons de ſelve en ons gantſche lijf / al voor heen in de Boſſchagie van ſtruyken en ſtruellen / elendig waren geſtooken en gewond / dat ons het bloed daar uytliep.

Ongemakken op deſen Berg.

Die ſy eyndelyk afraaken.

Als wy nu van deſen steylen en rouwen berg / met groote moeyte en arbeyd / afgekroopen waren / troffen wy voor de tweede-maal een wilde en ongebaande Boſſchagie aan / welk tuſſen den berg en de Zee op een heuvel is geleegen / ſo dat wy de Zee nu niet konden ſien. Eer wy aan dit boſch quamen / toogen wy over een groote heyagtige vlakte / welke vol poelen / moeraſſen en bykans onbruykbaar was / om te gaan / van wegen de geſeyde moeraſſen / riet / moſch en een onbekende ſoort van varen / die hier in meenigte gevonden wierden / daar en boven waren deſe riet-ſtokken ſo hard / als hout en des ſelfs bladeren heel ſpits / waar door onſe beenen ſodanig wierden geſtooken en gewond / dat ons het bloed daar uyt liep / als of wy ons met ſteeken en houwen hadden beſeert. Somtyds waren wy genoodſaakt / tot aan het middel-lyf door het water en de poelen te waden / daar en boven regende het ſonder ophouden / alſo dat wy / ten deele door de poelen / ten deele door den geſtadigen regen en onweder / ſchier moedeloos en magteloos wierden / en dagten niet anders / of wy moeſten door deſen Sund-vloed verdrinken / en vergaan: want hoe verder wy op de geſeyde vlakte / naar het boſch toe ſwommen en worſtelden / hoe ſterker en dieper ons het water tegen quam / ſo dat wy t'eenemaal aan onſe welvaard en leven wanhoopten / en ſeyden tegens malkanderen / het is niet moogelijk, (ten zy door Gods hulp) dat wy ons leven, door deſe vreeſſelijke moeraſſen en poelen, konnen bevrijden, daarom moeten wy, of te rug keeren, of hier ons leven eyndigen.

Vlakte vol Hey.

Als mede vol varen en anderſints.

Groot ongemak op deſe weg.

Groote moedeloosheyd en kleyn-hertigheyd.

Verhalven als wy niet anders geloofden / nog hoopten / of het was alhier op deſe tyd de laatſte uur onſes levens / vielen wy malkanderen / voor het laatſt om den hals / en hebben onſe / en onſer mede-geſellen ongelukken / met veele tranen / hertelyk beklaagt / en uyt een bedroefd herte / met ſugten en weenen / tot God geſchreyd / en bekent ; dat wy, van weegen onſe menigvuldige ſonden en aangeboorne ongeregtigheyd, door het regtvaardige en billijke Oordeel Gods, in ſulke elende gebragt, en daarom geſtraft wierden, dat ons God dog ſijnen H. Geeſt wilde verleenen, dat wy ſalig mogten ontſlapen, en uyt deſen jammer-dal, in het eeuwige leven overgaan. Hierom hebben wy God met ſugten en gebeeden hertelyk aangeroepen.

Vallen malkanderen om den hals en weenen bitterlijk.

Onſe gebeeden tot God uytgeboeſemt hebbende / zijn wy opgeſtaan / en in ſijnen naam en hulp weder boſch-waards aan getoogen / eer wy egter nog aan het boſch quamen / moeſten wy eerſt over een diepe Rivier / die door deſe vlakte en weyden liep ; zijnde wel niet breed / maar ſeer diep / en liep door dit dal ſoo ſnel / als een pyl uyt de boog / in Zee / ſoo dat het onmoogelijk was / de ſelve te door-waaden / of over te ſwemmen / in ſoo verre / dat ſy door haar kragt / en ſnelle loop / de Zee-baren te rug kaatſte / en was by-kans den Stroom Nigris hier in gelyk ; op dit geſigt ſtonden wy wederom geweldig bedeeſt / en bevonden ons / (gelyk een yeder kan afneemen) in een groote nood ; als komende / nog voorwaards / nog agterwaards / en niemant van ons allen derſde ſig onderwinden / om deſen Stroom over te ſwemmen. In dusdanigen twijffel / wiſten wy niet / hoe ons te behouden / of het werk aan te vangen / om ons leven uyt dit verdriet te redden / in deſe verlegendheyd quam my ten binnen het boſch / dat wy agter ons by den berg hadden gelaten / ſprak daar over mijne mede-makkers aan / dat ſy geruſt en getrooſt wilden zijn, ſeggende, dat ik moogelijk middel ſoude vinden, om deſen Stroom over te geraken, daar op ben ik op ſtaande voet / te rug / naar het boſch geloopen / en heb met mijn byl en beytel / een groote en ſware tak van een boom geklooft / waar mede ik terſtond weder by mijne met-geſellen quam / hen aan-ſpreekende / laat ons ſien, lieve *Broeders*, en onderneemen, op hoop, dat ons God op dit drijf-tuyg, over deſen Stroom wil helpen, waar op het lot wierd geworpen / wie de eerſte van ons ſoude zijn, om op dit vlotje den over-komſt te beginnen, en dit waag-ſtuk aanvangen, want daar konde maar een menſch alleen op over-dryven. Als het lot op een onſer makkers gevallen was / hebben wy deſe paal in den ſtroom gebragt / en hem tot in het midden van de Rivier aan een eynd op-geligt / tot dat hy over het midden was gekoomen / doen hebben wy hem met het eene eynde van de paal na den over-zijde geſtooten / daar hy van de ſnelheyd des vloeds niet konde weg dryven / en heeft ſig op deſe wyſe / aan de riet-takken en andere kruyden / die aan het water wieſſen / vaſt gehouden / op deſe wys is hy gelukkig over gekoomen / en op het Land geſtapt / op gelyke wyſe zijn wy al te ſamen over geraakt / tot den laatſten toe / die wy met een touw / uyt riet-takken en lang gras t' ſamen gevlogten / hebben over getrokken / en zijn alſoo / op lyfs-gevaar / over deſen Stroom gekoomen.

Trekken al boſchwaard aan.

Koomen by een diepe Rivier.

Zijn hier over ſeer verleegen.

De Schrijver ſpreekt ſijne mede-geſellen aan.

Loopt te rug naar het boſch.

Het lot geworpen, wie eerſt de Rivier ſou over-varen.

Dat onderноomen.

En gelukkig volvoerd wierd.

Dog door het drinken van het meenig-vuldige zoute water / en het uytmergelen door ſoo veel moeyte en arbeyd / konden wy naauwlyks gaan / of ſtaan ; want hadden dien geheelen dag / in regen en wind / door moeraſſige poelen / heen en weder geſworven / dat onſe ledematen en geheele lyf / verſwakt en verlamt waren. Dog grepen al wederom moed en couragie / begaven ons van nieuws aan op weg ; gaande voetje voor voetje / op ons gemak / naar het by-leggende boſch / omtrent de Zee-kant / welk wy op den top des bergs hadden geſien. Op dusdanige manier 2 uuren gevoeteerd hebbende / ontmoetede ons voor de tweede-maal een Rivier / die vry ſnelder en grooter was / als de voorgaande / over de welke wy / op de manier als voor-heen / door de Goddelyke hulp en by-ſtand zyn geraakt ; behelpende ons met het voorgaande gereedſchap / 't welk wy wederom met gevaar des levens ontquamen / raakten des avonds als de Son aan 't onder-gaan was / in het lang gewenſte boſch / alwaar wy onſe nagt-ruſt / met groote ſchrik en vrees hebben gehouden / en de geheele nagt over-

Groote ſwakheyd der Reyſigers.

Begeeven ſig op weg.

Koomen by een ander Rivier.

Daar ſy mede over quamen.

Koomen in het Boſch.

1565

ver-eynd aan een boom geſtaan / hoewel wy nu moede en mat waren / van den voorgaanden arbeyd / en ongemak / die wy den gantſchen dag hadden moeten uytſtaan; ſo quam'er niet de minſte ſlaap in onſe oogen; want wie ſoude op

Daar ſy vernagten.

dusdanigen wyſe konnen ſlapen / of ſig ter ruſt begeeven / wiens hert en gemoed / in ſulken ſwaren ſorg en twyffel ſteekt / en aan alle kanten / met ſchrik en vreeſe is over-laaden? want

Gevaar der wilde dieren,

wy waren geen oogenblik veylig / voor alderhande ongedierte en verſlindende wilde dieren / daar dit Landſchap over-al vol van krield, om deſe reden / hebben wy den geheelen nagt, ſonder ſlapen / met groote angſt en ongeruſtheyd / doorgebragt.

In het aan-breeken van den dag en de vroege morgen-ſtond / hebben wy ontrent de 50 ſchreeden van ons / een vier-voetig dier / hebbende de

Sien een dier van een wonderlijke gedaante,

groote van een Hert, voor-by ſien loopen / dit beeſt had een groote kop, glinſterende oogen / seer lange ooren / gelyk een Ezel / aan het agterſte van ſyn lyf / was het boven-maten dik en opgeblaſen. Van dit geſigt wierden wy geweldig ontſteld / voornamelyk over des ſelfs verſchrikkelyke groote en vuurige oogen, hielden het daarom voor een Geſpens / dog het is niet nader tot ons gekoomen / om ons eenig leet te doen / of te beſchadigen.

Begeeven ſig wederom op reys.

Als nu de Son op-rees en den ſchoonen / aangenaamen dag aan-quam / hebben wy wederom ons op reys begeeven / en uyt het boſch Zeewaards aan geſpoeyt / die wy niet ſo haaſt in het geſigt kreegen / of wy hebben met groote blydſchap; als zynde onſe eenige uytkomſt / onder de Goddelyke by-ſtand / daar na toe gemarcheert.

Koomen wederom aan ongebaande plaatſen.

Dog eer wy nog aan Zee konden koomen / zyn ons nog andere elenden en ongemakken ontmoet / want wy troffen hier wederom, een poelagtige en moeraſſige grond / aan / die met dikke water-rieten en ſtruyken / over-al beſet was / en veel gevaarlyker / als de voorgaande / die wy waren over-gekoomen / ſo dat wy op ſommige

Groot ongemak.

plaatſen / door de poelen en moeraſſen / tot onder de armen / in-ſakten / daar wy evenwel door moeſten / dewyle wy anders geen weegen / of paden / die beter waren / konden vinden; ten

Dat ſy te boven koomen.

laatſten leſten hebben wy deſe gevaarlyke en moeraſſige grond over gearbeyd, en met groote magteloosheyd / het eyndelyk te boven gekoomen.

Als wy nu dit ongemak ook hadden overwonnen / en uyt-geſtaan / peurden wy terſtond na

Koomen by de Zee-ſtrand.

de Zee-kant, naauwlyks waren wy den Oever op 3 / of 4 musket-ſchooten genaderd / of wy ſagen op den weg, werwaards wy heen moeſten,

Sien een troup volks.

ſeer ſchielyk en onverwagt / een troup volks / 't welk wy vermeenden onſe vyanden te zyn / die ons alhier wilden aan-doen en over-weldigen. Wat nader by den anderen gekoomen zynde / waren ſy alſo ſeer ontſtelt en verſchrikt / als wy daar en boven ſagen wy / dat ſy naakt / bloot en geſcheurt leyen, gelyk als ik en mijne makkers deeden / waar uyt wy ligtelyk beſlooten /

Koomen by malkanderen,

dat het een troup van ons volk moeſt weeſen / die de handen der Spanjaards waren ontkoomen. Het getal van deſe troup was van 20 menſchen

Bevinden het hunne makkers te zijn.

en onder de voornaamſte waren den Heer Laudonniere, Gouverneur van de Veſting / met ſyne dienſt-maagd / die / gelyk geſegt is / met hen uyt de Veſting was ontvlugt / Jacob Morgues van Dieppe, Franciſcus Vallius, een Waards Soon Nicaſius Krotten, Nicolaas Minutarius, Trompetter van Laudonniere, en andere dappere mannen meer / die ik korthcyds-halven verſwyg. So dra waren wy niet by malkanderen gekoomen / of wy konden van tranen en

Groote blydſchap en droefheyd van onder te ſien.

blydſchap niet ſpreeken / nog den een den anderen begroeten / ſo ſeer troffen ons aan weder-zyden onſe elenden en armoede; maar als wy ge agten / dat ons dit regtvaardig / wegens onſe ſonden / van God wierd toegeſtuurd / en teegelaten / om dus van de menſchen mishandelt te worden / ſchepten wy wederom moed en couragie / hebben onder ons raad gehouden / en o-

Pleegen te ſamen raad.

verlegt / wat wy nu verder ſouden by der hand neemen / om ons wederom te regt te raken / en niet in des vyands handen te vervallen. Onder-

Sien van een boom een ſchip in Zee.

tuſſen klommen 2 uyt ons geſelſchap op een hooge boom / ſagen doen een onſer kleyne ſcheepen van verre op Zee varen / zijnde dat van Kapiteyn Mallard. Hadden dit ſchip niet ſo dra geſien / of ſy deeden een zeyn met een ſtuk van een wit hembd / en hebben hen met dit Vaandeltje toe-gewuynſt / op dat ſe hier op aan mogten koomen / om ons in te neemen / ten eynde wy ons leven mogten behouden.

Waar van de Kapiteyn een boot naar hen toe-ſend.

Naauwlyks was dit van het Scheeps-volk vernoomen / of Kapiteyn Mallard ſond aanſtonds een boot op ons af / waar mede ſy ons aan boord ſouden halen; maar / eer wy aan de boot konden koomen / moeſten wy alvoorens

Groote moeyelijkheyd eer ſe die konnen magtig worden.

door een diep moeras waden / en over 2 grooter en ſnel-loopende Rivieren ſwemmen / als die wy den voorgaanden dag, in de vlakke hey / waren over-gekoomen, daar ons deſe af-gehouwene tak die ik voor-heen gebruykt had, groote dienſten deed / deſgelyks droegen de mede-geſellen van Laudonniere, ook 2 ſwaare takken / met ſig / die ſy mede tot dit gebruyk hadden afgekapt.

Koomen aan de Boot.

Als wy / na veel worſtelen en wroeten / eyndelyk by de Boot quamen / waar in wy ons ſouden t' ſcheep laten voeren / konden wy, weegens den honger / dorſt en alle andere ongemakken meer / gaan of ſtaan / ſo dat eenige uyt

Groote magteloosheyd der Reyſigers.

ons geſelſchap / van wegens deſe elenden uytgemergelt / ter neder vielen / en lagen als of ſy dood waren / dat wy / die nog de ſterkſte ſcheenen / hen moeſten dragen en ſleepen.

Bermhertigheyd der Matrooſen.

Hadden de matrooſen / die waarlyk met groote barmhertigheyd en vriendelykheyd / over ons waren aangedaan / ons hier niet te hulp gekoomen / ſouden wy hier al te ſamen het moeten opgegeeven hebben / en elendig omgekoomen zyn; want ſy droegen de eene voor en den ander na / in de boot / en hebben ons veel gemak aange-

Koomen aan boord.

daan; brengende ons alle behouden aan boord van Kapiteyn Mallard, daar wy / ſeer vriendelyk en met groote blydſchap / zyn ingenoomen en ontfangen / gaven ons ſeer gewillig ſpys en drank na hun uyterſte vermoogen / deelende ons

Raaken tot hun voorige geſondheyd.

het ſelve ryklyk mede / waar mede wy onſe levens-kragten weder kreegen / en tot voorige geſond herſteld wierden.

Dankbaarheyd aan God.

Waarlyk heeft God hier een groot wonderwerk uyt-gevoerd / en ons ſyn geweldige hand doen ſien en gevoelen / dat hy ons, uyt ſo veel oogen-ſchynelyke gevaaren en nooden des doods / heeft uytgereddet / ſonder wiens hulp en byſtand / het onmoogelyk ſoude geweeſt zyn, dit te boven te komen koomen; moogelyk heeft het hem behaagt / ons dit te doen gevoelen / op dat wy hem eeuwig ſouden dank-ſeggen / en ſyn groote magt en vaderlyke by-ſtand, by alle en een yeder roemen en pryſen. Waar over wy / niet al-

Verhalen de wonderen aan malkanderen.

le onſe mede-geſellen / dien ſelven nagt / den Almagtigen God hoogelyk hebben gedankt / en die geheele tyd in het verhalen ſyner wonder-werken en vertrooſtingen aan ons doorgebragt / en den

Hun verdere wenſch,

grooten God hert-grondig gebeeden; dat het hem mogt believen, ons nu verder, ſonder eenig jammer, ofte elende, wederom in ons lieve vaderland te brengen, op dat wy ſijne ondoorgrondelijke barmhertigheeden en goedheeden, aan ons beweeſen, ook by onſe kinderen en nakomelingen, mogten roemen, en in geſchrift de wereld mededeelen.

't Schip de Perel komt by het ſchip van Mallard.

Des anderen daags in den vroegen morgenſtond / quam Jacob Ribald met ſyn ſchip de Perel by ons, waar op aanſtonds Scheeps-raad

Scheeps-raad.

wierd gehouden, wat ons in deſe tijds gelegenheyd ſtond te doen, op dat wy ons overgebleevene

1565

vene hoopje volks, en de scheepen, voor de vyanden, mogten behouden, voor eerst hadden wy van alles gebrek / dewijl wy niet alleen aan lighaams gesondheyd en kragten hadden af-genoomen; maar ook het meeste gedeelte onser wapenen / geschut en bus-poeder was van de Spanjaards gerooft; so dat wy niet in staat waren, om hen het hoofd te bieden / ingevalle sy ons wilden bespringen. Daar-en-boven was 'er . . mant van ons / die wist / (hoewel ik naderhand het selve uyt de mond van een Edelman / Buton genaamt heb opgeteekend / gelijk hier vooren is aangehaald) hoe het met onsen Overste Johan Ribald gesteld was / en waren veele in twijffel / of hy niet met sijn schip mogte gesonken / ofte door een ongestuymig onweer en storm op Zee verstroopt weesen / dat hy nimmermeer soude konnen te regt koomen.

Gebrek van Geweer en Bus poeder.

Ten laatsten wierd 'er beslooten / dat 'er niets beters soude zijn, als dat wy hoe eer, hoe liever de stevens naar *Vrankrijk* souden wenden, om den Koning den slegten toestand van saken, en de schrikkelijke moord en slagting der *Spanjaards*, aan de onse gedaan, te verhalen. Verder was het gevoelen van den Kapiteyn / dat men die geene, die de handen der wreede *Spanjaards* waren ontkoomen, in tween soude verdeelen, en het eene in 't schip de *Perel*, van Kapiteyn *Ribald*, te bergen, en het andere in 't schip van Kapiteyn *Mallard*, op dat het eene schip niet mogt worden overladen, en gebrek aan eet-waaren krijgen.

Besluyten met hunne 2 scheepen naar huys te keeren.

't Welk sy onderneemen.

Op den 25. September haalden wy de zeylen op, en wenden de stevens naar het Vaderland; want de tyd leed geen uyt-stel / dewijl de Noorde wind geweldig begon op te steeken / jaa wy kreegen sulken fellen stooker uyt den Noorden / dat wy met onse 2 scheepen / in een oogenblik de Zee-stranden van Florida verlieten / wy sagen ook niet anders als water en lugt / jaa het woey so snedig / dat wy / binnen de tyd van 2 glasen, op dese woedende Zee van ons andere schip wierden verstrooyd / en malkanderen in dit vaar-water nimmermeer hebben aangetroffen / of gesien.

Verlaten Florida.

Verstrooyen van malkander.

50 Fransse mijlen omtrent gevorderd zijnde / ontmoette ons 's morgens / met het op-gaan van de Son / seer schielyk en onverwagt / een Spaans schip, de Spanjaards begonden terstond op ons te kanonneeren / waar in wy hen niet schuldig bleeven tasteden hen met onse schiet-tuygen wederom kloek-moedig aan / en boorden hen sodanig met kanon in de huyd; dat wy het bloed der Spanjaards, ter sijden van het schip / sagen uyt-vloeyen en wel sodanig / dat de Zege t'eenemaal aan onse zyde was: maar wy wierden / tot ons leed-weesen te veel door de sterke wind verhinderd / dat wy hem niet konden aan boord klampen / om de dreggen in sijn wand te gooyen / en hem te enteren.

Ontmoeten een Spaans schip.

Daar sy slags mede raken.

Dog het was moogelijk best op dese wijse / want wy hadden aan weder-zyden te verwagten / dat / indien wy aan malkanderen hadden vast geraakt / een van ons tween na de grond had moeten / en op dusdanigen wijse / schip en man versinken.

Weder-sijds geluk, of ongeluk.

1565

Wy siende / dat de Spanjaards aldus gehavent waren / en een groote nederlaag / door ons scheeps-kanon / hadden bekoomen / ook alles by-setteden / om hen door de vlugt te redden / niet happig zynde / om verder een kans met ons te waagen / hielden wy ons ook stilletjes binnen scheeps-boord / niet begerig zynde / hen verder te vervolgen / of na te jagen / om ons selfs niet al willens een ongeluk op den hals te halen / voornamelyk / dewyle wy so gelukkig de overwinning hadden gekreegen / en niemant van de onse gequetst / of dood gebleeven was / als alleen onse kok. Daarom smeeten wy het aanstonds over staag / neemende onsen kours naar Vrankrijk, God hoogelyk dankende / voor dese genootene Zege tegen de Spanjaards.

De Spanjaards neemen de vlugt.

Dog de Fransse zijn niet begeerig hen te volgen;

Vervolgen hun kours.

Het overige van onse Scheeps-togt / hebben wy / sonder eenige aan-val der vyanden / met vreede volbragt / dog moesten veel ongemak van tegen-winden en onweer uytstaan / soo dat wy somtyds meenden / schip-breuk te sullen lyden; werdende wederom / tegen onse wil en dank / aan de Spaanse Oevers en Zee-stranden gedreeven / daar wy noodsaakelijk hadden moeten vergaan / so wy daar tegen waren gesmeeten. Dewyl wy alle naakt en bloot uyt de Vesting waren ontkoomen / en daar door so kragteloos geworden / dat wy onmooglijk ons tegen hen souden hebben konnen verweeren. Daar-en-boven wierden wy door de koude des nagts / regen en wind sodanig geplaagt / dat wy ons qualyk tegen dese ongemakken des lugs konden beschermen; want wy hadden niet aan als een dun hembd / en gescheurde kleederen / om ons te dekken / en kreegen dagelijks niet anders tot lijfs nood-druft / als een kleyn stukje brood / dat van de lugt en gestadige regen vermuft en beschimmelt was: ook ontbrak ons versch water / om te drinken / want wy kreegen des daags niet meer / als een beckertje / dat nog stinkend en ondeugend was / door dese ongewoone en groove kost / zijn de meeste van ons / na dat wy te land waren gekoomen / in groote krankheyd gevallen / en veele gestorven.

Ongemak en tegen-winden op Zee.

Gevaar van te vergaan.

Lijden groote koude.

Honger en Dorst.

Swaare ziekte hier uyt ontstaan.

Ten laatsten zijn wy na dese gevaarlijke en moeylyke Schip-vaart / (gelijk het gemeenlyk gebeurt) van al onse leed en ongeluk verquikt geworden: want als wy aan den Oever / digt by de Stad Rochel, ten anker quamen / zyn wy / van de Inwoonders van dit oord en de Burgers der Stad / met so veel vriendschap en beleefdheyd / ontfangen / dat sy ons in huys deeden koomen / en van alles in de herbergen vry hielden / in hunne huysen namen / en met geschenken vereerden / dat ons geen grooter eer en vriendschap / van onse bloed-verwanten / in ons eygen Vaderland / konde aangedaan werden.

Koomen by Rochel ten anker.

Daar sy van de Inwoonders wel wierden ontfangen.

Dit alles heb ik in eygener persoon by-gewoond / en dat ik niet heb gesien / heb ik uyt de mond van geloof-waardige persoonen / die by de andere handelingen zyn geweest / opgeteekend.

E Y N D E.

SCHEEPS-TOGT
VAN
DOMINICUS GOURGUES,
NA
FLORIDA,

Gedaan in het Jaar 1567.

1567

NA dat Gourgues, een Edelman van Bordeaux, sig voornam/ de onmenschelyke wreedheeden der Spanjaarden, aan syne vrienden en Landaard wedervaaren/ te wreeken: ten dien eynde om op middelen bedagt te zyn, maakte hy een gedeelte syner goederen te gelde/ waar by hem insgelyks syne vrienden eenige verstrekten; hy voorsag sig dan van 3 gemeene scheepen/ huurde 150 Krygs-knegten/ nevens 80 Boots-gesellen/ waar mede hy den 22. Augusti des jaars 1567. na sig van genoegsaame leef-togt wel voorsien te hebben/ onder voorgeeven/ van *Brasil* aan te doen, vertrok. Door tegen-winden een tyd lang geworstelt hebbende/ zyn wy eyndelyk voor 't Eyland Cuba aan-gekoomen/ en hebben 't naar den Westelyken uythoek/ St. Antonio, gewend; alwaar Gourgues synen toeleg dus verre verborgen gehouden/ syne Scheeps-lieden openbaarde; versogt en vermaande ons/ dat wy hem/ wyl men den vyand vast naderde/ by dese goede geleegentheyd niet verlaaten souden; dit nu beweerden wy getrouwelyk te sullen doen, hebbende een drift/ dat wy aanstonds de Straat van Bahama door-stevenden/ sulks wy in weynig dagen de kust van Florida bereykten. Toen nu de Spanjaarden ons gewaar wierden/ en vermeenden hunne vrienden voor te hebben/ begroeten se ons met eenige eer-schooten uyt hun geschut. Gourgues hen in hun dwaaling laatende/ deed desgelyks, om se te beeter onvoorsiens te overvallen: hy zeylde dan voor-by/ en geliet sig/ als hadde hy eenen toeleg elders anders aan te landen/ tot se hem uyt het gesigt verlooren. Den volgenden nagt egter, lande hy/ 15 Fransse mylen/ van hunne Sterkte/ aan de Stroom Sequana.

Gourgues begeeft sig te scheep.

Onder voorgeeven van Brasil aan te doen.

Ontdekt sijnen toeleg.

Komt voor Florida.

Sijne Krijgslist.

Stroom Sequana.

Toen hy alhier veele Indianen met pijl en boog gewapent vond; sond hy nevens 't gegeeven Vrede-teeken/ sijnen Trompetter tot hen/ met verseekering/ dat hy geen anderen toeleg hadde, dan de oude vriendschap der *Franssen* met hen te hernieuwen; dat desen Trompetter/ die voormaals onder Laudonniere hier gewoont hebbende/ so wel verrigte/ dat hy van den Koning Saturiova over de aangeboode vriendschap/ met eenige leef-togt/ om de Scheeps-lieden te ververschen/ wederom quam; men had den volgenden dag/ om met de andere Koningen/ vrienden van de eerste/ beraamt/ insgelijks met hen te handelen. Midlerwyl deed Gourgues de Rivier ontdekken/ om te beter sig te besorgen/ en te bequamer met de Indianen syn voorneemen uyt te voeren.

Send een Gesant aan de Indianen.

Is van een goede uytkomst.

's Anderen daags/ in den morgen-stond/ quam den magtigen Koning Saturiova, nevens 7 kleyne Koningen/ syne naa-gebuuren en vrienden, met hun gewoonelyke wapenen/ en versogten den Admiraal der Franssen, tot hen te koomen; die sulks met syne krygs-lieden gewapent bewilligde/ toen dit de Indianen niet wel geviel/ deed men sig aan weder-zyde ontwapenen/ behalven/ dat onse Franssen hun zyd-geweer behielden; dit nu verrigt zynde/ ontmoete Saturiova den Admiraal Gourgues sette sig aan syne regter-hand/ in een stoel van Mastik-hout met mosch bedekt/ gelyk de andere ook was. Aanstonds ruymden 2 syner Oversten/ de distelen en andere kruyden uyt den weg, en gingen met den anderen alle krings-gewyse ter aarde neder-sitten.

De Koning Saturiova doet den Bevel hebber Gourgues tot hem versoeken

1567

Als nu Gourgues voor had, den aanspraak te doen/ quam hem Saturiova daar in voor/ verhaalde/ wat al weder-waardigheeden de Spanjaarden, aan de Indianen, nevens hunne vrouwen en kinderen/ sedert de nederlaag der Franssen, geleeden hadden; met byvoeginge/ dat hy genegen was, dese wreedheeden, die men de *Franssen* hadde doen lijden, als of sulks aan de sijnen verrigt was, te wreeken: wilde men hem daar in behulpsaam weesen. Gourgues hem hier op syn hulp toe-gesegt hebbende, wierd het selve weder-zyds op een plegtige wyse met eede bevestigd. Wyders deed men elkander door geschenken de gewoonelyke verpligtiging: sulks Gourgues hen eenige pooken/ messen/ spiegels, bijlen/ ringen/ schellen en andere kramery/ die by dese Indianen in waarde geagt waren/ vereerde; als mede eenige hembden waar in se sig/ na hun dood/ begraaven lieten. Ter zyde van Saturiova, ontfing Gourgues wederom 2 snoeren/ vol silvere korrelen/ en van yeder Koning eenige Hartevellen/ naar hunne gewoone wyse bereyd. Dus scheyden se wel vergenoegt van elkander/ onder beloften/ dat se hun besluyt niet souden ontdekken, en eerlang ter selver plaatse met een genoegsaam heyr hunner onderdaanen, wel gewapent, om sig tegen de *Spanjaarden* te wreeken, verschijnen souden.

Saturiova's aanspraak.

Gourgues sijn verdrag met hem.

Geschenken aan weder-zijde gedaan.

Tot meerder verseekering van hun trouw/ stelde Saturiova synen neef Olotocara, nevens de jongste syner wijven, en Pieter de Bry een Fransman, zynde een der 20/ die sig bosch-waarts/ onder de moordery der Spanjaarden, met de vlugt gered had/ en sig by desen Koning dus lange opgehouden/ tot gyselaars aan; welke gesaamentlyk 3 dagen te scheep hun verblyf hadden/ tot dat men kondschap kreeg/ dat dese Koningen/ hunne beloften waren na-gekoomen.

d'Indianen geeven Gijselaars.

Toen nu den bestemden tijd ter op-togt daar was/ ook de plaats/ werwaarts men syne magten by een voegen soude/ aangeweesen; dronken de Indianen, naar hun gewoone plegtigheyd/ hun drank Cassina, die se uyt kruyden weeten te bereyden: dat insgelyks door Gourgues, als mede daar van drinkende/ moest aangenoomen worden. Waar op wy alle/ onse handen ophieven/ en swoeren/ elkander nimmer te verlaaten. Op onse togt hadden wy nog veele moeyelyke ontmoetingen uyt te staan/ veroorsaakt door den regen/ en wateragtige plaatsen/ waar door wy trekken moesten/ wierden ook door den honger genoopt; dewijl

Cassina-drank.

Optogt met de Indianen tegen de Spanjaarden.

1568 dewijl onse leeft-togt niet tijdelijk te scheep na-gevoert wierd. Dus quamen wy aan de Rivier Saranala.

De Spanjaarden hadden sig in 3 Schanssen verdeelt.

Dewijl men nu midlerwijl kundschap had/ dat de Spanjaarden, 400 mannen sterk/ en in 3 Vestingen verdeelt/ die se aan de Rivier de May opgeworpen hadden/ genoegsaam sig versterkt vonden; bysonderlijk/ vermits se de groote Schans/ te vooren door de Franssen begonnen te bouwen/ nu seer verbetert sagen; sulks de Spanjaarden ook/ om niet te grooter gevaar derwaarts te koomen/ 2 kleynder Schanssen/ 2 mijlen beneden-waarts naar de mond der Rivier geleegen/ en ter bescherming van de selve dienende/ sig voorsien hadden/ die se met 120 mannen deeden besetten; waar over Gourgues sig eenigsints verleegen vond.

Toen nu egter dese 3 Schanssen/ door de Franssen en de Indianen van verren ingeslooten waren/ wees Koning Helycopile onsen Admiraal Gourgues een breeden weg/ door een bosch sig strekkende/ naar der Spanjaarden Sterkte aan. Toen men dan een tussen-leggende Stroom/ doorwaadbaar geworden/ overtrok; wierd den aanval in April des jaars 1568. op de volgende wijse/ werk-stellig gemaakt. 1568

Eersten aanval gedaan,

Gourgues verdeelt sijn volk.

Gourgues gaf last aan sijnen Luytenant/ om met 20 vuurroers, en 10 boots-gesellen, voorsien van brand-stoffe, om de poorten in brand te setten; hy selve egter viel aan de andere zijde op de Schans aan/ na alvoorens ons volk vermaant te hebben/ dat wy ons de ongehoorde wreedheyd der *Spanjaarden*, nu te wreeken moesten indagtig maken. Op 200 schreeden naar/ de Schans genadert zijnde/ wierden de onse ontdekt/ van der Spanjaarden Konstapel/ dese naar de wal der Sterkte geloopen/ roept overluyt/ 't zijn *Franssen*, 't zijn *Franssen*, en liet aanstonds 2 stukken geschut/ op de onse los branden/ die te vooren van Laudonniere verovert waren; willende dit voor de derde reyse herbatten/ quam Olotocara met de sijne/ als geen krijgs-gebruyk geleert hebbende/ met de grootste heevigheyd op de wal aanvallen/ en doorstak hem met een spietse; midlerwijl rukte Gourgues voort/ en wanneer sijn Luytenant het teeken deed/ dat den vyand aan 't vlug-

De eerste Schans bemagtigd.

Nederlaag der Spanjaarden.

ten was/ wierden se sodanig van hem ingesloo-ten/ dat'er van 60 Spanjaarden, niet een eenigen 'tontquam/ onder welke 15 gespaart wierden/ om hen gelyke straffen te doen lyden/ als se de Franssen hadden aangedaan.

Vinnig schieten der Spanjaards.

Ondertussen schooten de Spanjaarden uyt de andere Schanssen onophoudelyk/ en deeden de onse groote schaade/ hoewel wy egter 4 stukken geschut in de eerste Schans verovert hadden/ en tegen hen gebruykten: dit nu Gourgues bemerkende/ begaf hy sig in aller yl met 80 krygs-knegten in een vaartuyg/ naar een naar-by geleegen bosch/ om hen de vlugt tot de groote Schans te beletten.

Als ook de tweede.

De Indianen de weder-komst van 't vaartuyg niet konnende afwagten/ swommen hen na. Wanneer nu de Spanjaarden aan weder-zyde der Rivier hen sagen beset/ vermeenden se 'tbosch-waards te ontvlieden/ dog wierden door de Franssen so heevig beschooten/ en van de Indianen, werwaarts sy hun toevlugt vermeenden te neemen/ sodanig afgekeert/ dat se alle hun leven lieten.

Gourgues beraad sig de groote Schans magtig te worden.

Na dese verrigting/ liet den Admiraal Gourgues, alles wat hy in dese sterkte verovert hadde/ naar de eerste Schans voeren/ alwaar hy sig vermeende op te houden; hy beraade sig hoe best de groote Schans magtig te sullen worden, vermits men des selfs geleegentheyd nog niet kundig was: midlerwijl wierd hem van een gevangene berigt/ dat'er 300 soldaten/ van alle noodwendigheeden voorsien, onder een dapperen Bevel-hebber/ die de Beleegering/ tot hy ontset wierd/

Krijgs berigt van de magt der vyanden.

1568

wierd / getrooft was / uyt te houden / binnen waren. Toen hy nu des selfs geleegentheyd / sterkte der bol-werken / en den toegang ontdekt hadde : liet hy 8 sterke ladders toestellen ; vermits nu het gantsche Gewest tegen de Spanjaarden in opstant was / en dien volgende / niet de minste kundschap / om hulpe / nog hun toestant konden kenbaar maken ; besloot hy / de Sterkte aan te tasten.

Een verspieder gevangen.

Middlerwijl nu / fond den Bevel-hebber der Spanjaarden, een verspieder in Indiaans gewaad / om den staat der Franssen te ontdekken ; als dese egter van Olotocara, en den gemelden gevangenen / gekend wierd / dat hy om kundschap uyt de geseyde Schans gesonden was ; heeft men hem ter straffe by de anderen weg geleyd / niet tegenstaande hy te vooren aan Gourgues berigt gaf / dat men binnen de Sterkte, van meening was, dat de *Franssen* wel 2000 sterk waren ; dat geen kleyne ontsteltenisse onder de nog overige 260 Spanjaarden , veroorsaakte.

Voorneemen van Gourgues.

Sulks Gourgues voornam / hen in dese verslagentheyd aan te grypen / agter-laatende sijnen Vaandraager met 15 vuurroers / om den toegang der Schanssen en de Rivier te bewaaren / liet de Indianen des nagts voort-trekken / en sig aan de andere zijde der Rivier heymelijk verbergen. Kukte 's morgens vroeg met de sijnen voort / met sig nemende de 2 gevangenen / sulks sy hem dadelijk aanweesen / wat se te vooren vrywillig en niet bedreyginge / hem ontdekt hadden.

Versoek aan Gourgues van eenen edelmoedigen Indiaan.

Terwijl se nu op den aantogt waren / deed Olotocara, een prijs-waardige Indiaan, die steets omtrent den Bevel-hebber was / op dese wijse / aan hem een aanspraak : Gy weet, dat ik u altoos trouwelijk gedient , en uwe beveelen , vlijtig naargekoomen hebbe , en nog bereyd ben in den aanval der groote Schans mijn leven te waagen , is 't dan , dat ik in dese Beleegeringe koome te sterven , soo is mijn versoek , dat gy mijn Vrouw , die gy van my ontfangen sult , nevens my doet begraaven , op dat se te seekerder in de overgang der Zielen mooge opgenoomen worden. Waar op Gourgues , na dat hy sijne getrouwigheyd / en dapperheyds-halven / als mede de liefde t' sijner Vrouwe / en de roem-waardige sorge der onsterflijke eere / hem sulks beloofde /

Antwoord.

aldus antwoorde : veel liever wil ik u in 't leven zijnde , alle eere bewijsen , en verhoope , dat wy egter eerlang van den zege , sullen overwinnaars worden.

Grooten tegenstand der Spanjaarden.

Soo haast wy nu de Sterkte / tot in 't gesigt der Spanjaarden, naderden / hebben de selve ons / uyt hun geschut dapperlijk ter weer gestelt ; met 2 dubbelde slangen / maakten se de Rivier gantsch onbevaarbaar / sulks den Bevel-hebber genoodsaakt wierd / sig berg-waarts in een bosch / aan welkers eynde de Schans sijn begin hadde / te begeeven / om te seekerder en sonder schade te komen naderen. Hier had den Admiraal voor / de nagt over te vertoeven / om 's anderen daags de ladders aan een onvaste plaats aan te voeren / en den aanval te doen.

Senden bedektelijk eenige manschap uyt.

Der Spanjaarden Bevel-hebber / om sijn ondergang en nederlaag te eerder te bevorderen / sond uyt sijne Sterkte 60 vuurroers / die bedektelijk langs hunne wallen uyttrokken ; dog wat te na-by / om eenige kundschap / hoe sterk onse Franssen waren / en wat de onse voor hadden / te bekoomen / sig begeeven hebbende : soo

Die in een hinderlaage vervallen.

vervielen se in een hinder-laage van 20 Franssen, onder den Luytenant uytgesonden / sig tussen hen en de Schans leggende / waar door se hen de weg naar de selve afsneeden.

Middlerwijl gaf Gourgues bevel / hen te gemoet te trekken , en niet te schieten , voor se onder 't bereyk gekoomen waren , om dan te gemakkelijker, hen met den degen in de vuyst , aan te vallen , en in de pan te hakken.

En alle gevangen en gedood worden.

Dus wierden se in de vlugt geslagen / en van den Luytenant onderschept / sonder dat'er yemant van quam.

Verslagentheyd onder de Belettelingen.

Over dit toeval / waren de Belegerden soodanig verbaast / dat se / om hun leven te redden / niet raadsamer vonden / dan in de naaste Boschaadje te vlugten / waar uyt se niet te minder door d' Indianen met Pylen bevogten wierden / en na verlies van eenige / gedwongen / sig liever den Franssen t' onderwerpen / die hen quamen na-setten / dan door de Indianen te sterven : dewijl se wel dagten / dat sy by hen geen genade souden vinden / alsoo se hen weder-zyds / door wreedelijke daaden hadden beleedigt / dus moesten se ook alle hun leven verliesen.

De laatste Schans verovert.

Vervolgens wierden de onse ook dese Schans magtig / zijnde van alle noodwendigheeden wel voorsien / als voornamentlijk : 5 dubbelde Slangen / 4 gemeene / nevens ander kleyn geschut / 18 tonnen Bos-kruyd / en allerley Wapenen / die Gourgues aanstonds t' scheep deed voeren / behalven 't Bos-kruyd en eenige Wapenen / dat door onvoorsigtigheyd van een Indiaan , die vis willende kooken / het vuur te naar aan 't gemelde kruyd gelegt had / op-sprong / 't welk de Spanjaarden gints en herwaards gestrooyt en verborgen hadden / om de Franssen in den aanval daar

Ongemak van Buskruyd.

mede t' ontfangen ; door welker kragt het Wapen-huys / nevens andere houte huysen / omverre geworpen wierden.

De Gevangenen gestraft.

[*Sie de Figuur op de hier nevenstaande Blad-zijde.*]

d' Overige gevangene / nevens hun Bevel-hebber / by-een gebragt zijnde / wierd hen door Gourgues, hunne wreedheyd / die se de Franssen onschuldig aangedaan hadden / met een vertoornd gelaat verweeten : liet se insgelijks aan de boomen / waar aan sy de Franssen hingen / ophangen. Maar in plaats / dat Petrus Melandes, der Spanjaarden Bevel-hebber / in de Spaansse taale / de stervende Franssen , ten smaad toevoegde / dat hy hen niet als *Franssen* , maar als *Ketters* , deed sterven , heeft Gourgues hen dese

Wraak-fugt.

woorden ten gedenk-teeken laten op-regten ; Dit is hen niet als *Spanjaarden*, maar als *Verraders* en *Moordenaars* aangedaan.

Na dese verrigting / overdagt den Admiraal / dat de sijnen / om de veroverde Schanssen te besetten / te swak waren ; en dugtende / dat de naast-geleegene Spanjaarden , de selve wederom mogten bemagtigen / of dat d'Indianen die tegen hem selfs mogten gebruyken ; oversulks

De Schanssen gellegt.

heeft hy dan met bewilliging der Koningen / welkers Onderdanen / hen gewillig daar toe lieten gebruyken / besloten / alle de Schanssen te slegten.

Order om t' scheep te gaan.

Dit verrigt hebbende / gaf Gourgues last / sig wederom te scheep te begeeven , sond sijnen Luytenant met de Wapen-rusting voor af te water naar Zee ; hy egter volgde te Lande met 80 gewapende Vuur-roers / nevens 40 Boots-gesellen met spiessen voorsien ; dewijl hy d'Indianen niet al te veel vertrouwde.

Dankbaarheyd der Indianen.

Allerweegen / waar hy sijnen door-togt had / vond hy veel Indianen, die hem met geschenken vereerden / roemden en eer beweesen / als den verlosser hunner nabuurige Landen.

Vermaning aan de Indianen.

Eyndelijk / t' scheep gekoomen / en alles zeylree hebbende doen vaardig maken / nam hy van de Koningen afscheyd / onder vermaning / dat se sig in de vriendschap en 't verbond met den Koning van *Vrankrijk* opgeregt , die hen ook tegens alle hun Vyanden beschermen kon , bestandig souden zijn ; dit door hen toegesegt / toonden sy hun vertrek smertelijk te weesen / gelijk bysonderlijk Olotocara blijken liet ; dog om hen aan te moedigen / beloofde hy hen / in omtrent 12

Belofte aan de Indianen.

Maane-schijnen , wederom by te koomen , alsoo hem sijnen Koning , met versch volk , waaren , en veele geschenken derwaarts senden soude.

Gourgues vertrekt weder naar Vrankrijk.

Dus van hen gescheyden / wonden wy den derden Mey des jaars 1568 onse Ankers / gingen onder zeyl / met een vordering van 1100 Fransse mijlen / in 17 dagen gezeylt / en quamen eyndelijk met eene goede wind / den 6. Juny in de

Haven

1568 Haven van Rochel ten Anker / sonder dat wy geen meer schade geleeden hadden / als van een schip, dat met 8 persoonen / door storm / en eenige Edellieden / en anderen / die in 't veroveren der Schanssen gebleeben waren.

En komt in de Haven van Rochel ten Anker.

Den' Admiraal met blijdschap te Rochel ontfangen.

Na dat den Admiraal nu te Rochel, met blijdschap en alle teekenen van eer ontfangen was / zeylde hy verder naar Bourdeaux, en van daar reysde hy te Lande naar Parijs. Midlerwijl nu de tijding van 't gebeurde in Florida aan 't Spaanse Hof kennelijk geworden zijnde / en Gourgues te Rochel gelukkig aan-geland was; Toen bestonden de Spanjaarden, hem te agterhaalen / sulks se tot Blaye hem na-setten; dog 't was te vergeefs / alsoo hy reeds te Bordeaux was aangekoomen.

Word van de Spanjaarden vervolgt.

Wanneer nu den Spaansen Koning berigt wierd / dat Gourgues hen ontkoomen was; stelde hy een groote somme gelds ten prijs / die sijn Hoofd hem quam aan te bieden. Aan Koning Karel deed hy insgelijks / desen Daader / als een verbreeker der vreede tussen hen / ten straf vorderen. 1568 Derhalven toen hy te Parijs quam / en sig voor den Koning aanbood / hoe hy gelegendheyd sag / dese Gewesten / met op-offering van sijn leven / en alle sijne goederen / onder 's Konings magt te brengen; aantoonende de middelen daar toe gebruyklelijk / nevens verslag van sijne gelukkige Togt derwaards gedaan: soo wierd hy dus koel ontfangen / dat hy genoodsaakt was / sig een tyd lang schuyl te houden / en hadde den Land-voogd Marigny, die hem geborgen heeft / nevens andere getrouwe vrienden / hem niet behulpsaam geweest; soude hy in groot gevaar zijn gevallen. Toen hy nu soo weynig danks voor sijne verdiensten alhier genoot; heeft hy sig naar Engeland, begeeven / alwaar hy eyndelijk in 't jaar 1592 / van de Koninginne tot Admiraal verkooren / en tegen de Spanjaarden, om te bevegten / gesonden is.

En vind weynig danks by sijnen Koning.

E Y N D E.

R E G I S T E R

Der voornaamſte Saken, vervat in de eerſte Scheeps-Togten na *Florida* gedaan, door PONTIUS, SOTO, CANCELLUS, RIBALD, LAUDONNIERE en GOURGUES.

Franſ-

R E G I S T E R.

. . die

REGISTER.

R E G I S T E R.

E Y N D E.

